

DESPRE DUMNEZEU ȘI REALITATEA ORI PERSONALITATEA SA.

(Vezi Biserica Ortodoxă Română Anul al XXIX-lea No. 3).

Pentru ce este de nevoie a ne adânci în marea nețăr-murită a Istoriei, scrutându-i misteriiile ei, spre a găsi pe Dumnezeu? Este de ajuns ca să voim numai să deschidem ochii și să credem în realitatea acelora ce vedem; și din experiență cunoaștem, în viața noastră, că însăși mâna lui Dumnezeu este care administrează, conduce și dirijează toate.

'L aflăm pe Dumnezeu nu numai în lume, în creaturi, în ordine și Istoria Universală, dar și în chiar spiritul nostru.

Aflăm în noi înșine ideea de Dumnezeu după cum și toate celelalte adevăruri. Nu izvorăsc din spiritul nostru ideile de Adevăr, Bun și Frumos etc. ci simplu vorbind le rechemăm. Aceste nu sunt un rezultat al nostru, ci a însăși Adevărului. Cuvântul obiectiv le naște; el inspiră în sufle-tul nostru și răspândește lumina sa în miriade de raze asupra prizmei sufletului nostru. Dar cine este acest Adevăr obiectiv și unde se află? Cea mai înaltă dintre toate ideile, câte avem, este ideea de Dumnezeu. În jurul ei se con-centrează toate celelalte. Aceasta-i adevărul adevărurilor. Nu noi, ci Cuvântul obiectiv naște ideea despre *El* în rațiu-nea noastră. Nu înțălegem pe Dumnezeu, decât numai pen-tru că există. Dumnezeu este creatorul ideii din noi despre Dumnezeu. Faptul că avem în noi înăscută ideea de Dum-

nezeu, este argumentul existenței Sale personale. Astfel învață Cartesiu și noi nu ne putem să ne exprimăm în alt mod.

După cum faptul tot așa și calitatea ideii aceștia dovedește existența lui Dumnezeu. Este imposibil să'L înțelegem altfel. Prin o necesitate logică 'L înțelegem în așa chip. Să'L pricepem pre *EI* nu ca o personalitate, este tot atâta cât a nu'l înțelege de loc. Din aceea că avem idee despre Dumnezeu, conchidem cu necesitate și la existența Sa. Acesta i argumentul ontologic mult cântat a lui Anselm ¹⁾. Kant cugetă că nu poate cineva să conchidă la idea existenței, pentru că nu este nici o punte care să ducă din lumea ideală la lumea realității. Până când idea de o sută de lei arată existența lor și aduce cu ea posesiunea lor, până atunci și ideea de Dumnezeu demonstrează existența Sa. Există însă o mare deosebire între reprezentațiunile arbitrare și iluzorii și între o idee necesară a rațiunii. Ideile necesare corespund unor realități. Dacă nici o punte nu duce dela idei la realități, atunci am putea trăi numai cu idei afară de orice realitate și în general n'ar exista nici o siguranță obiectivă în genere și adevăr ideal. Dacă n'ar exista idei necesare, toate cugetările noastre ar fi niște înșelăciuni, și prin urmare spiritul omenesc ar face mai bine să se dedeă la o complectă neactivitate, dacă priceperea lui este nefolositoare și deșartă. Dar fie Dumnezeu binecuvântat! Lucrul nu'i așa. Intre necesitatea rațiunii și a realității sale adecă de a fi, există o legătură (conex).

Kant lepădând argumentul de mai sus, cel puțin a admis însă și a dezvoltat în adevăr argumentul bazat pe conștiința morală a omului. Dumnezeu este cerința, reclama naturei noastre, cererea conștiinței noastre.

Nimic nu'i mai sigur decât existența conștiinței. A nega acest fapt este tot atât cât a sfărâma baza a toată certitudinea, prin urmare și tot edificiul lumii morale, care 'și

¹⁾ Kohnis. a e pag. 153.

are de bază conștiința. Este nebunie de cugetă cineva, că conștiința este un rezultat al desvălirii noastre spirituale. Nu tăgăduim că conștiința se înșeală adese, dar oare urmează de aicea că ea este pururea cu necesitate o înșelăciune și o aiurare? Este constatat că ideile cele mari sunt mai adese supuse la abuzuri. Fiindcă conștiința are nevoie de desvoltare, de aicea urmează oare ca ea înșine numai există de loc și că-i un rezultat al educației? Nu și întreg sufletul oare nu se desvoltă? Dar poate să zică cineva de aicea că el nu există în realitate? Dacă l'am negă—faptul real al existenței lui, nu ne-ar desminți, și combate realitatea lui. De asemenea dacă am negă conștiința—faptul existenței sale nu ne-ar desminți? Prin urmare conștiincios nu putem negă conștiința. Făgăduind'o ne-am expune muștrărilor ei, ne-am înșelă pe noi înșine. Conștiința dar este fapt netăgăduit.

Conștiința este o măreție. În fața demnității sale toți își înclină grumazul. Poate cineva să desprețuiască distanțele ei, nu poate însă să se ascundă și de vocea ei amenințătoare. Poate cineva să trăiască nesupus în fața amenințărilor ei, dar nu poate să o suspende cu totul din el. Conștiința nu depinde de voința noastră, n'avem nici o autoritate asupra ei. Nu'i putem ordonă, dar ea ne ordonă. Noi n'o corectăm nici n'o învățăm minte, din contra ea ne corectează și ne învață. Noi viețuim nu ca stăpâni preste ea, ci ea este preste noi. De aicea rezultă că ea nu rezultă din voința noastră și nici din mintea noastră. Nu este creațiunea sufletului omenesc. Este produsul moral și spiritual a unei ființi oarecare, ce există în afară și mai presus de noi, a cărui voce ne vorbește prin conștiință. La conștiință, ca la tribunalul ultim și cel mai înalt facem cel de pe urmă apel. Aceasta-i legea cea mai înaltă morală a toată fapta. Prin urmare aceasta este fructul celui mai înalt Spirit, celui mai mare Legislator, a voinței morale absolute. Faptul dar

Această imediată convingere este un fapt al conștiinței, fapt universal, fapt al spiritului omenesc universal.

Nici o îndoială nu există, ca Creștinismul pentru prima dată a adus iarăși în conștiința omenirii continuitatea aceasta a spiritului nostru. Conștiința despre Dumnezeu era ca o fântână astupată, pe care Creștinismul a destupat-o iarăși. Era ca o amintire măreață, dar uitată, sau rău înțeleasă adevăritatea ei de către spiritul omenesc. Conducându-se de această idee Sf. Apostol Pavel a anunțat la Ariopag pe necunoscutul Dumnezeu, pe care Atenienii în necunoștință 'L adorau, pe care 'l căutau în adâncul sufletului lor, și în neștiință 'L cugetau, pe care lumea păgână încă și până azi 'L caută și în neștiință 'L cugetă. Concluzii de această idee și sfinții Apologeti ai secolilor primare aminteau etnicilor conștiința lor imediată despre existența lui Dumnezeu, învățându-i că credința conștiinței lor în Dumnezeu s'a descoperit în minute de turburări interne, sau de înălțare sufletească ori bucurie. Tertulian a strigat cu entuziasm: «*O suflet omenesc, care din fire ești creștin! Este sigur că există Dumnezeu*». Dar ce este Dumnezeu? Cine poate să 'L definească? Dumnezeu este o mare fără fund și fără margine. Cine poate să descrie prin rațiune imensitatea Lui? Dumnezeu este o taină, cine poate să exprime prin cuvinte natura Sa secretă? Dar Dumnezeu se descopere în conștiința internă a omului, încât acesta are cel puțin o idee oarecare nedecisă despre acest Dumnezeu tainic ori secret. Iar natura Lui internă ș'a descoperit-o în Iisus Hristos, în care se descopere taina inimii Lui, ne încunoștințează cine este pentru noi.

Dumnezeu este Forța a tot ce este; pentru că el este viața de veci, ce conține în ea și începutul și sfârșitul ei. Acesta este idea de naștere veșnică în sine; începutul și sfârșitul a toată creațiunea și Domnul lumii, care împărățește în toate și preste toate. Dumnezeu este Sfântul—curățenia ab-

solută—în care nu există contradicție. Este lumina curată și bunul absolut, pentru aceea este începutul a toată ordinea morală, creatorul conștiinței noastre morale, singurul bun, care poate să satisfacă natura noastră morală.

În fine Dumnezeu este Dragostea, care înainte de secol ne-a iubit și a voit ca să fim fii ai săi și sufletele noastre să afle în ea fericita lor mulțămire. Creațiunea ne vestește puterea lui Dumnezeu, iar conștiința noastră mărturisește despre sfințenia sa, acum întâia dată în Iisus Hristos și-a arătat dragostea Lui. Lumea păgână are o cunoștință prea mică despre puterea lui Dumnezeu, are abia o mică simțire despre sfințenia sa, nu cunoaște însă de loc iubirea Sa. Cunoștința despre iubirea lui Dumnezeu o datorim numai Creștinismului. Cu toate acestea, această cunoștință este foarte necesară tuturor acelor de care avem trebuință. Pentru că până când cunoaștem numai pe Dumnezeu ca putere (forță) și sfințenie, între noi și Acela profunditatea rămâne neșabătută. Forța Lui cunoaște în noi neputința noastră, iar sfințenia lui păcatele ori greșelele noastre. Această cunoștință a noastră ne ține pe noi departe de Dumnezeu, ne umilește pe noi înaintea sa, ca unii ce nu putem a ne apropia de El: *«Iisus Hristos, zice Pascal, este Dumnezeu cătră care se apropie cineva fără mândrie și înaintea căruia se umilește cineva fără des-nădăjduire»*. *«Cunoștința de Dumnezeu fără cunoștința slăbiciunelor noastre ne face pe noi mândri, iar cunoștința păcătoșiei noastre, fără cunoștința Lui Dumnezeu ne duce la des-nădăjduire ori disperare. Cunoștința însă a lui Iisus Hristos este mediul (mijlocitorul) prin care aflăm pe Dumnezeu și slăbiciunea noastră»* ¹⁾. Aflăm dragostea care ne mână spre Dumnezeu. Aceste ne învață dumnezeiasca descoperire, iar inima și conștiința noastră zic da, și amin. Panteismul

¹⁾ Pascal. pan. II. 314, 315 (219, 245).

zice nu, Panteismul neagă pe Dumnezeuul creștinilor și în locul său pun alt ceva.

Cestiunea Panteismului este cestiune filozofică, datorită mea nu este de a trata în aceste cuvinte cestiuni filozofice. Dar fiindcă această cestiune are atâta însemnătate practică, încât nu putem s'o trecem în tăcere, de aceea este de nevoie să vorbesc despre ea cu toată putința de simplitate și scurtare ¹⁾

Panteismul are multe fețe, dar are o idee comună fundamentală. Această idee fundamentală, de unde el pleacă, este următoarea: Sub variațiunea ce domnește în lume și în fenomenile sale se ascunde ceva universal, care constituie unitatea lumii aceștia; această universalitate este Dumnezeu. Acest Dumnezeu n'are conștiința de sine, nici este real, este numai vieța universală, care viază în toate, universalitatea este ceea ce ființează în toate sau rațiunea universală în toate ființele. Pe acesta'l numim Dumnezeu. Acest Dumnezeu nu există independent și prin sine însăși, ci numai în lume, acesta este numai adevărul lumii.

Acest Panteism există încă înaintea secolilor Creștinismului. Eră baza religiilor etnice ori păgâne, bazate pe fiziolatrică, ori adorarea naturei. Acesta a produs o teorie Indienilor despre lume, nimic altceva fiind, decât produsul unei fantazii excitate. A stabilit și în Grecia o școală filozofică, cea a Eleaților. Dar marii filozofi Platon și Aristotel au predicat un Dumnezeu real.

În lumea creștină marele reprezentant al Panteismului a fost Spinoza. Pe când într'un timp îndelungat acest Panteism părea mort, de o dată l'a înviat Lesing într'un dialog al său cunoscut către Iacoviu ²⁾, mai ales Șeling 'i-a dat o

¹⁾ Mai pe larg se poate consulta Weissebern, lecții despre Panteism și Monoteism 1859.

²⁾ Iacoviu despre doctrina lui Spinoza epistolele către Mendelsson 1785 etc. etc.

nouă vieată, iar Hegel l'a mănăat mai înainte. De atunci Panteismul a străbătut mult în spiritul seculilor noastre, în adevăr cu mult mai mult decât în general este cunoscut și se crede.

După Spinoza baza a toată existența este o substanță unică și eternă, care apare în afară ca o realitate în lumea dublă, a spiritului și a materiei, ce umple spațiul. Din sinurile de maică ale substanței aceia, ca a unei naturi veșnice născănde, ies ființele parțiale, care iarăși se nimicesc, contopindu-se în curgerea vieții. Dupre cum valurile mării se ridică și se micșorează, astfel și vieața atomică se înalță, ca iarăși se cadă în vieața universală, care-i moartea a oricărei existenți a parte.

Ființa absolută și eternă, zice Şeling, în cea întâiu perioadă a sa se desfășoară neîncetat în lumea dublă, a spiritului și a naturei. Există o curgere de vieață, care curgând preste toată natura intră și în om. Această vieață vivifică și arborele și pădurea, marea și uscatul, acționează și creiază, înputernicește forți ale naturei vii, închisă în corpul omului și se produc ideile spiritului ¹⁾.

Absolutul, zice Hegel, este rațiunea universală, care pogorâtă în natură ș'a perdut, așa zicând, pe sine însăși, și numai în om își câștigă din nou conștiința sa. Absolutul în om, după rătăcirea lui prin natură, se reaflă însăși pe sine, se posedă pe sine din nou și stabilește unitatea în ființa sa însăși. Rătăcirea aceasta a spiritului este Dumnezeu. Ideea omului despre Dumnezeu este de a fi Dumnezeu. Dumnezeu n'ar fi prin el însăși, nici o existență și ființare, el nu există decât în noi. Omul înțelegând și cunoscându-se pe sine este Dumnezeu însăși. Dumnezeu este adevărul omenesc; iar omul este realitatea lui Dumnezeu. Cu alte cuvinte omul s'a făcut Dumnezeu.

---

¹⁾ O reprezentare foarte poetică a Panteismului, a teoriilor lui Şeling, se află în operele lui. Tom. I. 4, pag. 546 etc.

cător, ca să ajungem în lumea nemărginitului. Nicăiri nu putem afla nemărginitul ori imensul. Dumnezeuul Panteismului, universalitatea, care neîncetat merge tot spre particular și parțial. După ce lege? Spinoza răspunde: «După necesitatea divină». Acesta-i un cuvânt gol. Substanța universală singură și prin sine nu poate să producă creațiuni parțiale. Pentru că ea acționează conform legilor necesității, în care creațiunea atomilor presupune tot o dată și legea libertății. De aceea pentru a înțelege cineva realitatea dătoarește să armonizeze ori considere și legea libertății cu legea necesității ¹⁾. Dumnezeuul Panteismului este acum natura, care-i produce spiritul, acum spiritul ce iese din natură. Dar natura n'are de loc conștiință de sine, iar spiritul are conștiință de sine! Cum dar este posibil ca inconștientul să producă ceva de sine conștient? După o regulă oarecare veche de logică: nimica nu poate fi în concluzie, ceea ce n'a fost în cauză. Dar conștientul în raport către inconștient este ceva cu totul absolut nou și deosebit. Cum dar poate prin urmare aceea (conștiința) să se producă de această inconștientă? Omul înțelegând și cunoscând absolutul, sau pe Dumnezeu, este Dumnezeu înțelegător, și de sine cunoscător. Dar cum este posibil ca conștiința ce o am despre Dumnezeu, să fie conștiința pe care acest Dumnezeu o are despre sine? Dacă conștiința pe care o are omul despre Dumnezeu, nu este completă realitate a absolutului, ceea ce de altfel dătoarește să fie, după cum pretinde Hegel, ca să fie obiectiv, atunci dătoarește să aibă o realitate mai înaltă, decât cea numai din spiritul omenesc, să fie ceva supranatural obiectiv, o conștiință de sine supraumană, un spirit real de sine conștient, situat mai presus de toată realitatea lumii aceștia. Toate în lume tind spre realitate. Din gradele cele mai mici ale existenței vieța

¹⁾ Consultă despre aceasta pe Stahl care vorbește într-o așa: *fundamenten einer Chrislichen philosophie* pag. 24 etc.

se grăbește a se ridica treptat spre realitate și ajunge persoană în om. De unde tendința aceasta personală a vieții, dacă nu eră ea o lege a lumii? Și de unde această lege, dacă cauza lumii eră impersonală? Omenirea considerată ca Impărăția lui Dumnezeu, constitue un tot organic, care reclamă de asemenea o persoană ca Conducătorul lui. Această persoană este personalitatea Absolută, în care toate își află scopul lor, este *Dumnezeu*. Astfel dar rațiunea cere personalitatea Absolutului, iar Panteismul negând aceasta, se contrazice față de legile rațiunii.

Nu mai puțin se află în contrazicere Panteismul și cătră conștiință. Conștiința noastră reclamă chiriaria ori stăpânirea lumii morale, dar stăpânirea legii morale presupune un Dumnezeu personal. Pentru că numai acesta poate să fie cel mai înalt legislator și judecător. Conștiința tuturor oamenilor reclamă pentru legea morală o bază mai înaltă decât cea omenească, mai superioară decât toate, o sancțiune divină. Dreptul politic, rezultat al voinței omului, se schimbă; dar legea morală este eternă, ea are o bază veșnică, o cauză superioară omului. Pe această bază se sprijină sancțiunea absolută a sa. Prin urmare numai Dumnezeu personal poate fi legislatorul cel mai înalt și cel mai superior judecător. Omul are nevoie de o justiție mai superioară, care să nu se înșele, ca cea omenească, ca cel vinovat să nu poată scăpa, ca de cea omenească. Este dar necesar să existe un tribunal superior, pe care cel inocent să'l reclame, iar cel vinovat să nu scape de pedeapsă. Conștiința, ne spun, este un legislator și un judecător superior. Dacă însă aceasta ar încetă de a fi un legislator și un judecător suprem? Pentru că-i posibil ca conștiința umană să fie turburată, slăbită, atrofiată, fără glas, posibil să să surziască omul, să'și piardă vocea sa. Atunci unde rămâne justiția, care este legea fundamentală a vieții pământești? Fie, admitem, că justiția aceasta își are locuința în conștiință.

Că conștiința este totul. Dar atunci cerem o conștiință fără greșală, fără lipsuri, inevitabilă, adică o conștiință absolută, *de felul acesta-i Dumnezeu*. Acesta-i conștiința cea mai superioară în lume.

Dumnezeu este o cerință naturală nu numai a conștiinței noastre, ci și a inimei noastre. Tindem naturalmente spre devoțiune, credință, iubire, speranță și fericire. Este oare lumea obiectul desăvârșit al credinței și iubirei noastre etc. etc.? Lumea este o perpetuă corupție, cum putem dar găsi în ea o deplină satisfacere? Iubirea și credința sunt relații personale, apoi noi suntem creați pentru relații personale. Este oare omul obiectul cel mai înalt al iubirei noastre? Sora lui Pascal povestește, că fratele seu purta totdeauna cu sine o bucată de hârtie, pe care erau scrise aceste: *«Este nedrept să se devoteze mie, și dacă ar face aceasta cu mulțămire și de bună voe; Aceia s'ar înșelă la câți ar excită această dorință; pentrucă nici unuia nu-i sunt scopul, nici posed ceva ca să-i satisfac. Nu sunt gata de moarte? Și prin urmare ar muri împreună și obiectul devoțiunii lor»* Această idee se repetă în cugetările lui. *«Nu este adevărat că suntem demni să fim iubiți de alții, este nedrept să dorim aceasta»* ¹⁾. Ne este îndoială. Da, cel mai înalt și mai frumos lucru între oameni este iubirea reciprocă. Dar această iubire nu este altceva, ci imagina unei alte iubiri mai înalte și mai nobile. Și când iubim pe cineva sincer, iubim în el ceva mai înalt decât pe om. Ceea ce Eloisa iubiă în Abelard, ceea ce-i întăriă sufletul ei, o înfrumuseță și-i dădea aripi, nu eră Abelard, eră ceva mai mult decât el. Toată iubirea pământească ne mână pre noi la o altă iubire mai înaltă. Numai iubirea cătră Dumnezeu este în totul demnă pentru om, și capabilă de a'l satisface

¹⁾ Pascal. cuget. II. 198 (287) II 171 (292).

în totul. De felul acesta este măreția omului. Dar iubirea fiind relație personală, presupune pe Dumnezeu personal. Negând personalitatea lui Dumnezeu sfărâmăm tot ceea ce este mai bun, mai frumos și mai înalt în noi, credința, iubirea și speranța și le înlocuim pe acestea prin plângeri și supărări, nu prin dedarea noastră benevolă voinței divine, ci prin predarea rece și melancolică legei necesității, a acelei situațiuni, în care ne aruncăm cu ochii închiși în abizul morții veșnice, unde toate se duc cu noi, prin care perdem tot ce posedăm mai înalt bun, personalitatea noastră. Panteismul nimicește personalitatea noastră, pentru că nimicește personalitatea lui Dumnezeu. Dumnezeu la Panteiști, este Dumnezeul morților și nu al viilor, pentru că acesta astfel nu este viața însăși, adevărul însuși și viața absolută. Creștinismul respinge cu indignare asemenea Dumnezeu. El îl cere, pretinde și 'L reclamă real ori personal, pentru că așa-i natura lui.

Intr'un cuvânt, Panteismul să află într'o contradicere absolută față de natura noastră adevărată, față de necesitățile noastre interne, față de rațiune, de conștiință și de inimă. *Cel ce pronunță cuvântul: om, este dator să pronunțe și cuvântul Dumnezeu; și cel ce pronunță cuvântul de Dumnezeu, este obligat să 'L admită ca Dumnezeu personal. Cel ce zice: Eu sunt, este obligat să spună și: Tu ești. Din situația aceasta reesă în general direcția ideilor noastre.*

C. Erbiceanu.

LIMBA EBRAICĂ.

(Vezi Biserica Ortodoxă Română, an. XXIX, No. 3).

Cât despre ceea ce zice autorul critic, că Dumnezeu a dat Iudeilor ochi ca să nu vadă, este o greșită explicare a unui loc din profeția lui Isaia, amintit în sfânta Evanghelie, i-se poate răspunde în același înțeles, că Dumnezeu i-a dat mult spirit, spre a nu naște decât viziuni și greșeli.

El sfârșește prin a distruge sistemul său, arătând obiceiul, că parafrastii chaldeeni au făcut litere א, ה, ו. Ei n'au întrebuințat, zice el, punctuație în Targumi sau parafraze, dar s'au servit de aceste consoane mute, puțin întrebuințate în textul sfânt, unde n'au nici o valoare prin ele însăși, dar cari sunt așa de esențiale în cea chaldaică și sunt numite *mater lectionis*, pentru că fixează sunetul și valoarea cuvintelor, ca și în cărțile altor limbi. Iudeii și rabinii fac același uz în scrierile lor. Așa dar ele nu sunt mumele cetirei, decât numai că sunt socotite ca vocale. Și au putut să aibă același uz în ebrește, după cum susțin mulți învățați. Astfel acestea nu mai sunt nici simple aspirațiuni, nici consoane mute, ci adevărate vocale, cari au o valoare prin ele însăși. Nu este adevărat, că ele să fie puțin întrebuințate în textul sfânt; ele sunt asemenea întrebuințate aci, ca și în chaldaică și este de ajuns a deschide

o biblie ebraică, spre a se încredința ori cine despre aceasta.

Nu există nici o probă, că cei Șapte-zeci, Fericitul Ieronim, nici Masoreții au avut texte punctate; ei nu fac nici o amintire despre puncte, dar vorbesc despre varietatea pronunțării cuvintelor și nu despre aceea a pronunțării. Deosebirea, care se găsește între versiunile lor este provenită mai mult dela cea dintâi din aceste cauze, decât dela a doua; uniformitatea lor esențial nu probează nici de cum, că ei au avut în vedere un ajutor comun, spre a însemna vocalele, dar că au avut un metod comun a cetii, care s'a păstrat prin tradițiune. Autorul consimte, că cei dintâi traducători au avut acest povățuitor, spre a descoperi adevăratul înțeles al cuvintelor, nu trebuia mai mult spre a traduce.

Nu se cercetează aceia ce a zis el asupra duratei limbei ebraice, ca limbă vie, asupra ajutorului ce cineva poate trage, spre a descoperi etimologiile, asupra modului cum trebuie procedat întru aceasta. După cum el n'a luat pentru radicale monosilabe, ci cuvinte compuse, metodul său este greșit și a făcut multe alte însemnări, cari nu sunt mai adevărate, ca acelea despre cari probează greșala lor.

Nimeni nu va învinovăți pe învățatul Fréret, că a avut un respect excesiv pentru cărțile sfinte. Cu toate acestea el a vorbit despre scrierea ebraică cu mai multă judecată ca autorul nostru. Inventatorii scrierilor, zice el, au avut în general aceleași vederi, d'a exprima ochilor sunetele vorbirii, dar luară deosebite cai spre a ajunge aci. Unii voind să exprime sunetele unei limbi, în care pronunțarea vocalelor nu era fixată, dar unde varia după deosebirea dialecților, în cari singure consoanele erau determinate în mod invariabil; ei crezură, că nu trebuie a exprima vocalele, ci numai consoanele. Astfel fură după toate aparențele inventatorii scrierei feniciene, chaldeeane și ebraice; ei au găsit de cuviință să dea caracterul lor propriu diferitelor popoare

ale Siriei, Feniciei, Asiriei, Chaldeei și poate chiar Arabiei. Limbile acestor țări chiar și astăzi se potrivesc înedajuns, spre a putea fi privite ca dialecte ale unei și același limbi. Mai toate cuvintele, ce ele întrebuințează sunt compuse din aceleași radicale și nu deosebesc decât prin afixe, sau adăogiri la sfârșitul cuvintelor și a vocalilor alăturate la consoane. Astfel aceste deosebite popoare puteau ceti cărțile atât ale unora și ale altora, pentrucă neexprimând decât consoane, asupra cărora ei erau de acord, fiecare din ei complectau vocalele, cari, dialectul în care ei vorbeau adăogă la aceste consoane. Aceia nu arătau decât ca o părere, dar ea justifică intențiunea acestor inventatori și cred, că este cu greu de a explică altfel, pentruce ei n'au exprimat în origina scrierei vocalele, fără de cari oricine n'ar fi putut articulă. Acești inventatori ai scrierei, cari lucrau pentru limbile, în cari pronunțarea vocalelor eră fixă și determinată ca aceia a consoanelor sau cari n'au avut în vedere, decât o singură națiune, căutau a exprimă asemenea consoanele și vocalele.

Michaelis, unul dintre cei mai erudiți ebraiști ai Germaniei, într'o conferință științifică, ținută în 1762, a probat printr'un loc din cartea lui Efrem, că în sec. IV Sirienii n'aveau decât trei puncte vocale, ca și Arabii, cari au primit scrierile lor dela Sirieni; că primul din aceste puncte însemnă când A, când E, și că al doilea servea de E și I; al treilea pentru O și U, și numai în sec. VIII, după cum se poate vedeà în Biblioteca Orientală a lui Asemani, când Teofil din Edesa, voind să traducă cartea lui Omer, împrumută vocalele grecilor, spre a-i servi de puncte și a păstră adevărata pronunție a numelor proprii grecești. După cum ele se părură nimerite, fură primite și de ceilalți scriitori sirieni. Michaelis adaogă că și până astăzi Mandaiții, cari locuesc în Orient de Tigru, n'au decât trei semne vocale și opinează, că tot astfel eră și la Ebrei, dar că ei nu însemnau aceste puncte pe monezi nici pe inscripțiuni.

Câțiva bărbați, mai puțin instruiți, decât învățații despre cari am vorbit, au zis, că Iudeii, părăsind întrebuintarea caracterelor samaritane, spre a pune în locul lor literile chaldaice, cari sunt mai potrivite, au stricat probabil textul cărților lor. Aceasta, după cum ar putea zice cineva, când am schimbat literile gotice, spre a le înlocui cu caractere mai plăcute, am stricat toate cărțile vechi. Nici o dată Iudeii n'au avut de scop de a corumpe un text, pe care ei 'l au privit totdeauna ca sfânt și ca cuvântul lui Dumnezeu. Dacă 'l ar fi făcut, n'ar fi lăsat atâtea lucruri contrarii prejuțiilor și interesului lor.

Există un alt fenomen, care înlesnește necredincioșilor obiecțiunea, că stilul sau vorbirea celor din urmă scriitori Iudei este prea asemănată, zic ei, cu a lui Moisi, despre care ei au scris, după cum se presupune mult timp în urma acestui legislator. Este cu neputință ca, după acest mare interval de timp și după revoluțiunile, la cari Iudeii au fost expuși, limba ebraică să fi rămas aceeași. Pentru că Iudeii aproape mai a uitat'o în timpul robiei din Babilon și s'au servit de cea chaldaică după această epocă, este cu neputință ca comerțul, ce Iudeii au avut sub regii lor cu Filistenii, Idumeii, Moabiții, Amoniții, Fenicienii și Sirienii, n'a adus oarecare schimbare în vorbirea lor. Așa dar nu se poate susține, că profeții Agheu, Zaharia și Malachia au scris după robie în limba ebraică curată. Uniformitatea vorbirei, ce domnește în toate cărțile ebraice probează, că toate au fost compuse în același secol, sau de un singur scriitor, sau de mai mulți, cari vorbeau asemenea și cari au lucrat în bună înțelegere.

Dacă această reflecțiune eră adevărată, adversarii sunt chemați a arăta cel puțin epoca sau secolul, în care ei gândesc, că toate cărțile ebraice ar fi putut să fie lucrate de un singur scriitor sau de mai mulți și orice supoziție, ce ei pot imagina, nu trebuie a se mai osteni cineva ca să arate greșala lor.

Dar nimic nu este mai puțin imposibil decât faptul, care 'i spăimântă Pentru a da naștere posibilității, trebuie să'și aducă aminte, că Moisi a scris în ebrește curat istoria, credința, ritualul, legile civile și politice ale națiunii sale; că prin urmare Iudeii erau obligați de a ceti continuu aceste cărți, pentrucă găseau într'ânsele, nu numai regula tuturor datoriiilor, dar încă și titlurile genealogiei, drepturilor lor și a le posesiunilor. Astfel preoții, judecătorii, magistrații și toți Iudeii literați, au trebuit să se întrețină în mod constant în obiceiul vorbirei lui Moisi.

Dacă Biserica latină a fost obligată să facă din operele lui Cicerone și Virgiliu o cetire așa de obicinuită, după cum Iudeii făceau de cărțile lui Moisi, sau dacă Vulgata latină a fost scrisă în limba din secolul lui August, este de crezut, că în toate secolele scriitorii bisericești au păstrat o latinitate prea curată și că în secolul XII sau în al XV ei ar fi scris încă, ca și în cel dintâi, cu toate schimbările întâmplare în deosebitele vorbiri ale Europei. Nu s'a văzut în secolul trecut și chiar în secolul prezent, că bărbați cari, dorind a se familiariza cu buni autori latini, au ajuns a imita în mod perfect stilul și a scri ca și ei? Cu toate acestea acești scriitori aveau un mare obstacol a învinge, mai mult decât Iudeii, a lică marea deosebire, ce se află între limba lor maternă și latină, în vreme ce Iudeii până la captivitatea Babilonică n'au cunoscut altă limbă, decât cea ebraică.

O însemnare de căpetenie, pe care n'o fac necredincioșii este, că cu toată uniformitatea vorbirei a tuturor scriitorilor ebrei, nu se află nici un cetitor inteligent, care să nu deosebească în lucrările lor un caracter original, personal fiecărui, că ar fi fost imposibil unui singur om sau mai mulți de a schimba, dacă toate aceste cărți au fost compuse într'un același secol și mai în aceeași epocă. Ar fi trebuit să fie cineva tâmpit, ca să nu poată cunoaște deosebirea ce se află între tonul lui Ezdra și a lui Moisi, între stilul profetului Amos și al lui Isaia

Așa dar, între acești autori se găsește uniformitate de vorbire și deosebire de geniu. Dintre aceste caractere cel dintăiu arată, că cărțile lui Moisi n'au fost nici odată uitate, nici necunoscute, după cum se pretinde, ci cetite și consultate cu sârguință de Iudei. Al doilea probează, că Vechiul Testament nu este lucrarea unui singur om, nici a mai multora, cari au scris în acelaș timp și în înțelegere, ci a mai multora cari s'au succedat și din cari fiecare a scris după talentul său particular. Inspirațiunea ce au primit, n'a schimbat în ei natura lor, ci numai a îndreptat'o, ca să o păzească de greșeli.

Rămâne a examina o imputare, făcută adesea ori de protestanți contra Părinților Bisericei. Afară de Origen la greci și Fericitul Ieronim la latini, zic ei, Părinții nu și au dat osteneala, ca să învețe limba ebraică; ei n'au știut să se folosească de ajutoarele, ce aveau pentru dânșii în acel timp. Limbile siriacă și arabă, ce se vorbeau în împrejurimile Palestinei și Egiptului; limba punică, care există încă pe coastele Africei puteau să contribue foarte mult la înțelegerea textului ebraic. Insuși Sirianii și Arabii creștini ar fi putut cu înlesnire să primească dela Iudei lecțiuni de gramatica ebraică. Părinții n'au înțeles o. Ei au voit mai mult a diviniza versiunea Septuaginta, așa greșită cum este, a se distra prin explicații alegorice ale Scripturei, decât a studia textul după regulile gramaticii și ale critice. De unde urmează, că ei au luat rău senzul și ne-au transmis cu puțină credință dogmele descoperite. Și aceasta numai dela nașterea protestantismului s'a început a se studia textul ebreu, după reguli și principii și a putut cineva câștiga înțelegerea. Clerc în scrierea sa: *Arta Critică*; Mosheim în *Istoria sa Ecclesiastică* și alții au inzistat mult asupra acestei necunoștințe ale limbei ebraice, în care se aflau Părinții și au conchis, că acești învățați au fost răi interpreți ai Sfintei Scripturi și răi teologi.

Este ridicol a susține, că Părinții au avut neapărată trebuință de a cunoaște limba ebraică într'un timp, când Iudeii însuși vorbeau limba greacă și se serveau de obicei de versiunea Septuagintei și încă mai mult a susține, că fără cunoștința limbei ebraice, Părinții erau incapabili de a înțelege Sfânta Scriptură, pe când, de altă parte se susține că simpli credincioși, prin ajutorul unei versiuni, sunt capabili de a bază credința lor pe această carte sfântă.

Nu este adevărat, că numai Fericitul Ieronim și Origen singuri cunoșteau limba ebraică. În sec. III Iuliu African din Emau, prietenul lui Origen; în sec. IV Efrem Sirian de națiune și Epifaniu aveau negreșit această cunoștință. Acești doi din urmă, afară de cea siriacă, care era limba lor maternă, cunoșteau pe cea ebraică, greacă și egipteană și au făcut comentarii asupra Sfintei Scripturi. Este cu neputință ca scriitorii bisericești chaldeenii, sirieni și arabi n'au înțeles nimic asupra textului ebreu, pentru că limbile lor aveau o mare asemănare cu cea ebraică. Asemenea se aflau scriitori nestoriani sau eutichiani ale căror lucrări există încă. Nici unii, nici alții n'au divinizat versiunea Septuagintei, pentru că nu se serveau de dânsa și nestorianii au respins totdeauna explicațiile alegorice ale Sfintei Scripturi. Cu toate acestea explicând'o, ei n'au uzat de critică și de gramatica ebraică, ca părinții greci și latini.

Spre a arăta ridicolul acestor mari critici, ne putem mărgini a-i întreba, în ce a contribuit erudițiunea ebraică a protestanților la perfecțiunea creștinismului? Ce adevăr salutar, necunoscut înainte, a descoperit în textul ebraic? Ce mijloc nou de sfințenie a găsit cineva într'ânsa? Se știe minunile ce a lucrat. Ea a dat naștere la mai multe secte fanatice. Prin puterea științelor ebraice Clerc însuși a devenit socinian și a văzut, că în Vechiul Testament Dumnezeirea Fiiului lui Dumnezeu nu este descoperită destul de lămurit și prin ajutorul îndemănarilor gramaticii și

criticei sociniani vin la țintă de a înlătură și a suci înțelesul tuturor locurilor Sf. Scripturi, ce se opun învățătorei lor.

Părinții Bisericii, spre a explică Sfânta Scriptură și teologia, au avut un povățuitor mai bun, decât regulile gramaticii, adecă, tradițiunea primită dela sfinții apostoli și totdeauna vie, analogia credinței, suvenirul despre aceea ce apostolii au învățat. Clerc nu ține nici o socoteală și întoarce în derâdere această tradițiune.

Când ei vor probă, că înțeleg mai bine limba ebraică, ca Septuaginta, parafrastele chaldaice, Aquila, Teodoțiu, Simac, autorii versiunii a cincea și a șasea a traducțiunii siriace și arabe, se poate susține încă, că dizertațiunile gramaticale nu pot prețui mai mult la aprobarea reunită a tuturor acestor traducători și că această traducțiune curat omenească este mai sigură, decât părerile greșite a le socinianilor și protestanților.

Este încă o faptă zadarnică și fără nici o bază a pretinde, că învățații lor au creat sau restabilit în biserică studiul limbei ebraice. Nici odată acest studiu n'a fost întrerupt, chiar în secolele, cari trec de cele mai întunecate, s'au aflat bărbați cunoscători în limbile orientale.

Spre a termină și înlătură această pretențiune, facem o scurtă enumerare despre acei bărbați erudiți, cari au cultivat acest studiu în deosebite secole. Astfel din sec. II și îndată după nașterea creștinismului, afară de versiunea greacă a lui Aquila, de religiune iudeu și acelea a lui Teodoțiu și Simac ebioniți, au apărut două altele, numite a cincea și a șasea pe cari Origen le a reprodus în lucrarea sa Octapla. Nu se zice, că aceste versiuni au fost făcute de eretici, nici de Iudei. Versiunea siriacă și arabă au fost lucrate după textul ebreu. Așa dar studiul acestei limbi a fost cultivat. In sec. III, nu numai Origen, dar și Pamfil, Eusebiu, Lucian, Esichiu; în al IV Ieronim, Efrem și Epifaniu au știut limba ebraică. In sec. V Eucher; in al VI Procopiu din Gaza și

Casiodor; în al VII și VIII Beda, Alcuin și Fabriciu. Trebuie a mai adăoga pe mulți alți învățați sirieni, fie nestorienii, fie iacobiți, despre cari Asemanni, în Biblioteca Orientală, amintește despre lucrările lor.

În sec. IX Raban Maur, Agobard și Amolon, Drutlemer și Angelom, monahi benedictini, Paschase Radbert și Hartmote. În sec. X Remi; în sec. XI Samuel, iudeu convertit, școala din Limoges sub episcopul Alduin, Sigon, Sigebert, Thiofrit și Oton episcop de Cambrai. În al XII sec. Petru Alphonse, iudeu spaniol și Herman, iudeu din Colonia amândoi convertiți; dominicani sub Ludovic; Abailard; Hugues arhiepiscop din Rouen.

În sec. XIII Roger Bacon, Robert Capito, Raimod, Paul dominicani; un părinte cu numele Nicolau, iudeu convertit, Porchet și Arnaud. Iar în sec. XIV consiliul general din Viena ordonă, ca la Roma, Paris, Oxford, Bulonia și Salamanca să fie profesori, cari să predea limbile ebraică, arabă și chaldeă și s'au găsit. Un anume Nicolau, născut din părinți iudei, înțelegea prea bine limba ebraică! Prin sec. XV Iernim, iudeu convertit, ca și Paul, Wesselus, Jean Pic. Iulian, cardinalul Ximeneu, Reuchlin, Alphons Spina, iudeu spaniol convertit și Jean Trithem.

La începutul sec. XVI. înainte de nașterea pretinsei reforme, Ioan de Janly din Burgundia, Francisc Tissard din Paris, învățați cari lucrau la poliglota din Alcalá, Augustin Justiniani dominican, episcop de Nebio, Mathurin de Pédran, episcop de Dol, Augustin Grimaldi, episcop din Gras au dat probe de cunoștința limbii ebraice. Conrad Pellican și Sebastian Munster au învățat-o când erau franciscani. Paul de Canosse și Agathio Guida Cério sunt cei dintâi, cari au profesat-o în colegiul regal din Paris. Se pot prenumăra între ebraiști Petru Picheret, care a asistat la întrevorbirea din Poissy, Folingio benedictin, Vatable, Clénard, Isidor Clarruis alt benedictin, Titelman capuțin și alții.

Cum dar mai îndrăznesc protestanții a se lăuda, că au restabilit în Biserica creștină studiul limbilor orientale, de a fi cei dintâi, cari au consultat critica și gramatica ebraică și a întrebuița comparațiunea limbilor, spre a explica textul Vechiului Testament? Pretinșii reformatori, copii ingrați ai bisericei, crescuți în sânul său și hrăniți cu laptele său, nu s'au rușinat a insulta pe mama lor și a întrebuița în contra ei armele, ce ea le-a pus în mână. Nu trebuie a și mai da cineva osteneala să probeze, că nu protestanții sunt aceia, cari au înlesnit cele mai bune ajutoare, spre a învăța limba ebraică, gramaticile, concordanțele și dicționarele cele mai prețuite, căci se aflau biblii poliglote, înainte de a fi ei veniți în lume.

* * *

Nu găsim de prisos a adăoga câteva noțiuni asupra limbei ebraice, făcând cunoscut natura și geniul ei, considerând'o sub indoitul raport al gramaticii și retoricii. Din punctul de vedere gramatical vom arăta semnele scrierei și ale vorbirei, părțile cuvântului, idiotismeie și figurile gramaticale.

Înainte de toate, în limba ebraică, trebuie a deosebi cu îngrijire scrierea, de vorbire sau cuvântare. Elementele scrierei, destinate a reprezenta cuvântarea, se împart, ca în toate limbile, în două clase: unele sunete numite vocale, iar altele articulațiuni numite consoane. Semnele sunetelor și acelea, cari reprezintă articulațiunile sunt aceleași la cele mai multe popoare și toți le înțeleg, sub denumirea comună de litere, Ebreii însă, ca și Caldeii, Sirienii și Arabii, nu întrebuițează literile, decât spre a reprezenta consoanele și când vor să arate vocalele, recurg la figuri străine de alfabetul lor. Aceste figuri numite puncte-vocale, pentru că ele mai toate se găsesc formate din puncte, sunt de o invențiune modernă, după cum se poate vedea în toate tratatele despre limba ebraică. Este prea aproape de adevăr,

că aceste semne, cari astăzi sunt în număr de zece, erau la început restrânse la trei, după cum au fost din vechime în limba siriacă și după cum sunt astăzi în limba arabă. În general se face supoziția aceasta, că înainte de invențiunea acestor puncte, multe consoane, cel puțin în oarecari cazuri, aveau funcțiunea de vocale. Acestea sunt mai cu seamă literile א, ו, י (alef, vav și iod). Ordinea celor douăzeci și două de litere sau consoane ale alfabetului ebraic, este de o înaltă vechime și o găsim în acrostihurile mai multor psalmi, în cele dintâi patru capitole din Plângerile profetului Ieremia și în primul capitol din Proverbi și fapt demn de însemnat este că Arabii, cari au astăzi o altă ordine alfabetică, au păstrat ordinea ebraică în valoarea numerică a literilor lor.

Legi pozitive, bazate pe eufonia naturală, determinând schimbările vocalelor, adaugă la armonie și la varietatea modulațiunilor, ca ele să producă o regularitate admirabilă. Credincioasă acestei legi eufonice ale naturei, limba ebraică nu începe nici odată o silabă prin o vocală; ea se va opune totdeauna la aceea, ca două vocale să se urmeze îndată în acelaș cuvânt; ea nu se arată mai puțin aspră în contra grămădirei consoanelor într'o singură silabă și nu suferă nici odată apropierea, când ele sunt incompatibile.

În sfârșit, dacă limba ebraică numără în alfabetul său litere guturale, nu le îndoeste nici odată, spre a nu silă acțiunea naturală a organului, care trebuie să le producă; ea poartă asprimea chiar, până în a schimba ordinea a două consoane, care urmează, când prin această deplasare poate risipi urechei un sunet, care 'i va fi penibil ca să 'l auză. Grecii de asemenea au sacrificat mult pentru armonia sunetelor, contractând două vocale cari se întâlnesc într'una singură, sau recurgând la apostrof, sau inserând un υ, (*ni grec*) sau în sfârșit înlocuind o literă incompatibilă printr'o omogenă a celei ce urmează. Latinii au imitat întru aceasta

de mai multe ori pe greci, și se poate zice, că nu există limbă, care să nu fie supusă mai mult sau mai puțin la aceste legi ale naturei. Cu toate acestea trebuie să înțelegem, că nici o limbă cunoscută nu se arată mai credincioasă eufoniei naturale, ca aceea a ebreilor.

Mecanismul formării cuvintelor, așa de încurcat și strâmp-torat mai în toate limbile, se arată în cea ebraică descoperit, ca în simplitatea sa primitivă. Gramaticii ebrei, analizând toate cuvintele lor, au extras rădăcinile fundamentale în număr aproape de două mii. Dar trebuie a spune, că acelea nu sunt, decât dărâmături triste a le unui edificiu vechiu, stricat de timp, căci deosebitele combinații ale literilor, de cari alfabetul ebreu este susceptibil, ne autoriză a presupune, că această literă a putut fi în posesiunea a treisprezece mii două sute patruzeci și opt de rădăcini. De altminterlea, nu ne rămâne încă o probă despre vechea sa bogăție, în marele număr de sinonime? Ea are optsprezece cuvinte diferite, spre a exprima idea *a rupe, a strică*; opt, spre a arăta *întunecimile*; zece, spre a arăta lucrarea *a căută*; nouă, spre a semnala *trecerea din această viață, în cealaltă*; patrusprezece, spre a însemna *credința în Dumnezeu*; douăzeci, spre a desemna *tăria* și douăzeci și cinci, consacrate *la observarea legii*.

Tratând despre părțile cuvântului, se va urma în această privință ordinea primită de gramaticii arabi, cari au fost imitați într'aceasta de ludei însuși, adică se va vorbi mai întâi despre verb, nu numai pentruca acesta este o speță de cuvânt, care dă într'adevăr viață cuvântărei și recunoaște într'un singur corp părțile risipite, dar încă pentrucă verbul reprezintă mai totdeauna rădăcina, dela care derivă numeni și cea mai mare parte din particule, prin mijlocul adăugării oarecăror litere sau schimbare a vocalelor.

Verbele în ebrește nu au decât o singură conjugare, dar această conjugare îmbracă diferite forme, din cari cea

voește să facă cunoscut nu este închis în primul cuvânt, dar că cel de al doilea conține partea principală. Acest idiom se pare atât de natural, că multe popoare 'l au introdus cu mulțămire în cuvântările lor. Astfel, spre exemplu, Chinezii, cărora le lipsesc terminațiuni gramaticale, având a exprima un raport de construcțiune, răstoarnă ordinea cuvintelor și pun totdeauna complimentul unui nume înaintea numelui însuși. Perșii adaogă o vocală la antecedent spre a însemna legătura strânsă cu consequentul său. Insuși Arabii, deși au în numenile lor semnul, care caracteriză raportul construcțiunii, adecă genitivul, fac asemenea o modificare antecedentului, dezbrăcându'l de articolul determinativ. În sfârșit, nu se poate explica altfel această resturnare de ordine, pe care germanii și englezii o fac adeseaori cuvintelor, transportând consequentul cu antecedentul său, după ce au adăogat un *s*, expresiunea legăturii, care unește raportul lor.

Cât despre pronume, considerat în limba ebraică, putem însemna, că admite cele trei persoane, două numere și două genuri și că, pe când el este complimentul unui nume, unui verb sau unei particule, nu se scrie în mod izolat, ci se unește cu verbul, cu acest nume sau cu această particulă și formează un singur cuvânt. Putem adăoga, că pronumenile concură la formarea diferitelor persoane a le verbului, a căror diverse flexiuni sunt compuse din radical sau cuvântul primitiv, luat în înțeles abstract și de una sau mai multe litere împrumutate pronumelui personal.

Particulele sunt în mare parte numeni, pe cari timpul și întrebuințarea le au convertit în expresiuni eliptice. Și nu este de mirare, dacă cineva găsește în adverbe, prepozițiuni și conjucțiuni aceleași accidente de număr, gen și caz, ca cele însemnate la numeni. Multe popoare și mai cu seamă greci, ne arată în idiomul lor numeroase exemple din aceste schimbări de vorbire. Dar ceea ce trebuie a însemna

mai cu seamă în particule, este marea influență, ce ele exercită asupra însemnării primitive a le verbelor și prin urmare asupra înțelesului general al unei fraze întregi.

Cercetând încă sub raportul curat gramatical, limba ebraică are idiotisme și figuri, cari se raportă la construcțiune și trebuie a fi cunoscută, spre a putea străbate în înțelesul Sfintei Scripturi și mai cu seamă, spre a simți și gusta frumusețile necomparate de tot felul, ce oferă mai la fiecare pagină. Figurile gramaticale sunt următoarele: Elipsa care omite ceva necesar și trebuie suplinit; această elipsă este sau un nume, sau un verb, sau mai multe cuvinte de odată, adesea ori chiar un membru întreg al frazei și nu trebuie a suplini aceste elipse în mod arbitrar, ci urmează a fi făcute după context, subiectul și scopul scriitorului. Câte odată energia termenilor, analogia sau opoziția lor, procură mijlocul de a suplini cuvântul ce lipsește. Pleonasmul, care adaugă aceea ce se pare de prisos: acesta este câte odată un cuvânt, altă dată aceeași frază, ce se exprimă în alți termeni. Scopul pleonasmului este de ordin, spre a exprima mai mult atențiunea cetitorului. Această figură altă dată este întrebuințată, din cauză că formează unul din idiotismele limbei. Enalage, care schimbă părțile cuvântului, când se pune un gen, număr, un timp, un mod, o persoană în locul alteia. Iperbată, care întoarce sau restoarnă șirul firesc al cuvântului. Prolepsa sau anticipația, care consistă întru a povesti un eveniment în partea recitărei, care este destinată la fapte anterioare. Post-pozițiunea, este opusă anticipației. Și în sfârșit recapitulațiunea, care are loc, când cineva rezumă în puține cuvinte aceea ce a zis în cele precedente.

Ceea ce se poate zice despre limba ebraică, considerată asupra raportului retorice, se mărginește la câteva cuvinte asupra figurilor. Acestea sunt: Metonimia, care consistă întru a pune un lucru, pentru altul, ca genul pentru speță

și cauza pentru efect; ceea ce conține pentru conținut; semnul, pentru lucrul însemnat; timpul, pentru evenimentul ce trece, Ironia, când cineva zice contrariul de ceea ce voeste să fie auzit, figură care se întâlnește în discursurile oamenilor și în oracole. Metafora, pe care autorii sfinți o trag continuu dela Dumnezeu, dela îngeri, cer, elemente adevă, dela foc, aer, apă și pământ; dela minerale, plante și animale; dela om, adevă, dela membrele sale, viața sa, starea sa, din afecțiunile necesarii și accidentale și în general de tot ce privește persoanele și lucrurile sfințite. La metaforă se alătură antropopatia, atribuind lui Dumnezeu membre, afecțiuni, lucrările, attributele omului, chiar calitățile animalelor și lucrurile neinsufleteite afecțiuni și lucrări, cari sunt proprii omului. Sinecdohia, care face a se auzi mai mult, zicând mai puțin, și se pune întregul, pentru parte; partea pentru întreg; speța pentru gen și în mod reciproc. Catacreza sau abuzul de termeni este un fel de exprimare depărtată de uzul ordinar. Iperbola și atenuația sau litota sunt figuri retorice, prin cari oratorul se slujește de expresiuni mai tari sau mai slabe necerute de subiect. Alegoria este o metaforă continuată. Aluziunea este un fel de alegorie trasă din lucruri trecute. Parabola sau narațiunea ascunsă tinde la un adevăr netăgăduit. Noul Testament mai cu seamă ne arată un mare număr de exemple ale acestei figuri. Proverbul este o sentință primită de toți oamenii. În sfârșit enigma este o alegorie întunecată și descrie un lucru după însușirile lui într'un mod, ca să aibă două înțelesuri, rămând à se descoperi adevărata sa însemnare. Acestea sunt în puține cuvinte cele mai însemnate figuri retorice ale limbei ebraice.

C.

Note asupra Istoriei Bisericești a Românilor pentru Secolul al XIX-lea.

(Urmare. Vezi «Biserica Ortodoxă Română», anul al XXIX-lea, No. 2).

Data	Luna
1838	Sept. 1

Se numește Egumen la Văcărești pe un Modest pe 6 ani și se plătească Sf. Mormânt anual 15,000 lei, valoarea Bucureștilor ¹⁾).

« Singhelul Neofet Scriban tipărește cu litere latine întâiul *Catihis sau învățături de căpetenie ale Bisericei Răsăritene*. Catihisul este dedicat Mitropolitului Veniamin și inspirat tot de el spre a servi de carte ortodoxă celor ce ar voi a trece la Ortodoxism dintre celeialte rituri creștine ²⁾).

« Aga G. Asache face o relație asupra școalelor naționale din Moldova și pentru școalele Bisericești zice: «Dela începutul veacului al XIX un luceafăr mai priincios au strălucit asupra Orizontului Patriei. Prea sfințitul nostru Arhipăstor Veniamin Costache, însuflețit de simțuri evlavioase și patriotice, înțelegând cum evlaviosul învățat este cel întâiu temeiu de educație și de moral a unui popor, ce se po-

¹⁾ V. 1812—1844 Ac. Rom.

²⁾ Arh. Mitr. Mold. posedă un exemplar.

Data	Luna
------	------

1838

vătuște de pildele și de cuvântul păstorilor săi, întemeiază la 1804 la Monastirea Socolacea întâiu Seminarie, pentru creșterea și învățătura clericilor, rânduind a li se paradosi după principii limba Românească, Istoria, Aritmetica, Geografia și Teologia..... sperându-se dorința Prea sfinției sale de a vedeà mai îmbunătățită Seminaria și în stare de a răspunde binefăcătorului scop la 1819 au făcut al său Sin-Episcop pe Prea Inalt Domn. Acest așezământ care primise atuncea o nouă organizație, ar fi produs până acum fericite isprăvi, dacă întâmplările anului 1821, pe mulți ani n'ar fi desființat atâtea nădejdi. Din acea epocă țara a rămas văduvită de așezămături, de publică învățatură și focul anului 1827 au nimicit până și zidirea școalei elenice ¹⁾.

Vornicia cea mare recomandă ca mijloc pentru realizarea școalelor sătești o înțelegere cu proprietarii de moșii, iar Eforia hotărăște: «Deosebit să se scrie și profesorilor de pe la județe ca să îngrijiască de acum a căută tineri țărani *teciori de popă* sau alții, carii să primească a urmă în școală câtă-va vreme, pentru ca să se deprindă cu învățăturile începătoare și să fie dator a ține școală în vre un sat. Pentru aceasta înțelegându-se cu D. D. Ocârmuitori (prefecți) vor găsi asemenea tineri prin sate dintre cântăreții sau gramaticii ce sunt pe la Biserici ²⁾». Mai înainte școalele sătești erau ținute de scriitorii Bisericești, pe la casele lor ori pe lângă Biserici, și erau plătiți de părinții școlarilor. De aicea și prin aceștia sau început învățământul rural la început, până s'a organizat cu profesorii normaliști.

¹⁾ Relația istorică asupra școalelor naționale în Moldova 1828—38 de Aga G. Asachi Iași, Tipografia Albinei posedă un exemplar.

²⁾ Școalele sătești în România de V. A. Ureche 1868 București, pag. 5.

Data	Luna	
1830	Feb. 14	Eforia în unire cu Logofeția Bisericească face poftire Mitropoliei și Episcopiiilor, pre cum și Monastirilor pământești și închinată ca să hotărască case pentru școalele satești pe la moșiile lor; «Și pentru a se încredința mai bine acei cântăreți sau feciori de preoți din foloasele ce au să dobândească ca niște învățatori prin sate, să se scrie dela Sf. Așezământuri de se va găsi cu cale de sunt logofeți și către profesorii plășilor ca să se îngrijiască a îndemna pe acei tineri și a se înțelege cu profesorii întru aceasta ¹⁾ ».
«	Mai 13	Eforia scrie profesorilor din Buzău și Giurgiu, arătându-le cum trebuie să pregătească pe învățătorii satești: «Lecțiile ce vor trebui să se dea acestor învățatori vor fi: Cetirea pe tablete lancastrice, după regula acestui metod, scrierea caligrafică, din Aritmetică, cele patru lucrări în numere frângeroase, Catehismul și toate rugăciunile Religiei, câte sunt mai de căpetenie la închinăciune și la slujba bisericească; să învețe și câte-va cântări Bisericești ²⁾ ».
1838	Mar. 28	Catihetul Catihumanilor Protosinghelul Neofet Scriban botează pe un Ebreu, după ce 'l-a catehisat ³⁾ .
1839	Mai 5	Se face cunoscut Mitropolitului Veniamin că se va înființa tipografie la departamentul din lăuntru.
1838	Sep. 22	Un număr de creștini dau jalbă la Mitropolitul de a se opri vânzările, cumpărările, aducerea produselor de către locuitori în zilele de sărbători și mai ales Duminicile în târg, rugându-se să se ia măsuri să se păzească legea cum face și evreeii pentru ai lor ⁴⁾ .

¹⁾ Școalele satești pag. 5.

²⁾ Idem. pag. 6.

³⁾ Mitr. Mold.

⁴⁾ Arh. Mitr. Mold.

Data	Luna	
1838	Mai 5	Mitropolitul Veniamin face cunoscut Episcopilor de Roman și Huși că a pus să se tipărească din grecește în Românește toată rânduiala sfintei liturghii pe muzichie, și-i invită a da a treia parte din preț. De asemenea și pentru turnarea semnelor de psaltichie ¹⁾ .
«	Apr. 25	Sofronie Episcop de Huși raportează Mitropolitului Veniamin că Ierodiaconul său Nectarie, dascăl de Muzichie la Episcopie și Stolnicul Neculai Psaltul Episcopiei, au tradus de pe grecește în românește toată slujba sfintei liturghii de peste an, alcătuindu-le tot pe meșteșugul psaltichiei și se roagă a fi cercetate și tipărite ²⁾ .
«	Feb. 1 No. 29	Epitropia învățăturilor teologice scrie către Direcția Seminarului din Socola, că sub felurite pricini iscodite și închipuite se retrag de la învățătură mai mulți clerici și să ia hotărârea următoare: Clericul care ar fugi dela învățătură să fie lipsit de toate slujbele preoțești și mirenești și să'l trimeată de a dreptul la isprăvnicia locului său spre a'l scrie între birnici, iar pe părinți și închezeșluitoari să'i supue la plata cheltueleur făcute cu ei în Seminar. Această măsură să se ia de urgență ³⁾ .
«	Mai 23 No. 834	Mitropolitul regulează înlocuirea paharnicului Săulescu dela tipografia Mitropoliei ce se arată cu îngreuere la îndeplinirea ordinilor sale, prin Protosinghelul Ghermano Vita ⁴⁾ .
1839	Sept. 3	Prin Hrisovul domnesc din 30 Mai același an se institue Dicasterie pentru iconomiceasca ocârmuire a averilor Monastirești pe la fie-care Monastire ⁵⁾ .

1) Arh. Mitr. Mold.

2) Idem.

3) Idem.

4) Idem.

5) Idem.

Data	Luna
1839	Sep. 4
	Iulie 4
	Apr. 16
	....

Se hotărăște a se face Budget pentru anul viitor 1840, de cheltuelile Monastirilor. Ordinul dat de Mitropolitul Veniamin ¹⁾.

Cu adresa No. 2393, consulatul rusesc din Iași face cunoscut Mitropolitului Veniamin, că s'a primit Candidatul Popescu Scriban la învățătură la Acad. din Chiev după ordinul Împăratului. Acesta-i Filaret Scriban reputatul Rector al Seminarului Socola ²⁾.

Dimitrie Suceveanu, fiul lui Ștefan Suceveanu, slujitor în Ograda Mitropoliei, fiind psalt cere scutirea lui de dări și i s'a admis ³⁾.

Incetează din viață Naum Râmniceanu ca schimnic în Monastirea Cernica după ce a lucrat peste o jumătate de secol în literatura Română și a tradus pentru pâinea zilnică Ist. lui Meletie în III volume ⁴⁾.

No. 22 Se începe Jurnalul Vestitorul Bisericesc, editat în Buzău:

Iroftei inspectorul Seminariei din București, ce eră pe atunci la Biserica Antim, ținând o cuvântare în fața Domnitorului expune astfel situația Seminarului:... După aceea s'au cercetat vr'o câți-va din clerici însurați, la Catihismul cel mare, la cetirea Sf. Evanghelii etc. apoi zice Iroftei:... «Această părintească îngrijire, între altele multe se dovedește și cu întemeerea de Seminare pe la Eparhiele Episcopielor, cum și la Sf. Mitropolie. Acum la împlinirea de al patrulea an, de când se urmează învățătura, datorita mea împlinindu-mi, cu cea mai adâncă smerenie și supunere arăt Înălțimei Voastre, că în cursul acestor 4 ani, îngrijirea cea de afară a Seminarului, cum și cea din

¹⁾ M. M. Dosarul No. 98.

²⁾ Idem.

³⁾ Idem.

⁴⁾ Bis. Ort. pag. 7 și 8 XIV.

Data	Luna
------	------

lăuntru, precum s'au putut s'au ținut în cea mai bună orânduială... Se vor adăoga clasele ce nădăjduim a se așeză pentru învățături mai înalte,... căci la Eparhiile celelalte părinții Episcopi îngrijind au zidit încăperi cuviincioase pentru Seminare. Iar aici până acum, cu toate că s'au lăsat pentru Prea sfinția Sa Părintele Argeșiu și pentru toată Sinodia Sa numai patru, cinci odăi, suntem cu totul strâmtorați, din care pricină multe trebuințe nu s'au putut aduce la starea lor cea cuvenită».

1839 Mai 6

No. 18 Vestitorul Bisericesc. Ilarion Episcopul de Argeș, ține un discurs la sfințirea Mitropoliei din București, între altele zice:..... «Iar noi astăzi ne punem mai vârtos în auz asupra prilejului sfințirii acestui Sf. Locaș, rădicat întâiu la leatul 1656, de răposatul întru fericire Domn (fiei pomenirea nemuritoare) Constantin Șerban Voevod Basarab; iar a început a se drege și a se preface de vrednicul de toată cinstea și lauda răposatul Mitropolit Grigorie al III-lea al Ungro-Vlahiei ¹⁾».

1840

Se publică la licitație, conform proiectului din 1840 darea în arendă a moșiilor Mitropoliei. Țiganii Mitropoliei la 1840 erau 35 familii la Gheorghia, 4 familii moșia Cațichia ²⁾.

Mitropolitul Neofet este felicitat de Aristarh și alții pentru alegerea din 1840 ca Mitropolit ³⁾.

« Mai 3

Aristarh și Patriarhul de Ierusalim felicită pe Neofet de Mitropolit ⁴⁾.

« Iulie 14

Mitropolitul Veniamin felicită pe Mitropolitul Neofet pentru suirea sa pe scaun ⁵⁾.

¹⁾ Vestitorul etc.

²⁾ No. 4 M. B.

³⁾ Idem.

⁴⁾ V. 1812—1844 Ac. Rom.

⁵⁾ V. X M. B. Ac. Rom.

Data	Luna	
1840—46		S'au distribuit mile dela Mitropolia Ungro-Vlahiei, in 1840 suma de 78,421 lei. In 1841 119,636 lei; 1842, 137,184 lei; la 1843, 132 mii 289 lei; la 1844, 183,699 lei; la 1845 204,600 lei. Dela 1840—1844 inclusiv Mitropolitul a luat personal 517,459 lei ¹⁾ .
1840		Statul Mitropoliei era de 294,040, Mitropolitul propusese 347,040. Adunarea n'a încuviințat ²⁾ .
		Proiectul de budget al Mitropoliei prevede veniturile sale totale 850,000 care să împartă în 7 părți; 4 părți pentru întreținerea Mitropoliei, din prisos să se facă o casă de rezervă. O parte pentru întreținerea Seminarilor, două la număr, una mare, alta mică, conform legiuirei din 1835, o parte pentru întreținerea clădirilor și ultima pentru mile ³⁾ .
		Se face un Regulament de procedură pentru alegerea Mitropolitului, conform tradiției, să se aleagă dintre Episcopi ⁴⁾ .
	Iulie 2	Se reclamă ca noului ales Mitropolit să'i-se dea jumătate din veniturile Mitropoliei (această obștească adunare). Se admite de Domnitor numai pentru un an jumătate, din venituri, decretul No. 456 din 1840 ⁵⁾ .
1840—44		Veniturile Mitropoliei împreună cu Episcopia de Râmnic au fost de 1,599,006 lei 84 bani. Mitropolitul a primit dela 1840—47, 595,098 ⁶⁾ .
1840	?	Proiect de ocârmuire și regularizarea averei sf. Mitropolii și ale Eparhiilor. Art. I. Arendarea moșiilor prin mezat în fața obșteștei adunări. Veniturile se impart în 7 părți. 1) 4 părți din șapte va rămâne Mitropolitului, plătind și personalul trebuitor, carii

1) XIII. 1766—1853. M. B. Ac. Rom.

2) V. IX M. B. Ac. Rom.

3) Idem.

4) Foaie 261 idem.

5) Ac. Rom. vol. IX M. B.

6) Idem.

Data	Luna
1840	?
«	Ian. 13
«	Aug. 22

vor fi Români. 2) 1 parte din șapte va servi pentru întreținerea a două Seminarii unul pentru Grămătică, altul pentru cei ce vor voi a studia mai mult 3) O altă parte din șeptime va fi pentru Metoce și întreținerea lor, cum s'au rânduit după anul 1835. 4) Ultima șeptime pentru mile. Venitul era de 850,000 lei și s'a ridicat la 1,150,000 prin mezat. Podurile se vor vinde treptat și din veniturile lor se vor face o casă de Economie pentru îmbunătățirea soartei clerului. Socotelile să vor lua de obșteasca adunare ¹⁾.

Părinții Episcopi își vor îndoii numărul școlarilor la Seminariile respective, și vor avea într'ânsele, cu întărirea Stăpânirii profesori cunoscuți și pentru știință și pentru moralicescul lor caracter». Erau îndatorite Episcopiile a trimite la Seminarul Mitropolitan tineri spre a trece cursul superior și contribui la susținerea ei ²⁾.

Aga Asachi declară că a avut contract cu Tipografia Sf. Mitropolii de a tipări «Albina», și că tot acel teasc a lucrat la școala Vasiliană dela 1830 aflându-mă precum și astăzi nu numai inspector Vasilian; Dar în lipsa D-lui Asache am fost și Director Tipografiei Mitropoliei, unde s'a tipărit acea foae dela 1829 până la 1830 iar dela 1830 până la 1831 s'a publicat tot în acel teasc în Institutul Vasilian acea foae, și tocmai la începutul anului 1832. S'a înființat Tipografia Albinei, în localul proprietarilor ei ³⁾.

Ministrul dreptății cere Mitropolitului Veniamin știință de zilele sărbătorilor, când să nu facă judecată în țară și da lista următoare:

¹⁾ Ac. Rom. Vol. IX M. B.

²⁾ Idem Ac. Rom. Doc. diverse 1833—1849 foae 286.

³⁾ M. M. dosar No. 98.

Data	Luna	
1840	Iulie 17	11 Sărbători Impărătești, 12 ale sfinților, apoi a mai adaos și alte 10 sărbători între care naționale ¹⁾ .
	Feb. 3	Mitropolitul Veniamin aduce Sf. Mir dela Chișinău ²⁾ .
	Mar. 28	Vladimir Suhopan Arhimandrit și Rector, primește în cercetare dela Mitropolie Istoria Sfântă tradusă de D-na Glicheria Asache pentru uzul școalelor ș'o recomandă spre tipărire ³⁾ .
	Iunie 25	Țigani Monastirilor cari nu sunt servitori la Monastiri, datoreau se plătească o dare către Monastire 30 lei, iar dela 1846 câte 40 lei, aceștia sunt stabili în sate ⁴⁾ .
		Veniturile Mitropoliei și a Episcopiiilor se dau în arendă. Arendarea moșiilor se va face la 1842. Se împarte tot venitul în 7 părți: 4 părți din 7 vor rămâne pe seama Mitropolitului cu îndatorire de a plăti personalul, după State a nume regulate. Amploiații vor fi români. Vicarul și membrii consistoriului se vor alege de Mitropolit, și se vor întări de Domn. O parte din 7 va sluji spre întreținerea a două Seminarii, unul pentru cei ce se vor preoți, iar altul Central pentru cei ce voesc să facă un curs de învățatură mai mare, după legiuirea din 1835. Se obligă ca numărul elevilor să fie îndoit și să se facă clădirea Seminarului de către Mitropolie. O alta pentru întreținerea metoșelor Mitropoliei și reparația lor și a zidurilor Mitropoliei. Ultima parte va servi la mile, atât în natură cât și în bani. Venitul era de 850,000 lei. Urcându-se la un milion, restul de 150,000 lei se va împărți după analogie la fie-care parte

¹⁾ M. M. Dos. No. 98.

²⁾ Idem.

³⁾ Idem.

⁴⁾ Idem.

Data	Luna
------	------

a celor șapte. Venitul din adunarea pădurilor se va capitaliză și va servi spre folosul îmbunătățirii publice; socotelele să vor cercetă de Obșteasca Adunare, spre a lipsi ori-ce prepus. Darurile făcute de credincioși în bani se vor încasă aparte.

Aceste principii se aplică și la Episcopii. Episcopii sunt obligați a îndoii numărul școlariilor Seminariști ¹⁾.

1840 Iulie 29

Se formează un Regulament pentru alegerea Mitropolitului. Neofet eră la ușă de a intră. Alegerea se va face dintre Episcopi. Președintele convoacă o adunare Extraordinară, se va votă prin bilete scrise, cel ce va obține majoritatea va fi proclamat ales. După alegere se va face raport la Vodă, se va face cunoscută întărirea Adunării. Domnul îl va instală dându-i Mantia Marele Logofăt al credinței, iar Domnul înmânându-i cârja pastorească ²⁾.

* Iulie 14

Cu frățescă în Christos dragoste și cu duhovnicească întru Domnul îmbrățișare, sărut pe Prea sfinția ta.

Nu se cuvine Prea sfințite și prea iubite întru Christos frate, așa cu adevărat nu se cuvineă, dupre sfintele glăsuiri, a se ascunde întru mai multă vreme lumina supt obroc. Ci tocmai așa de mult eră pregătită a se pune în sfeșnic, ca să lumineze tuturor. Și piatra pe care nu o socotea ziditorii, aceasta a fi în capul unghiului, ca să fie luminată întru ochii lor. Așa întru sfințenia de adevăr neadormitul acela Ochiu al Dumnezeștei Pronii mai nainte privind ale Voastre întru ascuns fapte bune, dupre Dumnezeasca Iconomie s'au și urmat întru arătare legiuită suirea Voastră pe Arhipăstorescul Tron Al Ungro-Vlahiei. A căruia legiuite pășiri ves-

¹⁾ Reg. Org. 608.

²⁾ Reg. Org. 609.

Data	Luna
------	------

teă, ca o altă prea răsunătoare trâmbiță, răsunând și întru urechele mele, și umplându-le totdeauna, m'au umplut și de duhovniceasca veselie și bucurie, și nu fiește cum bucurie; ci multă oare-care și îndoită. Una adecă pentru a voastră alegere, ca cu însușitele fapte bune să luminați ca un alt duhovnicesc luceafăr încredințata vouă de sus turmă și să o povățuiți la mântuitoarele pășuni; iar al doilea pentru însuși ea care s'au norocit a câștiga un asemenea păstor, păstor zic, carele pururea este gata a'și pune sufletul lui pentru încredințata lui turmă, pentru care fără de cruțare ș'au vărsat însuși scumpul său sânge Mântuitorul nostru Christos. Fie dar al său dar păzindu-vă, întărindu-vă și apărându-vă despre toți văzuții și nevăzuții vrăjmași. ca cu lesnire și ușurință mare să puteți împlini sfintele datorii a acestei înalte încredințate vouă păstorii, fie, fie, Amin ¹⁾)

Al prea iubitei mie în Domnul Prea sfinției tale întru Christos frate și slugă.

Veniamin Mitropolit Moldovei.

1840
(? 42)

¶ [Regularea ocârmuirilor și regularisirea averilor sfintei Mitropolii și Episcopiiilor.

Art. 1) Să se dea în arendă pe 3 ani în fața Obșteștei Adunări, începând dela 1842.
Art. 2) Tot venitul se împarte în 7 părți: anume § 1) va coprinde 4 părți din 7 pe seama Mitropolitului de atuncea și tot personalul este după statutele întocmite, plătindu-se salarii personalului § 2) o parte din 7 pentru ținerea Seminariilor două, din care unul mic și altul mare, numărul va fi îndoit și vor fi profesori cu știință bună și purtări morale. *Să se facă încăperi pentru amândouă seminariile de*

¹⁾ V. 10 pag. 145 Mitr. Mold.

Data	Luna
------	------

il veți primi prin lucrarea sfatului Administrativ. Iar pentru că ați început iarăși a trece cu lucrările alături de voi pășind peste toate datoriile ce vă îngrădesc chiar și prin așezământ, găsim de toată cuviința a'ți bănuî mai întâi cuvioșiei tale cum de te-ai alunecat la asemenea necuviință și cum de te-ai potrivit aceluia ce au făcut asemenea propunere, și dar spre a face îndreptarea cuvenită în numele lui Dumnezeu te îndatorim ca îndată numai de cât să ne faci cunoscut cine anume din Dicasterioți au fost cu asemenea socotințe și îndemnare, iar răspunsul îl așteptăm fără întârziere.

Iscălit Mitropolitul Veniamin.

Răspunde Starețul în 16 August, că toți au fost de aceeași socotință.

1841	Feb. 22
------	---------

Redactorul foaii sătești Mihail Cogălniceanu cere a i se da numele și funcțiunile tuturor persoanelor bisericesti administrative spre a le publica în Almanahul Statului.

«	Sept. 5
---	---------

Dimitrie Episcopul de Chișinău cere toate cărțile de ritual Bisericesc în românește pentru Basarabia cu prețurile lor.

«	Sept. 8
---	---------

Se dau de Mitropolitul Veniamin instrucțiunile pentru aplicarea așezământului privitor la Organizarea ocârmuirii averilor Casei Mitropoliei și a Monastirilor.

Se institue comitetul din Prea sfințitul Filaret Apamias, Arhim. Roset Egum. Doljeștilor, Teodoret Egum. Slatinei, Isaia Eg. dela Râșca, Arhid. Meletie Eg. la Bisericiani. (Li se dau decrete cu No. 1012, 1013, 1014, 1015 și 1016).

COMISIA.

În urmarea adresului sub No. 37 a Înalt Prea sfințitului Mitropolit președintele obștești obicinuitei adunări, cercetându-se de către jos iscăliții pravila aceasta, și găsindu-se întocmai

Data	Luna
1841	Maiu 2

cu încheierea făcută de către adunare și întărită de către Prea Înălțatul Domn în acest pre-dinet se încredințează.

Iscăliți: Costachi Balș, Logofătul Balș, Vornic Cantacuzin, Grigore Crupeschi Vornic, Vasile Veisa Postelnic.

Pentru întocmai cu copia încredințată de președintele obșteștei obicinuite adunări, iscălit Șuțu Poslăduit Ralet

Pravilă pentru adaosul venitului Seminarului Veniamin din M-rea Socola, care adaos este neapărat spre acoperirea cheltueleur acei Seminarii, și pentru hirotonirea de preoți numai din acei câți vor avea trecut în cursul învățăturilor în acea Seminarie.

1) Pe viitorime, socotindu-se dela începutul anului curgător 1841, vremelnicește pe cât va fi trebuință, să se dea la Seminaria Veniamină din Monastirul Socola de către Episcopia Romanului câte patruzeci mii lei și de către Episcopia Huși câte treizeci mii lei pe fie-care an, înțelegându-se cuprinse în aceste sume și ajutorul cel mai dinainte.

2) Pentru a putea câștiga tagma preoțească stima aceea pe care în adevăr o învrednicește, să nu poată pe viitorime a se hirotoni preoți aici în Principat din alte deosebite fețe, de cât numai din acei câți trecând cursul învățăturilor în pomenita Seminarie din Monastirea Socola, vor fi cu deplină știință a dogmelor duhovnicești, și tot o dată împodobiți de un bun moral; iar până la vremea când vor eși din Seminarie asemenea bărbați cu care să poată a se îndestulă o așa trebuință, proprietarii satelor cu biserici pe unde ar fi lipsă de preoți, să se adresezească către prea sfințitul Mitropolit sau către unul dintre prea sfinții Episcopi de Roman și de Huși, precum acele sate după a

Data	Luna

lor poziții s'ar afla de Eparhia Mitropoliei sau de ale vre unei din Episcopii, pentru că Prea sfințitul Mitropolit sau prea sfinții Episcopi să pue la cale a se îndeplini lipsa de preoți la acele sate cu luarea din preoții cei ce sunt de prisos peste trebuință pe la osebite locuri.

Iscăliți: Veniamin Mitropolit, Georghe Șuțu, Vasile Alexandri, Postelnicul Dimitrie Bran.

C. Erbiceanu.

(Va urmă).

BOGATUL NESĂȚIOS.

Invățătura evangelică oferă omului toate sfaturile, de cari are nevoie în viața sa. Așa în cât, se poate zice, că nu este întâmplare în viața omului, pentru care să nu afle în această învățatură o povață, de care ținându-se, poate pururea să se folosiască.

Povețile învățătorei evanghelice sunt neprețuite. Ele sunt date de însuși Domnul și sfinții săi Apostoli, pentru aceasta ele sunt mai presus de orice povățuire și sfat omenesc, căci sunt dela acela, care a adus lumina dumnezească și mântuirea în lume, iar Apostolii săi vestesc tuturor această mântuire și lumina dumnezească, ca toți să o cunoască, toți să se încălziască la razele ei binefăcătoare și toți să se folosiască.

Toți cei ce veniau la Domnul și la sfinții săi Apostoli, spre a fi povățuiți și a se învăța, cum trebuie să se poarte în lumea aceasta intru îndeplinirea datoriilor către ei însuși, către aproapele, către societate, către toți oamenii și către Dumnezeu, toți aflau sfatul

cel bun și de folos, pe care urmându-l să poată trăi în pace și fericire, să aibă pacea și liniștea conștiinței și să prospere, în toate întreprinderile vieții lor.

Astfel sunt sfaturile învățătorei harului evangelic. Ele sunt povețe și învățături dumnezeiești întemeiate pe dreptate și adevăr. Pentru aceasta sunt pururea de folos tuturor oamenilor, începând dela aceia cari s'au învrednicit a le auzi din gura Domnului și a sfinților săi Apostoli și până la noi. Ele vor fi pururea în veacul veacurilor aceleași povețe trainice și de folos tuturor oamenilor, căci sunt dela Dumnezeu, iar nu dela oameni.

Domnul și sfinții săi Apostoli învățau pururea pe cei ce veniau la ei, iar din învățăturile ce ei au dat acelora, ce aveau nevoie de ele, noi toți cei ce ne-am luminat cu lumina evangelică și omenirea întreagă pururea se poate învăța și folosi. Povețile învățătorei evanghelice sunt și astăzi nouă, tot așa de bune și de folos, ca și acelora ce le au cerut dela Domnul și sfinții săi Apostoli. Ele se potrivesc și nouă astăzi tot așa de bine, ca și acelora și se vor potrivi pururea tuturor nevoilor oamenilor în veacul veacurilor, căci acela ce le a dat a cunoscut pre om și a știut ceea ce putea să'i fie totdeauna de folos. Ele sunt povețe eterne.

Pentru aceasta fericit este cel care se edifică pre sfatul evangelic. Acela se edifică pre adevăr și dreptate și, unul ca acesta, își călăuzește pașii vieții sale conform cu voia cea sfântă a lui Dumnezeu. Unul ca acesta trăește cu adevărat după legea sa cea sfântă; unul ca acesta este cu adevărat chipul și asemănerea lui Dumnezeu aci pre pământ, făptuind dreptatea și adevărul, cari dau sfințenia moravurilor și duc pre om la bine și la virtute, singurile prin cari se poate asemăna lui Dumnezeu creatorul său.

*
* *

Una dintre nenumăratele povețe dumnezeiești, cuprinse în învățătura harului evanghelic, avem în pilda Domnului despre bogatul lacom și nesățios, căruia îi rodise așa de mult țarina sa, în cât se îngrijă, că nu are unde să mai pună rodul pământurilor sale.

Iată această pilda cu cele ce o înconjoară și cu motivul, ce a făcut pe Domnul să o pronunțe, căci numai așa se poate cunoaște adevăratul ei înțeles, și numai astfel povața și sfatul Domnului devine pentru fiecare credincios o învățătură instructivă, pururea de folos în toată împrejurarea vieții, mai ales pentru aceia cărora Dumnezeu le a dat cu prisosință avere și bunuri pământești, căci în deosebi la aceștia se rapoartă pilda Domnului.

Evangelistul Luca istorisește pilda în modul următor și o conleagă cu o rugămintă, pe care unul din popor o face Domnului, pe când El îi întăria întru credință și învăță pre Apostoli și pre toți să creadă întru el și să se feriască de aluatul Cărturarilor și al Fariseilor, adică de învățătura lor.

Pilda are pozițiunea următoare:

După ce evangelistul rapoartă cuvintele Domnului că: «Tot cel ce îl va mărturisi pre el înaintea oamenilor și El îl va mărturisi pre acela înaintea îngerilor lui Dumnezeu și tot cel ce se va lepăda de el înaintea oamenilor, lepădat va fi înaintea îngerilor lui Dumnezeu; și tot carele va zice cuvânt împotriva Fiului omnesc, se va erta lui, iară celui ce va huli împotriva Duhului Sfânt, nu se va erta», adăogă: «Iară când vă vor duce pre voi la soboare și la deregători și la stăpâni nu vă grijiți cum și ce veți răspunde, sau ce veți zice, că Duhul Sfânt vă va

învăță pre voi întru acel ceas, cele ce se cade a zice». Terminând aceste cuvinte istorisește pilda, precedând'o de rugămintea unuia din popor. Istorisirea este făcută în modul următor:

«Și a zis lui oarecarele din popor: Invățătorule, zi «fratelui meu să împartă cu mine moștenirea. Iară «el a zis lui: Omule, cine m'a pus pre mine judecător «sau împărțitor preste voi? Și a zis către ei: Vedeți «și vă feriți de lăcomie: că nu întru a prisosi cuiva «din avuțiile sale, este vieața lui. Și a zis pildă către «dânșii grăind: Unui om bogat i-a rodit țarina, și «cugetă întru sine, zicând: Ce voi face, că nu am «unde adună rodurile mele. Și a zis: Aceasta voi face. «Strica-voi jitnițile mele, și mai mari le voi zidi, și «voi strânge acolo toate rodurile mele și bunătățile «mele. Și voi zice sufletului meu: Suflete, ai multe «bunătăți strânse spre mulți ani. Odihnește-te, mă- «nâncă, beà, veseleștete. Iar Dumnezeu, i-a zis lui: «Nebune, întru această noapte, sufletul tău vor să'l «ceară dela tine. Dar cele ce ai gătit, cui vor fi? «Așa este cela ce strânge lui-și comoară, iar nu în «Dumnezeu să îmbogățește». ¹⁾

După acestea Evangelistul adaogă următoarele cuvinte rostite de Domnul: «Pentru aceasta zic vouă: Nu vă grijiți cu sufletul vostru, ce veți mânca, nici cu trupul în ce vă veți îmbracă. Sufletul mai mare este decât hrana, și trupul decât haina. Căutați la corbi că nu seamănă, nici seceră, cari nu au cămări, nici jitnițe și Dumnezeu îi hrănește pre ei. Cu cât mai mult voi sunteți mai buni decât paserile? Și cine din voi grijinduse poate să adaoge statului său un cot? Deci dacă nu puteți nici ce este mai mic a face,

¹⁾ Luca XII, 13—21.

ce vă mai grijiți de celelalte? Socotiți crinii, cum cresc. Nu să ostenesc, nici torc. Și grăesc vouă, că nici Solomon întru slava sa, nu s'a îmbrăcat ca unul dintru aceștia». După aceștia raportă și metafora cu iarba câmpului și arată că Domnul a încheiat învățătura pildei despre bogatul nesățios și lacom cu următoarele cuvinte; «*Iară voi să nu căutați ce veți mânca, sau ce veți bea, și nu vă înălțați, că toate acestea păgânii lumii aceștia le caută. Iară Părintele vostru știe că vă trebuesc acestea. Inșă căutați împărăția lui Dumnezeu și acestea toate se vor adaoage vouă*» ¹⁾.

Iată între ce învățături și sfaturi sublime este încorporată pilda Domnului despre bogatul lacom și nesățios.

După ce un om din popor, roagă pre Domnul a interveni cu puterea și autoritatea sa dumnezească între el și fratele său, cu care se discutau asupra moștenirii. Domnul zice: «*Vedeți și vă feriți de lăcomie; că nu întru a prisosi cuiva din avuțiile sale, este vieața lui*». Și pentru a face clare aceste cuvinte, precum și pentru a răspunde la rugămintea celuiia, ce voiă a'l face pre el judecător și împărțitor al moștenirii, asupra căreia se discută cu fratele său, spune pilda despre bogatul lacom și nesățios; iar pentru a numai rămâne nici o îndoială în sufletul tuturor, celor ce ascultau cuvintele sale, face ultimele metafore și reflexiuni asupra paserilor cerului și asupra florilor și erburilor pământului, toate în legătură cu grija cea mare, ce o au mulți pentru traiul și înlesnirile vieței.

¹⁾ Luca XII, 22—31.

Iar pentru a depărtă cu desavârșire pre următorii săi dela toate acestea le zice că: *Păgânii caută acestea, păgânii adecă își pun toată nădejdea vieței lor întru cele pământești. Domnul închee cu memorabilele cuvinte: «Voi căutați împărăția lui Dumnezeu și acestea toate se vor adăoga vouă, căci Părintele vostru știe că vă trebuiesc acestea».*

Invățătura și sfatul Domnului, care reese din toate cuvintele sale, ce însoțesc această pildă este cu privire nu atât la avuție, ci mai mult la nesațiul de ea, adecă la lăcomie.

Aci dar trebuie a distinge două lucruri anume: Alta este avuția sau înlesnirea cu prisosință a mijloacelor de vieață și subzistența în lumea aceasta și alta este lăcomia sau nesațiul de avuție. Această deosebire este imperios reclamată, căci Domnul nu condamnă în nici o parte a evangeliului bogăția. El condamnă pre bogații nemilostivi și în pilda, ce ne preocupă condamnă lăcomia sau nesațiul de avuție, nu însă bogăția în sine și buna ei întrebuințare.

Deosebirea trebuie cu atât mai mult făcută, căci numai astfel se pot înțelege clar și drept cuvintele Domnului.

Mai totdeauna bogăția aduce cu sine pentru foarte mulți lăcomia, adecă dorul sau nesațiul de a aveà cât mai mult și cât se poate de mult; așa încât bogăția și lăcomia adeseaori par unite între dânsele, ba nu arareori chiar nedespărțite; ele însă sunt două lucruri deosebite.

Se întâmplă foarte des, ca cel bogat să nu deà slavă lui Dumnezeu pentru, bunurile pre cari El i-a dăruit. Sunt bogați, cari nu se mulțănesc cu ceea ce au. Ei doresc a aveà cât mai mult. Doresc a dobândi și a aveà, de s'ar puteà toate bunurile lumii

aceștia. Aceasta este aceea ce se chiamă lăcomie și nesățiu de avere. Și unii ca aceștia nu se dau în lături, de a întrebuința ori și ce mijloc, pentru ca să și satisfacă nesățiuul sau lăcomia lor.

Trebue însă a deosebii nesățiuul acesta și lăcomia de avuție, căci sunt oameni cu mijloace destul de înlesnicioase pentru a trăi; sunt oameni, cari au cu prisosință tot ce le trebue pentru viață, oameni bogați, dar cari se mulțănesc cu ceea ce au. Ei dau slavă lui Dumnezeu și îl prea măresc, pentru bunătățile ce le a hărăzit. Trăesc în pace și liniște, bucurându-se de averea și bunurile lor și le întrebuințează ca niște buni iconomi, nu numai pentru ei, ci mai mult pentru mângăierea și fericirea aproapelui și a tuturor, celor ce îi înconjoară și sunt în lipsă și strâmtorare. Unii ca aceștia se deosibesc de bogății cei lacomi și nesățioși, pe cari nu'i mai mulțămește și nu'i mai satură nimic.

Pentru aceasta nu bogăția este condamnată de învățătura harului evangelic, ci lăcomia sau nesățiuul de avere, precum reese clar din sfatul Domnului și din cuvintele sale, pe cari le a pronunțat înainte de a spune această pildă. El zice: «*Vedeți și vă feriți de lăcomie, că nu intru a prisosi cuiva din avuțiile sale, este viața lui*». Tot astfel Domnul condamnă și pre bogatul nemilostiv ¹⁾.

Lăcomia și nesățiuul de avuție sunt condamnate de învățătura harului evangelic. Condamnat este și bogatul nemilostiv deopotrivă, ca și cel lacom și nesățios, căci unii ca aceștia prin purtarea și viața lor ajung a trăi în disprețul tuturor legilor dumnezești și omenești. Ei voesc a trăi în disprețul dreptăței,

---

¹⁾ Comp. Mat. XIX, 23 etc.

care trebuie să domniască între oameni. Ei trăesc în disprețul iubirei și al compătimirii către aproapele, mai ales în disprețul celor slabi și neputincioși, cum și al acelor ce se află în mizerie, lipsă și strâmtorare. Ei voesc a trăi pentru ei și numai pentru ei, ca cum lumea aceasta ar fi fost dată lor și numai lor moștenire. Ei voesc că ei și numai ei să se bucure și să se veseliască de toate bunurile ei, în disprețul celorlalți oameni. Iată pentru ce lăcomia și nesățul, ca și bogatul nemilostiv sunt condamnați.

Cuvintele Domnului din pilda ce ne preocupă dovedesc cu prisosință, că lăcomia și nesățul de avuție sunt condamnabile. Insuși motivul ce a făcut pe Domnul să pronunțe această pildă arată aceasta.

Cel ce roagă pe Domnul a interveni între el și fratele său, spre a împărți moștenirea, netăgăduit că nu se putea înțelege cu fratele său din cauza lăcomiei. Fiecare din ei, în lăcomia sa, voia să ia mai mult. Lăcomia dar era cauza certei și a învrăjbirii lor. Iar dacă aceasta nu reese din rugămintea celui ce apelează la Domnul spre a'i împăca, reese clar din cuvintele Domnului, căci după ce Mântuitorul îi răspunde, că nu se poate face nici judecătorul, nici împărțitorul lor, cu alte cuvinte, că trebuie a se adresa la cei ce judecă și împart dreptatea, dacă între dânșii nu se pot înțelege frățeste, îndată, adresându-se către ai săi, le zice: «*Vedeți și vă păziți de lăcomie, că nu intru a prisosi cuiva din avuțiile sale, este viața lui*». Aceste cuvinte arată clar ca și lumina zilei, că cei ce își discutau moștenirea nu se puteau înțelege între ei din cauza lăcomiei.

În legătură cu aceste cuvinte stă întregul coprint și înțeles al pildei. Toate cuvintele ce o compun sunt anume alese, spre a arăta că lăcomia este nu numai

condamnabilă, dar că ea nu poate folosi omului întru nimic. Și în legătură cu aceasta sunt toate reflexiunile, pe cari Domnul le face după pronunțarea pildei. Ele toate dau a înțelege, că toată grija și toată străduința celor lacomi și nesățioși, nu le poate folosi la nimic. Domnul închee reflexiunile sale în sensul ultimelor cuvinte ale pildei și conform cuvintelor, ce au fost premergătoare. El spune, că o astfel de străduință este nedemnă de viața creștinească, nedemnă de viața acelora, ce sunt chemați a trăi după voia cea sfântă a lui Dumnezeu. Domnul zice: O astfel de străduință este demnă numai de păgâni, demnă numai de viața acelora, ce nu cred și nu speră dela Dumnezeu nimic.

*
* *

Dar dacă pilda ce ne preocupă condamnă lăcomia și nesățitul de bunurile lumii aceștia, câte alte idei înalte și sublime nu sunt cuprinse în ea și toate spuse de Domnul pentru edificațiunea morală a noastră, cu cari credem și îi urmăm lui. Dacă lăcomia și nesățitul sunt condamnate, căci ele cuprind înșelăciunea, nedreptatea și chiar furtul, și cel lacom și nesățios nu cruță nimic, pentru a dobândi ceea ce dorește, tot din cuprinsul pildei învățăm cât de nestatornică și nesigură este pentru viața și fericirea omului averea? Ultimile cuvinte ale pildei, unite cu reflexiunile de cari este însoțită, arată lămurit, că nu în avere constă viața omului. Ele arată că averea, ori cât ar fi ea de mare, nu poate adăoga nimic la firul vieții. Domnul sfătuește, că nimeni nu trebuie ași pune speranța în ea, căci nu'i poate ajuta, nici folosi la nimic. Dar încheind reflexiunile sale asupra lăcomiei și asupra grijei de avere și de dobândirea bu-

nătăților pământului, Domnul spune, că o astfel de viață este viața păgână și necreștiniască. El arată în fine cum trebuie să priviască creștinul la toate acestea și cum mai presus de toate credința și speranța sa trebuie să fie în Dumnezeu. Părintele nostru plin de milă și îndurare, care știe ceea ce ne trebuie și ne este de folos și în grija sa ce are pentru noi fii săi, ne dă tot ce ne trebuie, toate cele bune și de folos.

Fiecare din cuvintele pildei și din reflexiunile ce o însoțesc sunt pline de instrucțiune și edificațiune morală, pentru cel ce crede și mărturisește puterea harului evanghelic și dorește a se edifica și renaște moralmente prin el, senzul însă principal și ideea ce domnește în întreagă această cuvântare este condamnarea lăcomiei și a nesațiului. Domnul ne învață că trebuie să ne ferim de ea. Cuvintele sale proprii chiar sunt: «*Vedeți și vă feriți de lăcomie; că nu întru a prisosi cuiva din avuțiile sale, este viața lui*».

Drag. Demetrescu.

PREDICĂ ASUPRA PACATULUI.

Fraților iubiți,

Lucru cu adevărat de trebuință este să vă învăț, căci voi aveți să dați seama înaintea lui Dumnezeu nu numai de fapte, dar și de vorbele și de gândurile voastre. Dacă ai ucis un om, aceasta, faptă rea este. Dacă ai aprins casa vrăjmașului tău, faptă rea este. Dacă ai luat pe nedreptul averea altuia, dacă ai furat, dacă ai jefuit, dacă ai făcut cu gând rău pagube deaproapelui tău, ori rănindu-i vita, ori aprinzându-i bucatele culese pe câmp, toate acestea fapte rele sunt, și de pedeapsă pentru ele nu vei scăpa, omule, căci toate acestea păcate mari sunt în ochii lui Dumnezeu și ai oamenilor.

Acestea le știți voi bine, pentrucă pe cel vinovat, până la pedeapsa lui Dumnezeu îl ajunge pedeapsa oamenilor, vreau să zic a legilor făcute de oameni. Pentru fapte ca acestea nu este scăpare de pedeapsă, căci ele se văd și se cunosc și cu dovezi se pot scoate la iveală și se dau de gol mai de vreme ori mai târziu.

Dar păcatele făcute numai cu vorba, și mai ales cele făcute numai cu gândul, au mai lesnicioasă scăpare înaintea ochilor omului, căci vorba se perde lesne și e vânt, iar gândul e ascuns întru adâncimea sufletului. Dar n'au scăpare înaintea ochilor lui Dumnezeu, căci ce vei face omule ca să nu te știe Dum-

nezeu, și unde te vei ascunde ca să nu te vadă? Că ai spus o minciună, păcat este cu vorba, căci cu vorbe ai spus'o, și păcat cu gândul, căci gând de înșelare și de răutate ai avut întru tine spunând'o. Că ai bârfit ca să faci rău deaproapelui tău, același păcat este cu vorba și cu gândul. Că ai înjurat pe Dumnezeu, că ai blestemat, că te ai rugat dorind moartea, ori boala, ori răul deaproapelui tău, că ai vorbit de rău pe cineva, că ai pizmuit în gândul tău, că ai poftit lucrurile vecinului, toate acestea și o mie ca acestea, păcate sunt. Are și legea omenească puteri să caute și să găsească aceste păcate, pedepsindu-le după măsura mărimii lor. Că minciuna spusă în fața martorilor și a judecății, și mai ales cea mai ticăloasă dintre minciuni—jurământul strâmb—are pedeapsă mare din partea legilor făcute de oameni. Are pedeapsă și vorbirea de rău, care a adus pagubă altuia, și care după legi calomnie i se zice. Și mai sunt și altele de acestea pe care le caută și le urmărește legea, ca să le dea cuvenita pedeapsă.

E destul de rău, fraților, că voi trăiți pe lumea aceasta cu o singură frică, anume cu frica de legile omenești. Negreșit nu pot să trăiască nicăeri oameni pe pământ, fără ca ei să și fi făcut anumite legi pentru nevoile lor, dar vai de oamenii aceia cari fac numai ceea ce li se poruncește, și de trei ori vai de aceia cari, de nu tac rele, asta e numai pentru că-i oprește legea. Că, de nu i-ar opri, le ar face.

Satana vine și îndeamnă pe unul să facă vre-o pagubă vecinului, pe care îl pizmuește. Dacă ar fi om cu frica lui Dumnezeu, el ar gândi cu dreptate în inima lui și ar zice: Piei, Satana! Nu mă ispită să fac pagubă vecinului, că aceasta nu e omenește și e păcat și în sufletul meu și în ochii lui Dumnezeu. Așa ar zice omul drept. Dar nu, el zice altfel. Zice

aşa: «Bine mă sfătueşti, Satano, şi după placul inimei mele. Dar mi-e frică să nu mă prindă legea că eu sunt vinovatul, şi mi-e frică de puşcărie, că altfel, Satano, n'aşteptam eu îndemnurile tale. Învaţă-mă cum să fac şi cum să dreg, ca să nu mă ştie legea, şi să nu mă simtă, că eu am făcut răul acesta şi al tău să fiu, necuratule, cu suflet cu tot, dacă nu'l voi face!»!

Aşa zice cel ticălos, şi, apoi, dacă frica de legi şi de puşcărie e mai tare în el decât ispitirile Satanei, atunci se chinueşte numai cu gândul, dar fapta nu o face. Când însă e mai tare Diavolul, atunci o face şi-şi dă sufletul în focul Gehenei şi trupul şi-l dă lanţurilor şi ocnei. Că Diavolul e rău sfătuitor, chiar şi când vrea să te sfătuească bine—adecă bine după gândurile tale şi ale lui—căci ori cum te ar învăţa el să fi pe pază cum să faci răul, ca să nu te dai de gol şi să nu fii prins el tot aşa te învaţă, încât să scapi din ochi cine ştie ce lucru la care nu te gândeşti, şi care te dă pe faţă că tu eşti vinovatul. De aceea zic, că Diavolul te sfătueşte rău chiar şi atunci când păcătosul crede că l'ar sfătui bine.

De ce să vrea Diavolul să aibă numai un câştig, când poate să aibă două pe degeaba; unul că te are în mâna lui, rob pe veci în Iad, altul că te vinde rob pe vieaţă lanţurilor şi ocnei. El te învaţă cum să faci, şi tot el râde şi sare într'un picior de bucurie, că i s'a prins învăţul, pe care anume ți-l a dat cu gândul, ca să te prindă în capcană. Altfel el n'ar fi ce este, vicleanul cel mai mare din lume, despre care se zice şi în Tatăl-nostru: «Şi nu ne duce pe noi în ispită şi ne izbăveşte de cel viclean». Ori te gândeşti tu, omule păcătos, că dacă ai ascultat de Diavolul şi i te-ai făcut slugă, el are să'ţi fie cu credinţă şi să aibă milă de tine, şi să i se rupă inima de

dragostea ta? Nu vezi tu, că de ar avea Diavolul în el credință și milă și dragoste, atunci el n'ar mai fi Diavol, că tocmai lipsa acestora îl face să fie vrăjmașul a tot ce este bine și curat. Intr'ânsul e numai minciună și ură și împietrire de inimă și veșnică înșelare cu șiretlic. Acum, cei ce voiți, luați-vă după el!

Fraților iubiți,

Așa este, că voi faceți numai acolo binele, unde vă poruncește legea țării, și numai atunci nu faceți răul, când nu puteți, că vă e frică de pedeapsa legii. Voi faceți binele numai de silă, dar de bună voe faceți numai răul. Și nu e destul, dar ce zic eu destul, nu e nimic și cu nimic nu te ajută la mântuirea sufletului tău, dacă trăești așa ca să te ferești de rele și să nu le faci. Pentru că aud pe mulți zicând: «Eu nu fac nici un rău nimănui». Și crede că e mântuit. Negreșit e un bine în ochii oamenilor și ai lui Dumnezeu că nu faci cele rele. Dar atunci și pietrele, și copacii, și dobitoacele cele necuvântătoare sunt tot așa de bune ca și tine, care ai suflet și tot același bine îl fac și ele, anume că nu păcătuesc, și nu fac ce e rău.

Dar scris este pentru tine, omule, nu numai să nu faci răul, ci mai ales este scris să faci binele. Un sfânt al lui Dumnezeu a povestit o dată, că pe el îngerul Domnului în vis l'a dus la Iad, și a mers prin el dela o margine la alta. Și l'a văzut despărțit în trei hotare. Și a întrebat, cine sunt acei ce ard în foc? Aceia sunt cei ce au făcut numai rele. Și iarăși a întrebat: Dar acei ce stau în ghiață până în gât? Aceia sunt cei ce au făcut și bune și rele, dar mai multe rele, și de aceea sunt aici. Și în urmă am văzut pe mulți stând desculți pe nisip fierbinte, nemišcați de-apururi, cu ochii țintă înainte. Aceia sunt

cei ce n'au făcut nici fapte bune, nici rele; ei s'au ferit să facă răul, dar nu le-a dat nici o dată prin gând și prin inimă să facă binele.

Acum, te întrebi, omule, care este binele pe care trebuie să'l faci? Să iubești pe Domnul Dumnezeu tău, căci frica de Dumnezeu este începutul înțelepciunii, iar înțelepciunea omului este să iubești pe aproapele tău ca pe tine însuși, căci acestea sunt cele mai mari porunci din care ies toate celelalte, ca albinele din stupul lor. Dacă iubești pe Dumnezeu și pe deaproapele tău, adică pe fiecare om, nu'ți va fi lucru cu anevoe să știi ce să faci, ca să faci binele.

Dintru început am spus, că dacă batjocorești numele lui Dumnezeu, dacă blestemi, dacă te rogi dorind moartea, ori boala, ori paguba vecinului, dacă vorbești de rău pe cineva și'l pizmuești în inima ta, dacă poștești lucrurile altuia, toate acestea și o mie ca acestea păcate sunt. Cum poți să injuri pe Dumnezeu, dacă îl iubești? Și dacă iubești pe deaproapele tău, cum poți să'l vorbești de rău și să te rogi pentru moartea și răul lui? Nu le face acestea și atunci n'ai făcut rele. Dar sunt oameni săraci și poți fi darnic cu ei, sunt călători rătăciți și le poți arăta drumul, sunt flămânzi și'i poți sătura, sunt goi și'i poți îmbrăca, sunt amărâți și'i poți mângăia, au căzut și poți să'i ridici, au greșit și stă în puterea ta să'i ierți, sunt în întuneric și tu-i poți duce spre lumină, bat la ușa ta și tu poți să le deschizi. Acestea și multe ca acestea sunt fericiri, fă-le, omule, și faci binele. Fericți cei ce fug de minciună și gâlceavă, dar mai tericiți cei ce spun verde adevărul și caută să facă pace.

Fraților creștini,

De ce judecați voi și pe alții și pe voi înșivă numai după faptele văzute ale voastre? Cutare om,

Expozițiunea generală română din 1906 și Biserica noastră.

I

In anul viitor se va deschide o expozițiune generală în București. Scopul acestei expozițiuni e de a comemora 25 ani dela proclamarea Regatului; 40 ani dela suirea pe tron a M. S. Regelui Carol și 1800 ani dela începerea răsboaelor lui Traian pentru cucerirea Daciei. Mărețe momente din viața noastră istorică! Mai întâiu se împlinesc 1800 ani de când marele împărat Traian a pus mâna pe pământul, pe care îl locuiește poporul român. Coloniștii Români aduși de el s'au stabilit temeinic pe acest pământ și încetul cu încetul și au asimilat pe vechii locuitori și cu timpul și alte neamuri și din această plămădială a ieșit poporul român de astăzi, care poartă pecetea indiscutabilă a originii sale latine. Și cu toate acestea la câte nevoi n'au fost expuși acești coloniști și mai în urmă poporul român! Sigur, că numai Dumnezeu a avut în grija sa sfântă acest popor, căci altfel nu ne putem închipui cum n'a pierit și el, ca multe alte neamuri, pe care le cunoaștem numai după nume. După slaba mea părere poporul român e un fenomen istoric de cea mai mare însemnătate și trebuie studiat ca atare de cei competenți și făcut cunoscut tutu-

ror. Dacă cuvântul meu ar fi ascultat, ași ruga pe cei ce conduc lucrările expozițiunii, să însărcineze pe istoricul nostru d-l N. Iorga ca să întocmiască o istorie populară, în care să arate în linii mari și generale momentele de nevoi și de luptă ale poporului român; momentele de înălțare și de înjosire: momentele de reculegere, de desvoltare și de înălțare ca cele de astăzi. Acestea din urmă să fie puse în strânsă legătură cu domnia Regelui Carol și în deosebi cu Independența și Regalitatea. Dorința mea umilă e, ca dela expozițiunea din anul viitor să priimiască fie-care Român, care o vizitează, această lucrare și în urma cetirei ei să se simtă mândru și fericit că e născut Român și că locuește acest pământ. Să fie această lucrare un fel de evanghelie populară a faptelor istorice ale poporului român!

*
*
*

Asemenea lucrări au o importanță capitală pentru educațiunea poporului, pentru formarea conștiinței lui naționale. Și aceasta e de mare nevoie, pe de o parte fiindcă trăim în secolul naționalismului, iar pe de alta, având în vedere situațiunea noastră geografică și numărul Românilor. Ar însemna o lipsă dela datoriile noastre de Români, dacă n'am utiliză asemenea ocaziuni solemne și alte mijloace pentru desvoltarea conștiinței naționale a poporului nostru.

Să dau un exemplu de însemnătatea acestor lucrări.

Anul trecut s'a serbat 400 ani dela moartea lui Ștefan cel Mare și sfânt, Domnul Moldovei. Serbarea aceasta s'a făcut cu evlavie și însuflețire în toate satele Țării Românești și peste hotare în Bucovina. Și sunt sigur că pomenirea lui Ștefan s'a serbat în inimi pretuntindeni unde a fost o conștiință românească, chiar dacă serbarea a fost oprită în mod oficial. Cu această ocaziune d-l N. Iorga a dat la lumină «Istoria lui Ștefan cel Mare scrisă pentru

ce în ce mai mult pe terenul literar și științific, genul civil și militar, căruia datorim atâtea lucrări monumentale; artele frumoase, care s'au dezvoltat așa de prielnic grație simțului estetic al poporului; muzica noastră națională atât de duioasă și mergătoare la inimă, precum și ori-ce altă lucrare, în ori-ce direcțiune, câtă să se afirme larg și vădit cu această ocaziune».

* * *

Intr'una din circulări d-l Dr. Istrati vorbește despre cult în genere în țara noastră, despre rolul jucat de el și felul cum trebuie să fie reprezentat la această expozițiune. Reproduc aici în întregime această interesantă circulară.

În Expozițiunea din 1906, am creat anume o secțiune specială în ce privește cultul.

Datorim atât de mult credinței noastre strămoșești, încât ar fi fost o crimă de a nu fi pus în vedere, cu acest prilej, tot ce datorim noi ca oameni și ca români credinței noastre creștinești ortodoxe.

Bătrânii noștri aveau pe steagul țării semnul Sfintei cruci și anumite icoane; la dânșii limba, neamul și credința creștină, alcătuiau treimea pentru care au luptat și pentru care cu miile au murit spre a ne lăsa moștenire aceste trei odoare cu cari ne fălim în prezent și cari ne întăresc în lupta dintre neamuri pe viitor.

În circulara privitoare la „*Genial civil și militar*” și în cea privitoare la „*Instrucțiune și educațiune*”, am pus în evidență două fapte și anume, că în Biserica Română s'a păstrat ca într'o școală limba și credința neamului în viitorul său, și că grație numai monumentelor noastre bisericesti putem să ne mai dăm seama despre jertfele ce făceau inimoșii noștri străbuni, cari aveau foarte mult dezvoltat simțul frumosului și iubirea lucrărilor mărețe.

Când o dată se va cunoaște bine, grație monografiilor, istoricul fiecăruia din monumentele noastre religioase mai principale, atunci cu siguranță se vor umple multe pagini albe ce constituiesc încă atâtea goluri în atât de puțin cunoscutul nostru trecut; trecut ce a fost destul de măreț; trecut ce a avut o bază culturală și artistică; trecut înălțător prin fapte vitejești și pricepere ostășească; trecut din care reese că nici o dată nu ne-a lipsit nici conștiința originii, nici greutățile ce vom întâmpina prin situația noastră geografică, nici soarta ce ne este sălășluită pe această față a pământului.

Bisericile noastre au fost muzeele noastre. Dela arhitectura clădirii până la arta aleasă a decorațiunii lăuntrice, reprezentată prin tâmpile admirabile, printr'un mobilier și obiecte adesea de o mare valoare ar-

tistică, prin cunoștințele fizice asupra efectului luminei, rezonanței cu anumii resonatori,—ca în bisericile lui Ștefan cel Mare,—care reese și din arhitectura de detaliu; prin perspectiva creată grație dispunerii liniilor mari și a jumătății de lumină ce domniă în ele; prin admirabilele lucrări în metale, prin scrisul leatului, din care acel dela Răsbœeni vorbește inimei și este o adevărată și măreață pagină a celei mai duiosă descrieri a unei lupte uriașe, în care Moldovenii au fost atât de crud încercați; modul cum au fost scrise sau tipărite cărțile sante, avuția mare, atât prin valoarea în sine, cât și prin arta cu care erau împodobite moaștele și icoanele; toate acestea dovedesc evlavia profundă a străbunilor noștri, avuția și dărnicia lor, inima lor curată, în care sentimentele înalte religioase erau adânc sădite, și dorința de a creă în acest mod comori de artă și de înălțătoare priveliște pentru sufletul și cugetul românesc.

Fapt sigur este că, privirea și studiarea acestor localuri sfinte și a cuprinsului lor, ne încălzesc sentimentele bune, desvoltă dorința de studiu și cercetare, fac pe ai noștri și mai buni ca oameni și mai de seamă ca români.

Nu sunt multe monumente, la alte popoare, cari să vorbiască localnicilor mai adânc și cari să le înalțe mai mult inima și cugetarea.

Preotul nostru, însurat și cap de familie, nu a fost o flință artificială și izolată în societatea noastră. În toate mișcările noastre culturale, sociale și naționale, clerul român, cu multă sau puțină cultură, cum se află pe vremi, a știut totuși totdeauna să și înțeleagă marea lui misiune asupra turmei ce-i eră încredințată.

Și este demn de observat și bine de a fi știut că el, care a fost părtaș la marile fapte naționale, a fost totdeauna însă tolerant în privința cultului său.

Afară de oarecari prigoniri datorite mai mult laicilor, la începutul istoriei noastre Moldovenesti în contra armenilor;—cari primiți în țară încă din secolul al XIII-lea, se vede că apucaseră tot negoțul—nici odată goana religioasă în înțelesul apusan al cuvântului nu a fost în țara noastră.

S'ar părea chiar că erau indiferenți a face prozeliți și voiu cită faptul important al poslușnicilor secui și străini aduși de episcopii și mănăstiri în jurul lor, fără ca veri odată să se cunoască veri-un singur caz de violentarea conștiinței lor, prin a fi căutat să li se schimbe legea, ceea ce ar fi fost o condițiune *sine qua non* pentru alte biserici creștine.

Și când vorbim de cult, față cu expozițiunea dela 1906, nu cercuim cadrul acestei activități numai la biserica noastră de Stat.

Avem tot interesul ca biserica armeană, a compatrițoilor noștri, cari au fost primiți în țară de 700 de ani, să ne arate tot trecutul său să ne pună la dispoziție toate documentele ce știm că păstrează, pentru ca din ele să ne cunoaștem mai bine trecutul țării și pentru ca să putem astăzi—când armenii și românii formează o apă,—să vedem care a fost pricina micilor noastre învrăjmășiri din trecut.

Odată cu armenii, întâmplarea făcù să fie primită în țară și acea

cu inimă și vor da toți un concurs priceput și devotat, secțiunea cultului va fi cea mai interesantă și importantă secțiune. Avem monumente mărețe de artă bisericească. Aci a înflorit arhitectura, sculptura și pictura. Să se facă relevuri de pe cele mai importante și să se caute fotografii.

Toate să fie inteligent grupate pe eparhii și pe epoci. Dar vasele sfinte și veștmintele din cele mai vechi vremuri? Dar manuscrisele bisericești și tipăriturile? Secțiunea aceasta retrospectivă va pune în evidență comorile neprețuite pe care le avem noi la Mitropolii, Episcopii, monastiri și schituri. Poate cu prilejul acesta se va lua vre-o măsură pentru crearea «unui muzeu curat bisericesc», dorință sfântă a ori-cărui bun român și creștin ortodox. Se pot aduna în acel muzeu lucruri, pe care cu siguranță nu le are alt popor. Atunci va fi la vederea tuturor ce a fost biserica noastră în trecut și ce gust artistic au avut moșii și strămoșii noștri. Ce mare păcat că nu s'a realizat ideea aceasta la secularizare, căci câte obiecte de valoare n'au trecut hotarele și să găsesc acum prin muzeele streine și prin colecțiunile particularilor... Un asemenea muzeu s'ar putea crea pe lângă mitropolia din București, ca cel mai sfânt bun bisericesc și național.

Tot în această secțiune se va expune ori ce s'a făcut pe terenul bisericesc în timpul glorioasei domnii a Regelui Carol. Ar trebui o întrecere la muncă din partea fie-cărui preot, protoereu și teolog. Vor trebui albumuri pe județe de toate bisericile construite în acest timp, în felul cum a făcut I. P. Sf. Partenie ca Episcop al Dunărei-de-Jos pentru județele Tulcea și Constanța. Și câte n'are biserica de expus din timpul domniei Regelui Carol?... Ași dori și o monografie populară în care să se arate progresele bisericești și ale instituțiilor ei în acești 40 de ani.

III.

Expozițiunea aceasta e cea mai fericită ocaziune de a ne arăta nouă înșine ce suntem și a ni se întări conștiința în trăinicia noastră. Numai în chipul acesta ni se va desvoltă mândria națională și vom căpăta noi puteri pentru mergerea tot înainte pe toate terenurile de activitate. Expozițiunea e un fel de barometru, care ne arată unde ne aflăm și ce trebuie să facem! Pe lângă aceasta vom putea arăta și străinilor, care se interesează de noi, că suntem un popor cu un trecut și că nu stăm pe loc. Muncim neîncetat și că trebuie să avem un viitor din ce în ce mai bun!

Biserica noastră a luat parte totdeauna la toate operele naționale și am credința că și acum va ști să-și facă datoria. Dovezile au și început. P. Sf. Pimen Episcopul Dunărei-de Jos a adresat deja P. C. Protoerei din Eparhia P. Sf. Sale următoarea circulară.

Prea cucernice părinte,

Bunul Dumnezeu, în nepătrunsele Lui planuri, a binevoit a orându-i, ca *anul 1906* să fie pentru noi românii de cea mai mare însemnătate, întrucât în acest an se întâlnesc într'o singură sărbătoare două evenimente, cari sunt cele mai mari și mai strălucite din istoria neamului nostru românesc.

În *anul 1906* se împlinesc patruzeci de ani de o fericită și glorioasă domnie a M. S. Domnitorului și Regelui nostru iubit Carol I, în timpul Căruia, prin vitejie și înțelepciune, s'a pus temelia Regatului Român.

Tot în acest an se împlinesc optsprezece veacuri, sau 1800 ani, de când Marele împărat Traian, pornit din Roma, —bătrâna noastră mamă,—în fruntea vitejilor săi oșteni, a sosit în aceste părți și, răsboindu-se cu îndrăzneții Daci, i-a biruit, le-a cuprins țara și a așezat într'ânsa colonii din ai săi oșteni, din care a răsărit și a crescut neamul nostru, punându-se astfel începutul Poporului român.

Prea cucernice părinte,

Avem nestrămutata credință că preoții noștri vor fi niște înfocați propoveditori în mijlocul enoriașilor lor și serbările, cum și Expozițiunea, proiectată a se ține în anul 1906, vor fi pe deplin reușite.

Această circulară vi se trimite tipărită spre a o împărți la toți preoții urbani și rurali din acel județ, cu obligațiunea de a o citi în biserici în timpul mai multor duminici și sărbători, spre cunoștința tuturor cetățenilor.

Dumnezeu să binecuvinteze scumpa noastră Țară și al ei popor.

Și după cum a procedat P. S. Pimen, așa au procedat toți I.I. P.P. S.S. și P.P. S.S. Chiriarhi.

Biserica noastră 'și pricepe chemarea!

*

Dl. Dr. Istrati prin circulara publicată aici face apel și la reprezentanții celorlalte culte din țară, ca să ia parte la această expozițiune. Ne pare bine, căci se va vedeà din multe lucrări, cât de tolerantă a fost Biserica noastră ortodoxă și poporul român. Sunt sigur, că o pildă asemenea în altă parte nu vom găsi. Poporul nostru a fost creștin în adevăratul înțeles al cuvântului!

Ca încheere, dorința mea sinceră e, ca această expozițiune să fie o mândrie națională și ca Biserica noastră să aibă partea cea mai largă, căci mult poate să arate!

P. G...

Intemeierea Mitropoliilor și a celor dintâi monastiri în țară.

(Vezi Biserica Ortodoxă Română Anul al XXIX-lea No. 3).

II

Notițe bibliografice în cestiunea întemeerii mitropoliilor din țară.

Poate că chiar observarea acestei lipse să fi fost cauza care a făcut pe D-l C. Erbiceanu să revină, în revista «Biserica Ortodoxă Română» anul XII (1888—1889) asupra documentelor din Acta Patriarhatus Constantinopolitani.

Sub titlul de: «*Material pentru Istoria bisericească și națională a românilor*» D-l C. Erbiceanu a publicat în anul al XII al revistei «Biserica Ortodoxă Română» (1888—1889), pag. 116—133 și pag. 192—202 un «*Extras din cartea:*» *Acta Patriarhatus Constantinopolitani* «*scriere publicată de Fr. Miklosich și Ios. Müller*». Ar fi fost de dorit ca documentele acestea să se dea în toată întregimea lor, în textul original și însoțite și de o traducere românească. Deși numai fragmentate documentele copriind și lucruri care nu ne privesc. Așa de pildă «*Pitacul Regelui zis al Vlahiei Casimir către Prea Sfințitul nostru Stăpân, Patriarhul Ecumenic*» (p. 124); «*O scrisoare patriarhală către Ieromonahul Simeon cel din Rosia-Mică*», o altă scrisoare patriarhală tot către același Simeon (pag. 128—129). Unele documente se dau apoi numai în rezumate (pag. 125, 128—129 și 131), iar altele în toată extinderea (partea doua). Multe documente importante lipsesc, iar redarea unora numai în formă de fragmente, fără să se indice întregul copriind, face ca să nu doată fi utilizate cu mult folos.

În observațiunile cu care D-l Erbiceanu însoțește aceste extrase se găsesc și afirmațiuni care azi nu se mai pot susține. Așa bună-oară la pag. 116 că Românii ar fi avut o ierarhie ca mitropolia de Haliciu, mitropolia de Severin mult mai veche de cât cea întâlnită în cronicarii noștrii; că (pag. 116) unele locuri ocupate de Radu Negru se numeau Mavrovlahia și Rosia; că (pag. 117) din niște date și fapte (care nu se arată) se constată existența cu siguranță a Românilor prin Moldova în secolul XI-lea; că pag 119) instituirea a 2 mitropolii față de necesitățile ori cuvintele canonice, se pune la îndoială fără a se încerca o explicare a faptului; că în fine (pag 120) se repetă eroarea lui Petru Maior, care credea că prin Alani sunt a se înțelege Românii, ș. a.

A. D. Xenopol. *Istoria Românilor din Dacia Traiană*. Vol. II. Iași 1889. Mai întâi e de mirat de ce D-l. Xenopol susține (la pag. 236) că Domnitorul Alexandru a fost căștigat la 1359 de Patriarhul Constantinoplei, când documentele respective ne spun tocmai contrariul, că adică Domnitorul a trimis și s'a rugat de Patriarh, și chiar de n'ar fi să credem afirmațiunilor documentelor, totuși contrariul celor afirmate de D-l Xenopol e cu mult mai probabil. La pag. 236 se spune că Patriarhul rânduiește în Muntenia ca mitropolit pe «Iachint *Christopulo*, fost mitropolit al Vișinului *din Albania*». În Acta Patr. Const. I, 383—388 citate în nota 1 dela pag. 237 e într'adevăr vorba de Iachint dar de nici un Christopulo. Se va obiecta însă că aceasta se deduce din faptul că acest Iachint eră frate cu Daniil, fost mai pe urmă mitropolit sub numele de Antim. Da! De cât acest Daniil este *Kristopulos* (Acta Patr. Const. I, 533) și nu *Cristopulo*; ceea ce cred că nu e tot una.

Asemenea nu pot accepta părerea D-lui Xenopol că Vișina e în Albania pentru motive ce se vor vedea în cele următoare. Mai departe (la pag 237) D-l Xenopol crede că și —sau după— Golubinski, că întemeerea a două mitropolii în Țara Românească se datorește faptului d'a împedea desbinarea bisericii muntene de patriarhat prin rivalitatea ambelor scaune arhipăstorești. La pag. 240 se spune, fără dovezi însă, că înșelătorul Tagara, care se dăduse drept

patriarh «sfințise un episcop în Moldova». Tot la aceeași pagină se pune instituirea Mitropoliei Moldovii după 1389 în legătură cu înșelarea căreia Moldovenii căzuseră jertfă.

Diaconul Vasile Predeanu. Existența și organizațiunea ierarhiei bisericești la Români, până la începutul secolului al XVII. București 1896. Teză pentru licență. Voi atinge numai cestiuni care intră în cadrul studiului de față (dela pag 64 a lucrării înainte).

«Pentru a urmări șirul ierarhiei la Români» din secolul IX-lea până în al XIV-lea autorul ne spune că se va servi de dovezi luate:

A) *Din scriitori streini.* Cu această ocaziune ni se înșiră (la pag. 64 și 65) mai toate episcopiile și mitropoliile din peninsula balcanică, care de bună seamă sunt și ele *străine* și nu românești, întru cât le pot revindeca cu mai mult drept și cu mai mult succes de cât noi alții! Nu văd cum prin aceasta s'ar contribui la șirul ierarhiei la Români!

B) *Din colecția de documente Hurmuzachi.* Multe din datele citate aci n'au nimic de a face cu chestiunea pe care autorul își a propus să o rezolve. E vorba de a stabili, de a dovedi șirul ierarhiei (de bună seamă a celei ortodoxe) «la românii din Carpați» (pag. 67) Ce caută însă atunci aci un mitropolit Vasile în imperiul Asaneștilor? (pag. 67). De ce se înșiruesc, unde e vorba de a stabili șirul Ierarhiei Românilor din Carpați; episcopii și mitropoliții din peninsula balcanică ca cel din Velbujd, Preslav, Scopie etc? (pag. 68). În ce legătură stă cu șirul ierarhilor ortodoxi la Români un episcop al Cumanilor (pag. 68)? care în realitate nici nu este al Cumanilor, ci le Coma în Italia. Mai departe (pag. 70) de ce fel de episcopi a crezut autorul că e vorba în scrisoarea Papci Gregore IX din 1237, când ni se spune că Papa a aflat că în Țara Severinului nu sunt episcopi destul de numeroși? De episcopi ortodoxi, cum pare că a vrut să spună la pag. 76 și 80, și cum apoi a spus'o clar la pag. 88, sau de altfel de episcopi? Apoi (pag. 71) ce fel de episcopi și mitropoliți a înțeles autorul că sunt vizați în donațiunea regelui Bela IV din anul 1247? Tot episcopi și mitropoliți

români și ortodoxi? Să fie oare Cumanii nu numai convertiți la Creștinism, ci și la ortodoxism de Români? (pag. 71). Ce rol joacă un episcop catolic de Severin Grigore (pag. 71) și un altul Vitus al Milcoviei (pag. 72) la dovedirea șirului ierarhiei la Români? În urma acestor «dovezi» luate din colecția Hurmuzache autorul face la pag. 72 următoarele deducțiuni: «Românii au știut să-și păstreze credința ortodoxă, au avut episcopii lor Puținele numiri de episcopi ce ni s'au conservat sunt de ajuns ca să ridice cestiunea ierarhiei la Români din starea de ipoteză la acea de certitudine istorică» (!?)

C) Din «*Acta Patriarhatus Constantinopolitani de Miklosich și Müller*, precum și din: «*Acta et diplomata monasteriorum et ecclesiarum Orientis*» (pag. 73—75). Un «prea sfințit arhieru al Goției» (p. 73) să facă parte din șirul ierarhei la Români? Asemenea să facă oare parte din ierarhia bisericească a Românilor și un arhieru al Alaniei», altul «al Lituaniei» și altul «al Galiției» (pag. 73)? Să fie oare tot din «șirul ierarhiei la Români» și «smeritul mitropolit a toată Alania și Sotirapolei, prea onoratul Laurentiu» (pag. 74)? Apoi în ce legătură stă cu dovedirea ierarhiei la Români dependența bisericească a Galiției de mitropolia de Kiev de care e vorba la pag. 75?

Cu dovezile luate din cele trei surse de mai sus autorul a crezut că poate dovedi șirul ierarhiei la Români din secolul al IX până în al XIV-lea!?

La pag. 77 autorul constată nu numai existența, dar și numele unui mitropolit român Simeon la anul 1290. Neajunsul însă e că nu face cunoscut și isvorul. Revenind asupra acestui lucru încă o dată (pag. 110) ne spune aci, că această afirmare o ia dela D. S. F. Schina (dar din ce carte anume a acestui scriitor nu ne spune) care a afirmat, după Fotino că Radu Negru venind din Făgăraș în Muntenia a adus cu sine pe arhiepiscopul Făgărașului Simeon 1290. Se vede însă clar că autorul tezei nu face deosebire între mărturiile scoase din isvoare istorice, și între cele luate dela un scriitor sau altul care s'a bazat sau nu pe asemenea isvoare.

Autorul, neîmpăcându-se apoi cu părerea în de comun

admisă că adică mitropolia Ungro Vlahiei s'a întemeiat la 1359, și întrebuintând dovezi ce ar merita crezare dacă ar fi așa, emite o nouă părere în capitolul «Formării metropoliatelor și a episcopatelor din Principate», spunând (pag. 77—78): «Am zis și repet și am dovedit cu cataloagele Tronurilor Patriarhale că este greșit a mai susține ca la 1359 s'a întemeiat Mitropolia Ungro-Vlahiei, ori a Munteniei, căci avem date mai vechi despre ridicarea Bisericii române la gradul acesta». «Timpul dela 1282 și până la 1288 trebuie a fi considerat cu drept cuvânt ca data înființării Mitropoliatelor la noi Români din Regat». pag. 78). «Biserica din Muntenia înainte de anul 1288 era în treapta de arhiepiscopie; de aci înainte se fac în Muntenia doi mitropoliți. Aceasta este, cum zic, dovada cea mai puternică despre vechimea instituțiunii mitropolitane la noi românii. La timp am reprodus și textul în original, în traducerea lui în limba latină și în cea română» (p. 77).

Fiind vorba de dovadă luată din cataloagele tronurilor patriarhale, îmbrăcându-se deci haina dovedirei științifice, voi încercă, pentru lămurirea cetitorului, să intru puțin în discuțiunea teoriei și a arugumentului adus de autorul tezei în chestiune.

Argumentul pe care se bazează autorul pentru susținerea părerii sale se vede la pag. 66 a tezei. El este luat din «așezarea împăratului Andronic Paleologul cel bătrân». Acest argument constă în înșirarea în text grecesc în traducere latinească și în traducere românească a lucrurilor ce ni se spusese cu multă vreme mai înainte de către Petru Maior cu privire la întemeierea mitropoliilor române. În ce constau acele afirmațiuni am văzut și nu le mai repet. Autorul tezei ne spune că ia acele cuvinte din «așezarea împăratului Andronic Paleologul (cel bătrân)» (pag. 65), pe care am găsit'o publicată în scrierea lui Geoffroy-de-Ville-Hardouine intitulată «Histoire de l'Empire de Constantinople sous les empreurs françois». Am căutat și eu o asemenea carte în bibliotecile din Cernăuți și Viena, dar nu am găsit'o; fapt care m'a făcut sa mă îndoiesc de o cam dată de veracitatea informațiunii autorului tezei cu privire la această carte și autor. Îndoiala însă s'a transformat în siguranța când am găsit că o carte cu titlul a-

cesta: «Histoire de l'empire de Constantinople sous les empereurs François» a fost scrisă nu de Geoffroy de Ville. Hardouine, ci de *Charles du Fresne (Du Cange)* și că a fost tipărită la Paris 1668. (Cfr. K. Krumbacher, Geschichte der Byzantinischen Litteratur, München 1897, 2-te Aufl pag. 1068). Dar cartea aceasta a lui Du Cange nu îmi a fost accesibilă din cauză că la biblioteca universității din Viena nu se află, iar biblioteca curții e închisă pe timp nedeterminat. La urma urmei nici nu aș fi avut mare nevoie de această carte, întru cât lipsa ei se poate compensa cu alte cărți, care sunt tipărite mai aproape de timpul nostru, și prin urmare cu mult mai lesne de aflat mai în ori-ce bibliotecă, și care conțin acea așezare a împăratului Andronic, care ne interesează fiind-că din ea autorul spune că își a luat argumentul. În «Σύνταγμα τῶν θείων καὶ ἱερῶν κανόνων» vol. V de Ralli & Pothli, Athena 1855 la pag. 490—495, asemenea în «Hieroclis Synecdemus et Notitiae graecae episcopatum» ex recognitione Gustavi Parthey, Berolini 1866, pag. 225—235, e publicată această «așezare» (τάξις) a împăratului Andronic Paleologul. Dar în această τάξις a împăratului Andronic nu e nici pomeneală de cele ce autorul tezei le pune în sarcina acestei »așezări». De aceasta lesne se poata convinge oricine, deschizând una sau alta, ori și pe amândouă din scrierile de mai sus la paginile amintite. Dar cuvintele pe care autorul tezei le atribuie orânduielei (τάξις) lui Andronic, se află într'o altă orânduială, care nu mai este a lui Andronic Paleologul, căci poartă titlul: »Περὶ τῆς τάξεως τῶν θρόνων τῶν μητροπολιτῶν· τίνες αὐτῶν λέγονται ἑξάρχου καὶ ὑπέρτιμοι, τίνες ὑπέρτιμοι, μόνον» Se află publicată în Σύνταγμα τῶν θείων καὶ ἱερῶν κανόνων. Vol. V. de Ralli & Pothli la pag. 198 și următoarele. Aci într'adevăr la pag. 501—502 se află cuvintele privitoare la întemeierea mitropoliilor române, spuse și de Petru Maior și de autorul tezei. Asemenea această «περὶ τῆς τάξεως»... etc. se află publicată și în scrierea lui Gust. Parthey, Hieroclis Synecdemus et Notitiae graecae episcopatum la pag. 131—138, iar la pag. 138 se află iarăși cuvintele menționate.

Pentru așezarea lui Andronic Paleologul în care nu se află cuvintele ce le citează, autorul tezei îi fixează (la p.

66) timpul de când datează, adică 1288. Nu știu dacă va susține că și aceasta de a doua τάξις, pe care nu a pomenit-o dar care conține citatul în chestiune, datează tot din acelaș an 1288! Ca să închei cu această scurtă discuțiune, în care m'am lăsat numai pentru a arăta cetitorului neinițiat ce fel se procedează și ce construcții șubrede se fac de multe ori pe terenul puțin exploatat al Istoriei Bisericei Române, mă voi mărgini să mai amintesc numai un singur fapt.. Anume: autorul acestei teze fixează cu o siguranță care are mai pe sus de ori-ce îndoială datele la aceste notițe, cataloage ori așezări, când cei mai mari învățați bizantiniști din zilele noastre, francezi, englezi și mai ales germani, își dau încă cele mai mari silințe pentru ca să fixeze cronologia acestor notițe de episcopate și au reușit până azi să o fixeze abia la o parte din ele, deși această parte e adevărat cea mai mare.

Să continuăm mai departe cu examinarea acestei lucrări. La pag. 81, autorul spune că descălecatul lui Bogdan s'a făcut pentru a scăpa pe Români de persecuțiuni religioase, și citează jos în notă ca izvor de informațiune: Xenopol, Istoria Românilor vol. II pag. 36—50. Dar la aceste pagini ale cărți D-lui Xenopol nu e nici vorbă de așa ceva; ba din contră D-l Xenopol spune clar (pag. 50) că coborârea Românilor maramureșeni sub Dragoș s'a făcut din «motive economice», iar acea făcută sub Bogdan e numită de Dl. Xenopol «o revoluțiune politică».

Pentru a dovedi existența unor episcopi și preoți la Români, în Moldova, la anul 1288, autorul se servește (pag. 81) de cronica lui Hurul ca de o scriere autentică, luând acest lucru din cronica Romanului de Melchisedec. Ceea ce însă lesne se poate trece cu vederea unui Melchisedec, care scria la 1874, nu se mai poate ierta nimănui la 1896.

La pag. 85 autorul spune că va continua cu cercetările asupra ierahiei la Români, dela Alexandru Basarab Voevod (secolul XIV) înainte. Dar în loc să se servească de însăși documentele din Acta. Patr. Const. pe care le citează la tot pasul în note, autorul tezei se mulțumește cu fragmentele de documente, pe care le-a aflat în revista «Biserica Ortodoxă Română» publicate de D-l C. Erbiceanu. Așa autorul tezei reproduce aproape din cuvânt (la pag. 85—

86) cele ce a spus D-l Erbiceanu în Biserica Ortodoxă (anul XII pag. 121—122), dând întocmai ca și D-l Erbiceanu tot numai acelaș fragment dintr'un document din Acta Patriar. Const., însoțindu-l de aceeași traducere (a D-lui Erbiceanu) cu prea puține modificări. Acest crâmpeni de document (nu știu dacă coprinsul întregului document îi va fi fost cunoscut) îl pune pe autor în pozițiune să afirme «nu se poate dovedi, nu reese că Iacint ar fi fost întâiul mitropolit al Ungro Vlahiei» Și mai departe «până la Alexandru Vodă Basarab au mai fost și alți domnitori și tot din familia Basarabeștilor, care de bună seamă și au avut mitropoliții lor, dar a căror reședință nu eră stabilită, din cauza nestabilității timpului (pag. 86).

Asemenea și la pag. 87 reapare aceeași reproducere fragmentară de documente, nu doar că numai acest crâmpeni eră în cesticie, ci fiindcă numai atâta se află și la D-l Erbiceanu în «Biserica Ortodoxă Română» pag. 124 pe care autorul nu-l citează. Înființarea celei de a doua mitropolii în Țara Românească rămâne (pag. 88) neexplicată, după cum nici D-l Erbiceanu (la pag. 124 a Bisericii Ortodoxe Române XII) nu a încercat să o explice.

La pag. 88—89 se reproduce, fără a se spune tot după D-l Erbiceanu din Biserica Ortodoxă Română participările mitropoliților din Țara Românească la sinodul patriarhal din Constantinopole. Autorul citează însă Acta Patr. Const. de care se servise D-l Erbiceanu. La pag. 91—92 autorul reproduce (tot după D-l Erbiceanu pe care iarăși nu îl citează) în toată extensiunea «Pitacul regelui zis al Vlahiei, Casimir, către patriarhul din Constantinopole». Autorul ne spune mai jos (pag. 93) de ce l'a reprodus, pentru că «Mitropolitul Antonie trebuie a fi socotit ca al Românilor băștinași».

La pag. 95 autorul scoate la iveală în anul 1395 un mitropolit al Românilor Moldoveni, Isachie. Aceasta însă a izvorât dintr'o confuzie.

După câte-va reproduceri (la pag. 97—99) din traducerile D-lui Erbiceanu și după afirmațiuni nedoveditate cum că a-dică ar fi existat un document scris în românește, că limba română eră scrisă prin acte pe la finea secolului XIV (pag. 99), autorul sfârșește cu cele ce aveà de spus

cu privire la împrejurările în care s'a întemeiat mitropolia Moldovii, dar timpul anume când a fost înființată a rămas nedeterminat.

Ioan A. Grigoriu. Notițe istorice asupra lui Iosif (Iosaf) I Mușat Mitropolitul Moldovii.

Teză pentru licență. București 1898. «O lucrare slabă» a spus D-l N. Iorga în Istoria literaturii române vol II p. 531. Venind dela un om de competența D-lui N. Iorga, cred că această apreciere va fi suficientă pentru cei ce ar dori să știe de ce valoare istorică este această carte. De aceea nu mă voi mai opri mult asupra-i, ca la teza precedentă, ci mă voi mărgini să fac numai câte va observațiuni, care pot servi și ca exemplificări la judecata generală pronunțată de D-l N. Iorga. Așa nu se vede pe ce se bazează autorul când afirmă (pag. 7) că «o metropolă între episcopiile existente a trebuit să existe» în Moldova înainte de secolul al XIV-lea. E de neînțeles apoi pentru ce autorul mai ia în considerare un falsificat istoric ca să dovedească că la 1288 existau în Moldova episcopi și preoți, când știe deja (pag. 10) că autenția acelei scrieri este combătută. Pentru a stabili mai departe că Iosif este întâiul Mitropolit al Moldovii nu văd de ce ar fi fost necesar ca să se scrie 25 de pagini (dela 17 până la 42), în care nu s'a făcut alt-ceva de cât s'a reprodus în cea mai mare parte spusele cronicilor, ale diferiților scriitori, ale pomelnicilor, și unde expunerea tocmai din cauza acestei îngrămădiri, înșirări de material este mult îngreuiată. În locul acesteia, cred că ar fi fost cu mult mai bine dacă autorul rămânea pur și simplu, la expunerea adevăratei situațiuni de atunci, și mai ales la mărturiile istorice luate din documente contimporane sau aproape contimporane. În cap. 2 (pag. 42—50) autorul încearcă să determine timpul cât a păstortt Mitropolitul Iosif. Nu sunt arătate motivele pentru care autorul s'a oprit la 1373 (au pus și pe coperta cărții) ca început al activității pastorale a mitropolitului Iosif. Înșirarea Domnitorilor Moldovii după diferitele cronice (pag. 43) nu are nimic de a face cu timpul păstoririi lui Iosif. Asemenea nu stă în legătură cu timpul păstoririi lui Iosif nici cele ce autorul le spune la finele capitolului în cestiune și anume dela pag. 45 până

la 50. În capitolul: a) Cearta cu Patriarhia Constantinopolei. (pag. 59—65) și b) Impăcarea Mitropolitului Iosif cu Patriarhia Constantinopolei (pag. 65—72) sunt lucruri nedovedită ca de pildă un episcop hirotonișit de Tagara în Moldova, spus însă de autorul tezei, numai pentru că mai fusese spus și de scriitorii precedenți. Sunt pe lângă acestea lipsuri de metodă ca de pildă reproducerea în întregul lor cuprins a unor documente (cfr. pag. 66—67, apoi 68, 69, 70 și 71) despre care însuși autorul știa că au mai fost încă de două ori tot așa publicate în românește: etc. etc.

B. Petriceicu-Hășdeu. Etymologicum magnum Romaniae. tom. IV. Introducerea. *Negru-Vodă.* București. 1898. La pag. CCI—CCII D I Hașdeu se ocupă în treacăt și de întemeierea Mitropoliei Ungro-Vlahiei. La pagina CCXXXI—CCXXXIII se ocupă de asemenea și de înființarea celei de a doua mitropolie din Țara Românească, a celei din părțile Severinului.

Dimitrie Onciul. Originile Principatelor române. București 1899. Atinge în treacăt la pag. 187 chestia înființării mitropoliei Ungro-Vlahiei; la pag. 196 pe aceea a mitropoliei din părțile Severinului.

Gheorghe M. Ionescu. Influența culturii grecești în Muntenia și Moldova București 1900. Se ocupă de la pag. 24 până la 32 și de chestinea întemeierii mitropoliilor române. Autorul ne spune mai întâiu (la pag. 24) că «Biserica Moldovii în cele mai vechi timpuri o aflăm că recunoaște ca Metropola sa, biserica Galiției» Dar nu a precizat mai de aproape aceste «cele mai vechi timpuri» de când «Biserica Moldovii» recunoștea ca metropolă biserica Galiției, așa că nu se vede ce gândește autorul cu privire la timpul de când poate fi vorba în istorie de o «biserica» și de o țară a «Moldovii» precum nici de vechimea acelei biserici a Galiției. La pag. 25 se spune că «biserica Munteniei atârna în secolul al VII de Ohrida». Știe autorul de când s'a stabilit în orașul Ohrida scaunul acestei biserici autocefale sau nu?! Vitziu nu este în Albania, cum admite autorul la pag. 25. Multe din cele spuse la pag. 26. unde e vorba de împrejurările în care s'a întemeiat mitropolia din părțile Severinului, nu sunt conforme cu cuprinsul documentelor în chestiune. Autorul nu

încearcă apoi să dea vre-o explicație faptului. La pag. 26 începe un capitol nou «Incerările Patriarhiei de a-și su-pune biserica Moldovii». Dar cele spuse acolo nu au ni-mic de a face cu cestiunea enunțată, pentru că în loc să înceapă să vorbească despre încercările patriarhiei de a su-pune biserica Moldovii, ia un lung pasaj din H. Taine, *Les origines de la France contemporaine, L'ancien Régime* și îl pune în fruntea capitolului. În ce legătură e acest pasaj cu restul capitolului nu-mi pot da seama. Iar la pag. 28 unde vine să se ocupe cu cestiunea anunțată începe să ne dea spusele lui Golubinski aproape textual, bine înțeles și cu eroiile scriitorului rus. După autor, Simeon hirotonisit de un aventurier (pag. 28) ar fi cel dintâi episcop al Moldo-vii, și nu ne spune cam ce crede cu privire la timpul hi-rotonisirii lui Iosif ori a lui Meletie. (pag. 28). Nu se vede pe ce s'a bazat autorul când a afirmat că, la venirea în țară a mitropolitului Ieremia numit de patriarhie, «Moldo-venii își aveau propriul lor mitropolit cu 2 episcopi» (p. 28). Misiunea mitropolitului Mitilenei, despre care autorul spune (pag. 29) că era îndreptată către «domnii din păr-țile Vlahiei» «domnii munteni» în realitate nu este îndrep-tată către ei, ci altor domni care nu sunt ai Țării Româ-nești. Autorul crede (pag. 31) că cele spuse de cronică despre Iuga, care s'a așezat la arhiepiscopia din Ohrida, cerând și primind «e acolo recunoașterea și binecuvân-tarea mitropolitului Moldovii» ar fi stând în legătură cu conflictul dintre Patriarhie și Țară.

Istoria bisericii române de arhierul *Callist I. Bo-toșăneanu* și Protopresbiterul *Simion Popescu*. Ma-nual didactic pentru clasa VI de licee București 1902 Pa-ginile dela 17 până la 23, apoi 36—38 privesc și cesti-unea întemeierii mitropoliilor române. Autorii emit (pag. 17 și 36) teoria că «o parte din episcopii Românilor, retrași prin Carpați, ieșind de sub dependența bulgară au intrat în legătură cu Constantinopolul prin Mitropolitul Vidinului pe timpul dela năvălirea Tătarilor (1241) până la întemeierea principatelor. Ipoteza aceasta însă nu e cătuși de puțin plauzibilă din cauză că «Vidinul» în acest timp a făcut încontinuu parte din ierarhia bulgară, și abia că-tre finea secolului al XIV, după slăbirea statului bulgar,

după împărțirea țării sub mai mulți stăpânitori, se așază în Vidin un mitropolit dependent de Patriarhia de Constantinopole. O altă ipoteză, aceea a dependenței de Târnova prin Mitropolitul Severinului (pag. 17) asemenea nu se poate susține din cauză că, a) istoricește nu se poate dovedi că mitropolia Severinului e mai veche de cât anul 1370, b) că părerea despre o dependență directă de scaunul patriarhal al Târnovei, exprimată cu mult mai înainte de Golubinski, e și ea o simplă ipoteză, care nu are în favoarea sa nici un argument. La pag. 36 autorii susțin în aceeași cestiune o dependență de Ohrida. Dacă nu e greșală de tipar aici (pag. 36) sau dincolo (pag. 17) atunci e contrazicere, și cum cartea nu are erată, până la o revenire rămâne contrazicerea. Autorii cred apoi (pag. 17) că «Alexandru Basarab voind să aibă pe Mitropolitul țării lângă sine, alătura cu Domnia, și ca să nu întâmpine dificultăți din partea Mitropolitului de Vidin, interveni pe lângă Patriarhia de Constantinopol și aceasta numi Mitropolit al Munteniei pe însuși Mitropolitul Vidinului, Iacint». Dar toată această țesătură se dărâmă, căci Iacint nu a fost mitropolit al Vidinului, și pe vremea când Iacint e adus ca Mitropolit al Țării Românești, Vidinul încă nu era supus bisericește patriarhiei de Constantinopole. Autorii, nu știu din ce motive, nu au pus datele înființării celor două mitropolii; de aci a rezultat confuzia (dela pag. 18) unde dânsii lasă a se vedea că admit că sub acelaș Domn Alexandru s'au întemeiat ambele mitropolii. Mai departe se afirmă că biserica Moldovii depindea înainte de năvălirea Tătarilor (1241) de Mitropolia din Halici (pag. 19). De bună seamă că autorii nu ar fi făcut o asemenea afirmațiune, dacă ar fi știut că abia în secolul XIV se poate vorbi istoriceste de o mitropolie în Halici.

Dr. N. Dobrescu.

(Va urmă)

PSALMII.

Psalmul 21.

(Urmare. Vezi Biserica Ortodoxă Română, anul al XXIX-lea, No 1).

Vers. 1. Maestrului de cor—Psalm al lui David.—

—2.— Doamne! întru puterea ta se bucură regele și întru ajutorul tău cât de mult se veselește!

—3.— Pofta inimei lui ai împlinit și cererea buzelor lui nu ai respins.—Sela.—

—4.— Căci îl întâmpini cu binecuvântările fericirei, pui pe capul lui coroană de aur.

—5.— A cerut viață dela tine; tu îi ai dat, lungime de zile în veci.

—6.— Mare este onoarea lui prin ajutorul tău, marire și strălucire ai pus peste el.

—7.— Da, îl ai pus (ca) binecuvântare în veci, îl ai veselit cu bucurie—înaintea feței tale.—

—8.— Căci regele se încrede în Domnul și prin îndurarea Celui prea înalt nu se va clăti.

—9.— Mâna ta ajunge pe toți inimicii tăi și dreapta ta ajunge pe toți cei ce te urăsc.

—10.— Tu îi prefaci în cuptor de foc când îți arăți fața Doamne—intru mânia sa îi perde—și focul îi mănâncă.

—11.— Fructul lor de pe pământ faci să piară și sămânța lor dintre fiii oamenilor.

—12.— Dacă au uneltit rele contra ta, au cugetat viclenie, nu vor izbuti.

«Puterea ta» și «ajutorul tău» formează o hendiadă. Ar fi putut zice «cu ajutorul tău cel puternic».

Kere scurtează pe יְיָ în יְיָ de oare ce מָה , ca exclamațiune, atrage tonul la sine ca și vau consecutiv.

Am tradus în vers. 2 cu prezentul «se bucură», nu cu viitorul, pentru că bucuria și veselia regelui a început și durează. Acest început și durată sunt exprimate și motivate în perfectele din vers 3, cari spun că dorințele și cererile regelui s'au împlinit deja.

אַרְשֵׁת este un cuvânt care se întâlnește numai aici în tot V. Testament. Insemnarea lui este luată după cuvântul assirian *erêşu*=a dori, a ruga.

בֹּל este o negațiune puternică aproape egală cu afirmațiunea contrariului dela ceea ce neagă.

Vers. 4—5. Dacă în v. 3 este motivată bucuria regelui exprimată în v. 2, în v. 4 și 5 pe lângă că se exprimă *modul* cum Domnul «a împlinit» pofta și cererile buzelor lui, dar se clarifică și mai bine motivele bucuriei ce îl a coprins. Aceasta se vede din particula «căci».

«Binecuvântările fericirei» sunt acele, cari au de rezultat numai binele.

קָדַם a întâmpina are în text 2 acuzative. Unul persoana pe care o întâmpini, aci «el»; altul obiectul cu care întâmpini, aci «binecuvântările fericirei». Grația și bunăvoința divină este care trimete «binecuvântări».

Septuaginta traduce: «îl ai întâmpinat», «ai pus». Nu cred exact pentru că imperfectele din text nu exprimă *numai* o acțiune efectuată, ci una care și durează. Pe cel drept îl întâmpină Domnul în totdeauna cu bunăvoință.

Punerea coroanei de aur pe cap nu se referă la prima încoronare a lui David, care se făcù în mod foarte simplu, după cum se istorisește de cărțile lui Samuel. Foarte probabil că se referă la II Sam. XII, 30. David cucerind ora-

șul Rabba—capitala regatului Amoniților— «a luat coroana regilor lor—grea în aur și pietre scumpe—și a pus'o pe capul lui».

Prin «lungime de zile în veci» nu se înțelege durata vieții lui, raportându se la un fapt concret cum sp. ex. Isaia 38,5, ci la durata șederei pe tron a lui și a familiei lui (vezi aci în urmă și comp. și ps. 61,7,8).

Vers. 6—7. Rezultatul împlinirii dorinței lui și întâmpinării cu binecuvântări este ridicarea la marea onoare și strălucire (v. 6).

«A pune binecuvântare în veci» se explică prin Gen. 12,2 și 48,20. El va fi atât mijlocitor de binecuvântări, cât și unul care dă binecuvântare (vezi contrariul Ier. 24,9; 29,22).

Cel ce ajunge înaintea feței lui vede numai bucurie, se satură de bucurii (ps. 16,11) și aceasta ca o răsplată a faptelor lor bune, căci înaintea feței lui ajung numai cei drepti (ps. 140,14).

Vers. 8. Cu acest vers. începe a doua parte a psalmului. Prin particula «căci» motivează toate versurile precedente, tot ce s'a zis despre rege. În același timp se exprimă speranța că îndurarea celui prea înalt nu îl va părăsi nici mai departe și prin urmare «nu se va clăti». Îndurarea Celui prea înalt este o urmare a încrederei regelui în puterea Lui.

*
*
*

Primele 7 versuri se adresau lui Dumnezeu. Versul 8 vorbește în persoana a treia. Cui se adresează versurile 9—13 inclusiv? O întrebare foarte dificilă. Delitzsch, Strack, Henstenberg și alții cred că se adresează regelui. Hupfeld, Beer, Baetgen, Rosenmüller etc. cred că lui Dumnezeu.

Strack, Delitzsch și cei cu ei zic că cuvintele «inimicii tăi», «cei ce te urăsc», precum și faptul că în versul 10 se vorbește despre Iahve în persoana a treia «Domnul în-

tru mânia sa.. «dovedește că persoana căreia se adresează este Iahve. În adevăr este curios de ce se trece de o dată dela persoana a doua la a treia. Ar fi fost mai potrivit a se zice: inimicii *săi*. cei ce *îl* urăsc. ... (vezi explicarea v. 10).

Tot în favoarea părerei acestora mai militează și vers 13 unde Domnul este descris ca un luptător cu arc și săgeți. Dar acest fapt nu 'mi pare decisiv, căci psalmistul voește se arate tăria puterii divine, de aceea îl aseamănă unui rășboinic învingător, comparație, care dacă avem în vedere pe Isaia 63,1 sq., putem fi siguri că făcea parte din cercul de idei al Izraeliților. De altfel reprezentarea lui Dumnezeu ca un viteaz luptător—totdeauna învingător—eră comună tuturor popoarelor semite.

A doua părere că ps. se adresează lui Iahve îmi pare mai fondată. Cuvintele din vers. 10 «când îți arăți fața» nu se pot reduce de cât la Domnul. A reduce aceasta la spaima ce coprindea pe inimici când David se arată în fruntea armatei sale (2 Sam 17,11) este prea exagerat. Tot ceea ce se zice în aceste versuri nu se poate atribui de cât lui Dumnezeu. Imposibil a le atribui unei puteri omenești.

*
*
*

Vers. 9. Acest vers motivează utimile cuvinte din versul 8. Regele nu se va clăti, când este sprijinit de Domnul, căci el ajunge pe toți, cari sunt contra lui și îi nimiceste.

În acest vers avem de 2 ori «ajunge» = «matza». În prima parte este construit cu $\dot{\text{?}}$ (Is. 10,14) și însemnează «a găsi» (invenio); în a doua parte este cu acuzativul (I Sam.. 23,17) însemnează «a pune mâna pe (apprehendo). Astfel că acțiunea este gradată.

Vers. 10. Până acum tonul psalmului eră cât se poate de liniștit și pașnic. Acum devine mai agitat, mai aprins.

Priveliștea ce se prezintă ochilor minței poetului îl animează. De o parte Iahve în toată majestatea și puterea sa, de altă parte contrarii Lui.

În acest vers psalmistul trece dela persoana II-a la persoana a treia absolut fără motiv. Spre a explica aceasta mulți critici despart versul astfel:

תְּשִׁיחֵמוּ כִתְנוּר אֵשׁ לְעַת פְּנִיָּה יְהוָה

.....בְּאֵפוֹ יִבְרָעֵם..... așa în cât contrar accentelor din text, trec pe jumătăței a doua a versului. În acest caz cuvintele: .....בְּאֵפוֹ: «Întru mânia sa îi perde—și focul îi mănâncă» este ca o paranteză după care poetul continuă adresându-se Domnului tot în persoana a doua.

«Ca un cuptor de foc» nu este al doilea acuzativ dela תְּשִׁיחֵמוּ, ci este o scurtă comparație. Cuptorul este ziua judecătoarei viitoare în care cei păcătoși vor fi cu desăvârșire distrași întocmai cum se arde ori și ce altă materie care se aruncă în un cuptor aprins (comp. Maleachi III, 19). Expresiuni de felul acesta—cari fac așa numită figură retorică «sinecdoha»—se întâlnesc adesea în V. Testament.

«Fața Domnului» însemnează «mânia Domnului», cum foarte bine a înțeles ebreul Rași (רָשִׁי) după ps. 34,7 (fața Domnului asupra celor ce fac rău ca să nimicească de pe pământ amintirea lor) și Plângeri 4,16. Această însemnare se poate vedea de altfel chiar din versul următor din psalmul nostru

Vers. 11. «Fructul lor» însemnează urmașii lor» (Plângeri II, 21).

Vers. 12. Peirea păcătoșilor este o pedeapsă meritată, căci au cugetat rele asupra Domnului.

Conjucțiunea „כִּי” pusă la începutul versului nu arată cauza pedepsei, ci indică numai un caz posibil. Astfel absolut exact ar trebui a traduce pe כִּי cu «presupus că» sau «în cazul când».

Nesigură este aci însemnarea lui נטה. Il am tradus, după senz, cu «au uneltit» cum traduc și Targumii (השילו). Mulți cred că însemnează «a inclina» Dar în această însemnare nu se potrivește în text. נטה însemnează «a întinde» mâna, arcul etc. (cum foarte des îl întâlnim) așa că, dacă îl am găsi și în legătură cu רָשָׁה = cursă, în sensul «a întinde curse» am deduce de aci însemnarea de «a unelti». Dar în această legătură (נטה רָשָׁה) nu se întâlnește nici o dată. Il mai găsim foarte adesea în însemnarea de «a plecà, a încovoia, a face să se plece, a prăvăli». Așa dar am avea a traduce aci: a prăvăli asupra cuiva răul». În acest senz răul este cugetat ca căderea grindinei sau prăvălirea unei pietre mari asupra capului cuiva. Uneltirea de rele contra oamenilor sunt pietre ucigătoare asvârlite asupra lôr; dar contra lui Dumnezeu nu au nici o putere.

Vers. 13. «A întoarce spatele» este o expresiune mai aleasă de cât «a arătà ceafa» ca în ps. 18,41 (comp. I Sam. 10,9; II Sam. 22,41; Ex. 23,27).

Septuaginta a tradus bine după senz, cu «a pune pe fugă».

Cuvântul "מִיתָר" îl au tradus «cu coardele arcului». În traducerea noastră este tradus cu «cei rămași ai tăi».

Din punct de vedere filologic traducerea Septuagintei este admisibilă, căci a luat cuvântul ca un participiu al verbului iatar = «a rămâne». Senzul însă este neclar. Nu se poate pricepe ce a voit poetul să zică prin «cu cei rămași ai tăi vei găti fața lor». Am fi așteptat să zică: cu cei rămași ai tăi te vei bucura, sau alt-ceva de acest fel, dar «vei găti fața lor» este inexplicabil. De aceea este mult mai bine—din toate privințele—a traduce acest cuvânt cu «coardele arcului». În acest caz senzul este: Dumnezeu îndreptează săgețile (mâniei) sale contra celor cari cugetă rele contra lui și ei înspăimântați o iau la fugă.

תְּכוּיָן are de obiect subînțeleș pe תְּצִים = săgeți (comp. ps. VII, 13; XI, 2).

În acest vers avem așa numită figură «histeronproteron», de oare-ce *fuga* este o urmare a ochirei cu arcul. Deci versul trebuie construit invers: «Dacă tu îi ochești cu coardele arcului tău (drept) în față, îi faci să întoarcă spațele».

Vers. 14. Cu acest vers poetul încheie o ultimă rugăciune adresată lui Dumnezeu. Este un strigăt plin de speranță ca Domnul să îl ajute cu puterea lui—putere întru care se bucură regele (vers 2).—Psalmul începe cu implorarea ajutorului puterii Domnului și tot cu o asemenea rugăciune termină.

Tăriei Domnului nu rezistă nimic. Aceasta o știu toți credincioșii Lui, de aceea ei voesc să preamărească și să îi cânte cântări de laudă și mulțămire.

*
* *

În *scurt* coprinsul psalmului este: *Regele ajutat de puterea lui Dumnezeu a triumfat asupra inimicilor lui. Inima lui este acum plină de bucurie. Domnul a împlinit toate cererile lui; nimic nu îi a refuzat. Pe capul lui a pus coroană de aur, îl a binecuvântat și îl a făcut fericit; a cerut vieață, lungime de zile; tot îi a acordat.*

Inconjurat de atâta bunăvoință și favoare, onoarea și mărirea lui este mai mare de cât a tuturor. El este exemplul unic nu numai de supunere, încredere în Dumnezeu și ascultare de poruncile Lui, dar și de încărcare cu toate bunătățile ca răsplată a credinței. De aceea el va fi model de binecuvântare în veci.

Bucuria lui este imens de mare, căci ce poate fi mai prețios și mai de dorit de cât a te învred-

nicî de bucuria care o au toți cari stau înaintea feței Domnului!

*Și cum putea oare să fie altfel?! Mîna lui Dumnezeu este asupra tuturor inamicilor lui Din na-
 intea mâniei Lui se topesc ca în un cuptor de foc.
 Nimic nu rămîne pe pămînt în urma lor. Deci
 nu cei răi vor învinge, ci cei drepti, cei curați și
 credincioși Domnului.*

*Așa pățesc toți cari cugetă la rele. Puterea di-
 vină li nimicește.*

*
* *

*Aceiași pozițiune o avem noi în vieață. Incre-
 derea cu care ne facem rugăciunile noastre. Cre-
 dința neclintită cu care așteptăm împlinirea lor.
 Umblarea pe căile dreptăței și paza de a «unelti
 rele» contra lui Dumnezeu și semenilor noștri sunt
 mijloacele cele mai eficace de a fi încărcăți de
 Dumnezeu cu «binecuvântările fericirii» în această
 lume și a ne face părtași «bucuriei înaintea feței
 lui» în vieața viitoare.*

*Așa vom ajunge a fi pentru toți model de bine-
 cuvântare Cu asemenea credință și prin aseme-
 nea fapte—mai mult decît prin ori și ce—vom
 cânta și prea mări puterea creatorului nostru.*

(Va urmă).

Diacon Dr. Popescu-Mălăești.

AMINTIRI PIOASE.

dela

Prăznuirea hramului sf. monastiri Cocoșu din Dobrogea.

Dacă vechile biserici și monastiri ridicate pe mănoasele plaiuri și pe întinsele câmpii ale țării noastre sunt monumente vii ce ne oglindesc modul de viață religioasă și morală a moșilor și strămoșilor noștri, cari prin a lor credință creștinească și virtuți românești au cimentat în chip pilduitor fala și admirațiunea neamului nostru românesc în trecut, apoi hramurile de astăzi ale acestor sfinte locașuri, prin care se prăznuiesc sacrele evenimente religioase ca și buna cucernicie a ctitorilor lor, sunt și vor rămâne pentru totdeauna niște prilejuri fericite care să reamintească urmașilor și să-i pătrun lă de acea seninătate în gândiri și în fapte, de acele moravuri curate ale trecutului nostru românesc și creștinesc și de acele deprinderi în virtuți mărețe prin cari bunii noștri străbuni în vremuri vitrege și viforoase au știut și au putut să plămădescă vitalitatea ființei noastre ca popor liber, cucernic și patriot.

Ori-care «bun român și bun creștin» conștient de trecutul neamului său, vizitând cu tot dinadinsul aceste falnice și sfinte locașuri îmbătrânite de vremuri, dar mai ales cu prilejul prăznuirii hramurilor lor, se va convinge de acest adevăr.

Un așa rol sfânt și măreț,—ce, în genere, îl au toate vechile biserici și monastiri zidite pe pământul țării mume cel hrănit și udat cu sângele glorioșilor noștri strămoși,— îl au cu mai mult temei și toate acele sfinte locașuri zidite pe pământul dobrogean din vremurile trecute și cari astăzi strălucesc în acea grădină, ce—câștigată și realipită la pământul țării mume prin vitejia ostășimei românești,— crește și înflorește în chip uimitor de peste un pătrar de veac.

În fruntea tuturor acestor sfinte locașuri dobrogene, un așa rol de mare însemnătate pentru țara și neamul nostru, l'a avut, îl are și îl va avea sf. monastire «Cocoșu», singura și unica monastire românească zidită pe pământul dobrogean, singurul și unicul locaș de cugetări pioase și de perfecțiune morală, în care și prin care s'a păstrat neclintit credința și evlavia românească în decursul unor vremuri cu totul grele și amare. De aceea și pelerinagiile atât dese și impunătoare ce, în totdeauna ca și astăzi, creștinii dobrogeni le fac, mai ales cu prilejul hramului, la această sfântă monastire nu ar avea și nu au alt rost decât reînviările sufletești ale credinței lor evanghelice spre prea mărirea lui Dumnezeu însoțite de nobilul și creștinescul lor simțimânt spre prăznuirea și pomenirea a acelor buni români și aprigi creștini cari pe vremurile cele furtunoase ale stăpânirii musulmane au știut și au putut, prin eroism și credință să clădească acest sf. locaș de rugăciune, ce-l moștenim și îl admirăm astăzi printre pitoreștile regiuni muntoase ale nordului Dobrogei ca o amintire monumentală, scumpă, pioasă și creștinească.

* * *

În acest an, prăznuirea hramului acestei sf. monastiri s'a făcut în ziua de 5 Iunie c, când tot neamul creștinesc a sărbătorit așa numita «Duminica Mare», «Duminica Rusalilor», «Duminica Cincizecimei», «Duminica Pogorârei sf. Duh peste sfinții apostoli spre a lor desăvârșire cu nemăsuratele daruri cerești» întru amintirea zilei în care s'a fondat biserica creștină.

Pentru ca această sărbătoare creștinească, în Dobrogea, să fie cât mai măreață și mai vrednică și de însemnătatea acestui sf. locaș monastiresc, P. S. Pimen Episcopul Eparhiei Dunărei-de-Jos, ținându de a Sa datorie episcopală să săvârșească în persoană oficiul divin.

În acest scop, în interesul inspectării și supravegherii mersului nouilor lucrări de reconstruiri ce s'au început deja cu mari străduinți spre buna podoabă a acestei mănăstiri, P. S. Sa încă din dimineața zilei de 2 Iunie c., orele 8 a. m., însoțit de P. C. Revizor Eparhial Diaconul Anghel Constantinescu, de Arhidiaconul catredalei David Popescu, de Protosincelul Visarion, de Șeful cancelariei D-l C. Pârvu, și alți clerici, porni dela reședința episcopală și îmbarcându-se pe vaporul de călători al serviciului N. F. R. «Domnul Tudor» ajunse în portul Isaccia după o călătorie de peste 2 ore.

— Aci, la debarcader, P. S. Sa fu întâmpinat de P. C. Econ. C. V. Niculescu Protoereu jud. Tulcea, de P. C. Econ. Z. Popescu Sub Protoereu, de P. C. Ilarion starețul schitului «Saun» de D-l Locotenent în marină Coandă, de D-l Cardaș Primarul urbei Isacciei și alți clerici și civili, cari l-au urat «buna venire» și cu cari s'a întreținut în convorbiri afabile mai mult timp, după care porni în trăsură direct spre mănăstirea «Cocoșu», urmat de suita Sa clericală.

După o scurtă dar plăcută călătorie, în care s'a admirat, când rodnicia semănăturilor străbătute de convoi, când pitoreștile regiuni muntoase împădurite cu tei, sunetele armonioase ale clopotelor mănăstirii anunțară sosirea.

Intrarea convoiului în curtea mănăstirii, frumos împodobită cu steagurile tricolorului românesc și arcuri ghirlandate cu frunze de stejar, fu salutată cu mare venerațiune de cuvioșii monahi și credincioșii dobrogeni.

În preajma sf. biserici, la intrare, P. S. Episcop fu întâmpinat de întreaga obște a cuvioșilor părinți în frunte cu P. C. Arhimandrit Varsanufie starețul mănăstirii secundat de consiliul economic și cel spiritual, cari aranjați în două coloane conduc pe P. S. Sa cu cântări în biserică. Aci, clerul oficiant al mănăstirii primește pe P. S. Episcop cu un deosebit ceremonial și în prezența tuturor se

oficiè cuvenitul «polihroniu», după care P. S. Sa se retrase în apartamentele stareției spre a se repauză.

Erà ora 1 p. m.

A doua zi, Vineri 3 Iunie c. orele 10 a. m., potrivit dispozițiunei chiriarhale luate din timp, ca în toate catedralele și monastirile Eparhiei să se officieze în sunetul prelung al clopotelor bisericilor rânduiala panihidei pentru odihna sufletului Principelui Leopold, iubitul frate al M. S. Regelui și Augustul tată al Principelui Ferdinand moștenitorul tronului, sunetul duios al clopotelor chemă la acest oficiu funebru și de mare îndurerare pentru întreaga noastră familie regală și pentru poporul românesc, pe toți cei aflați în monastire, între care pe lângă obștia conviețuitorilor și suita P. S. Sale, nu lipsiră și căpiteniile civile și militare din urbea Isaccia și din satele vecine. Serviciul panihidei se officie de însuși P. S. Episcop azistat de 12 clerici într'un chip cu totul pompos și înălțător.

Suprem a fost momentul întonării imnului «*Veșnica pomenire*», care acoperi și complectă mișcătoarea și lunga cuvântare a P. S. Episcop, rostită într'un limbagiu ușor, înțeles și cu o așa duioșie și putere de convingere în cât pătrunse adânc inimile ascultătorilor, cari într'o profundă și evlavioasă tăcere rămaseră îngândurați despre doliul ce încearcă familia regală română cu al ei popor prin moartea principelui Leopold de Hohenzolern, apoi despre calitățile și meritele defunctului față de țara și neamul nostru, ca și despre pierderea sa ce trebuie să lase urme neșterse și în inimile dobrogene. . . . .

A treia zi Sâmbătă 4 Iunie c. orele 5 p. m., în ajunul prăznuirii hramului, sunetele clopotelor monastirei răsunând armonios până în depărtări vestiră începerea serviciului divin de seară, care se și officie până în noapte târziu de P. S. Episcop azistat de ai săi și față fiind mulțime mare de credincioși.

A patra zi, Duminică 5 Iunie c., încă din zorii zilei imbulzeala credincioșilor dobrogeni erà mare. Biserica, curtea monastirei și împrejurimile ei păduroase erau cu adevărat ticsite de mulțimea venită din toate colțurile Dobrogei.

În această zi de mare și creștinească sărbătoare ori-cine putea vedea cu uimire adevăratul pelerinagiu al dobrogenilor cari în trăsuri și căruțe trase de cai iuți și vioi se strângeau neîncetat de prin orașelele și satele Dobrogei.

La 8^{1/2} dimineața sunetele duioase și Prelungi ale clopotelor monastirei chemau pe credincioși la continuarea pioaselor lor rugăciuni, anunțându-le începerea slujbei sf. liturghii. Năvala credincioșilor era din ce în ce mai mare. Manifestarea evlaviei și religiosității lor devenea de nedescris. Lungi și dese grupuri de credincioși, bărbați și femei, tineri și bătrâni, cu capetele descoperite, cu lumânări și prinoase în mâini se apropiau și veniau în biserică îngândurați de evlavie.

Ordinea fiind stabilită în biserică P. S. Episcop își făcu intrarea la orele 9 a. m. urmat de ai săi, unde și când după ce fû îmbrăcat cu sacrele veștminte, înconjurat de P. P. C. C. Varsanufie și Ilarion stareții sf. Monastiri Coșu și schitului Saun, de P. P. C. C. Econ. C. V. Niculescu Protoiereu și Z Popescu ajutor, de ieromonahii Daniel și Ieronim și de ambii diaconi ai catedralei episcopale David Popescu și A. Constantinescu, începû oficiul sf. liturghii, care se și săvârși cu un deosebit și măreț ceremonial. Cu acest prilej, P. S. Sa hirotoni în diacon pe monahul Mihail . . . . . iar în preot pe ieroliconul Irimia . . . . . ambii ca slujitori ai sf. monastiri Coșu, și apoi mai prohirisi în rangul de Arhimandrit pe Protosincelul Ilarion noul stareț al schitului rusesc «Saun», pentru care P. S. Sa odată cu a lor hirotonie și prohirisire arată, în azistența credincioșilor, prin frumoase cuvinte meritele și distincțiunile acestor cuvioși monahi.

Imediat după terminarea oficiului sf. liturghii, P. S. Sa precedat de clerul oficiant, de soborul monastiresc, de prapori și sf. Icoane purtate cu evlavie de credincioși, într'un cortegiu demn pompos și impunător urmat apoi de notabilitățile civile și militare prezente și de mulțimea de credincioși dobrogeni, străbat curtea monastirei în sunetele armonioase ale clopotelor și încântările înălțătoare de suflet, îndreptându-se către șantierul lucrărilor de reconstruiri, începute grație inițiativei și stăruințelor P. S. Sale, și un le urma să se officieze rânduiala punerii pietrei fundamentale a construirii noiei trapeze monastirești.

Sub un umbrar anume construit și împodobit cu tricolorul național și frunze de stejar, P. S. Sa oficiè «Sfințirea apei» și rânduiala «punerei temeliei», după care P. C. Revizor Eparhial Diaconul Anghel Constantinescu în mijlocul unei tăceri pioase dădù cetire următorului:

ACT COMEMORATIV.

În numele Tatătului și al Fiiului și al Sfântului Duh, Treimea cea de o ființă și nedespărțită.

Noi Dr. Pimen Georgescu, din mila lui Dumnezeu Episcop al Eparhiei Dunărei de Jos în nețărmuritul dor ce avem pentru buna podoabă și înfrumusețare a sfântului locaș monastiresc «Cocoșu» din județul Tulcea, singurul, care în vremuri grele trecute peste neamul nostru românesc și mai ales în timpul stăpânirii musulmane a păstrat neștirbit sămânța credinței și evlaviei creștinești și românești sădită aici din cele mai adânci timpuri ale strămoșilor noștri romani;

Astăzi cu prilejul prăznuirii hramului bisericii acestei sfinte monastiri, în ziua de 5 Iunie, anul mântuirii 1905; în al 40-lea an de domnie a Majestății Sale Carol I Regele României, în al 26-lea an dela veșnica realipire a pământului dobrogean la țara mumă prin vitejia armatei române în gloriosul război dela 1877, care sub înțeleapta conducere a marelui și bravului ei Căpitan a reînviat și oțelit pe câmpiile Bulgariei mândria ostășească din vremurile lui Mircea și Stefan și în al treilea an al episcopatului Nostru;

Fiind Președinte al Consiliului de miniștri D-l G. Gr. Cantacuzino, Ministru al Cultelor și Instrucțiunii Publice D-l M. Vlădescu, Administrator al casei sf. Biserici D-l Dr. C. Chiricescu, Prefect al județului Tulcea D-l D. Hagi Anton iar stareț al sf. monastiri P. C. Arhimandrit Varsanufie Ionescu;

Pus-am temelie pentru clădirea acestei trapeze, spre răsăritul bisericii monastirești, azistați fiind de P. P. C. C. Stareți ai sfintelor monastiri «Cocoș» și «Saun», de Diaconul Anghel Constantinescu Revizorul Eparhial, de P. P. C. C. Icon. G. V. Niculescu Protoiereul jud. Tulcea și Icon

Z. Popescu sub-protoiereu și Arhidiaconul catedralei episcopale David Popescu, față fiind întreaga obștie monastică de peste cincizeci părinți și mare mulțime de popor venit din toate părțile pământului Dobrogean.

Pentru care, întru veșnică pomenire a întemelierii acestei trapeze alcătuit am acest act comemorativ în patru exemplare din care: unul l-am pus aci, al doilea pentru arhiva reședinței Noastre episcopale din Galați, al treilea pentru arhiva Ministerului de culte și al patrulea pentru arhiva acestei sfinte monastiri.

Urmează iscăliturile.

După ce acest document a fost semnat de P. S. Episcop Eparhiot, de personalul deservent, de P. P. C. C. Stareți ai monastirei Cocoșu și schitului Saun, de consiliul economic al monastirei, de P. C. Protoiereu de persoanele azistente și mulți alți credincioși dobrogeni, P. S. Sa procedă la tradiționala punere și zidire în temelie a documentului făcând urări M. S. Regelui, bravului erou al realipirei Dobrogei la țara mamă, și întregii familii regale române în mijlocul repetatelor și entuziastelor urale ale mulțimei în fruntea cărora nu lipsiră și un grup de veterani; tot asemenea făcură și D-l Bălteanu Directorul Prefecturii jud. Tulcea și P. C. stareț Varsanufie ale căror urări calde pentru P. S. Episcop, pentru țară, biserica și clerul român fură acoperite de uralele nesfârșite ale mulțimei.

Cu aceiași bună rânduială, apoi, cortegiul se întoarse în biserică unde se făcu încheerea oficiilor bisericesti ale prăznuirii hramului acestei monastiri.

Timpul destul de frumos, splendoarea seviciului liturgic și a întemelierii trapezei, bucuria și veselia sufletească a tuturor au contribuit mult ca prăznuirea din acest an să fie adânc întipărită în inimile miilor de dobrogeni ca o rară și pioasă amintire.

Potrivit obiceiului creștinesc, la orele 1 p. m. avu loc în arhondăria monastirei un ospăț duhovnicesc la care sub patronagiul P. S. Episcop au luat parte peste 20 persoane, între cari D-l Bălteanu Director al Prefecturii de Tulcea,

D-na și D-l Jora subprefectul de Măcin, D-l Locotenent în marină Coandă, D-na și D-l Căpitan Budu și alți clerici, în timp ce prin curtea monastirei și împrejurimi se întinseră încă multe alte mese pe iarbă, la care se ospătau cu drag miile de credincioși dobrogeni.

Către sfârșitul ospățului P. S. Episcop entuziasmat de ardoarea creștinească cu care marea mulțime de Dobrogeni s'au grăbit a veni spre închinare la această monastire și ai sărbătorii hramul, și reflectând asupra vremurilor de grea cumpănă și urgie prin cari au trecut dobrogenii în epoca stăpânirii musulmane, ridică un toast pentru sănătatea și îndelunga înziliră a M. S. Regelui Carol I al României și a augustei Sale familii, sub a cărei înțeleaptă și glorioasă domnie poporul dobrogean viețuește în pace, sărbătorește în tihnă, prin viața lui socială, religioasă și culturală răsuflă liber în adierile dulci ale propășirii, bisericile și școalele se înmulțesc și strălucesc spre fala neamului românesc, grație vitejiei armatei române pe câmpiile Bulgariei și grație înțelepciunii ce totdeauna a călăuzit pe bravul ei Căpitan. Apoi făcând aluziune și asupra îndurerării de care e coprinsă întreaga familie regală română prin pierderea Principelui Leopold de Hohenzolern, scumpul frate al M. S. Regelui și augustul Tată al principelui nostru moștenitor, face urări pentru sufleteasca întărire a întregii familii regale de a suportă cu ușurință cruda și ireparabila durere ce o resimte cu întregul popor românesc.

D-l Subprefect Jora, admirând modul P. S. Episcop de a conduce și a administra biserica și clerul Eparhiei Dunărei de Jos, toastează în sănătatea P. S. Sale ca până ce Providența îl va chema în alte sferi mai înalte de jurisdicțiune bisericească să îndrumeze cu acelaș zel și energie clerul Dunărei-de-Jos către adevărata propășire spre fala neamului românesc.

D-l Bălțeanu, Directorul Prefecturii de Tulcea, ca reprezentant al D-lui Prefect respectiv D. Hagi Anton, face urări P. S. Episcop în semn de respect și admirațiune pentru îndrumarea clerului tulcean către îndeplinirea adevăratelor cerinți ale misiunii sale în mijlocul și spre luminarea poporului.

Apoi, P. S. Episcop încheind seria toasturilor descrie va-

loarea oamenilor de stat și aduce elogii sfetnicilor M. S. Regelui, urând sănătate și vieată lungă D-lui Prim ministru D. Gr. Cantacuzino, Președinte al consiliului, întregului guvern și tuturor subalternilor lor administrativi spre fericirea scumpei României.

La orele 2.30 p. m. P. S. Episcop se retrase în apartamentele stăreției spre a se repauză, și hotărât a mai rămâne în monastire încă 7—8 zile pentru a supraveghea mersul lucrărilor de reconstruiri începute spre buna po-doabă și înfrumusețarea unicului locaș monastiresc din Dobrogea.

Astfel s'a prăznuit hramul sf. monastiri Cocoșu, de unde miile de credincioși de abia în seara zilei următoare s'au despărțit grupuri grupuri și au început a plecă la căminele lor din toate unghiurile Dobrogei, ducând cu dânșii plăcute și pioase amintiri.

Arhanghel.

11 Cuvântări asupra rugăciunii din Postul cel Mare.

VII.

Despre smerenie.

Doamne și Stăpânul vieții mele, duhul smereniei dăruiește-mi mie, slugei Tale!

Așa ne rugăm noi fraților foarte adesea, dacă nu în auz cel puțin în minte, urmărind pe slujitorul altarului. Dar oare mulți sunt aceia, cari cu adevărat doresc să-și câștige această minunată și prea frumoasă virtute a smereniei? Vai, duhul lumii, duhul mândriei, ascunse sau fățișe, atât de tare și a întins stăpânirea chiar printre creștini, în cât virtutea smereniei a ajuns să fie cu totul uitată și dacă ea mai stă încă în rândul virtuților, apoi numai ca ceva vechiu, ca un lucru ce a fost cândva în întrebuințare, dar acum nu mai e bun de cât doar numai pentru unii amatori de lucruri vechi.

Și cu toate acestea, care virtute poate fi așa de plăcută tuturor, ca smerenia? Zic tuturor căci însuși Domnul mărturisește despre sine: *spre cine voi privi, dacă nu spre cel blând și tăcut și spre cel ce se cutremură de cuvintele mele.* Și noi de asemenea nu ne bucurăm

oare, ori de câte ori ni se întâmplă să întâlnim vre un om cu adevărat smerit, mai ales când e înzestrat și cu talente deosebite? Pentru ca noi să iubim smerenia și să nu credem, că ea ne-ar putea înjosi sau ne ar putea tăea calea noastră spre înălțare, apoi de aceea acestei virtuți i s'a făgăduit drept răsplată înălțarea; de asemenea, patimei opuse ei, adică mândriei, i s'a vestit pe față, ca pedeapsă, înjosirea și căderea «*Tot cel ce se va înalță pre sine, zice Scriptura, se va smeri, iar cel ce se va smeri pre sine, se vă înalță*». Aceasta ne-o spune nu numai Dumnezeu cel nemincinos întru toate cuvintele sale, ci și experiența zilnică ne-o adeverește necontenit. Câți mândri nu vedem noi căzând în fie-care zi și câți smeriti înălțându-se!

Dar pe noi nimic nu ne poate îndemna la smerenie: nici glasul lui Dumnezeu nici experiența de toate zilele! A ne mândri, a ne crede mai buni de cât toată lumea, a ne închipui că suntem lucru mare, a desprețui pre semenii noștri, a alerga după mărire și întăetate iată ce iubim noi, iată ce credem noi că ni e de neapărată trebuință. De ce? Pentru că nu ne cunoaștem pe noi înșine, pentru că nu vedem lipsurile și neajunsurile noastre. Cine se cunoaște bine pe sine însuși, acela ori ce talente ar avea, în totdeauna va fi smerit. Pentru ce? Pentru că cu toate perfecțiunile ce am avea, în noi în totdeauna vor fi și multe lipsuri și prin urmare multe motive de smerenie atât firești cât și de noi atârănătoare. Mai întâiu de toate băgați de seamă: Făcătorul cel prea înțelept dăruind cui-va talente deosebite, în același timp, pentru a-l feri de mândrie, îl lipsește de unele dintre cele mai obicinuite lucruri, sau împreunează cu talentele lui și vre un neajuns bătător la ochi. Așa, de pildă, oamenii înzestrați cu o minte mare mai în totdeauna sunt lipsiți de darul vorbirei frumoase; oamenii înzestrați cu o memorie strălucită sunt săraci la minte: cei ce sunt peste măsură de frumoși, sunt miopi sau tâmpi. Afară de aceasta,

însuși talentele noastre, ajungând repede la hotarul peste care nu mai pot trece, trebuie să ne ducă către smerenie. Tu, de pildă, ești inzestrat cu o minte mare, cu cunoștinți întinse: în cazul acesta tu trebuie să fii cel d'ântâi, care să-ți dai seama, ce însemnează toată mintea omenească și toate cunoștințele noastre; tu trebuie să fii cel d'ântâi, care să vezi, cum această minte, după observațiunea foarte dreaptă a lui Solomon, cu greu prinde și cele de pe pământ, iar cele ce se află în cer, cele ce se află dincolo de hotarele lumii simțite, nu poate nici să le cunoască, nici să le priceapă singură numai cu ajutorul puterii sale. Însăși netemeinicia și netrăinicia talentelor noastre de asemenea ne îndeamnă adesea la smerenie și ne sfătuesc să nu ne mândrim. Tu ești inzestrat acum cu sănătate și frumusețe, care te îndeamnă să te mândrești cu ele față de alții: dar oare multă vreme va ține această frăgezime a feței, această rumeneală a obrazilor și a buzelor, această privire așa zisă îngerească, iar în realitate adesea diabolică? Nu căci mâine-poimâine vine boala și toate vor peri; mâine poimâine vine supărarea și întristarea și toate se vor veșteji; mâine-poimâine vine bătrânețea și vei ajunge în rândul tuturor oamenilor. Nu e mai bine oare, ca tu să nu te deosebești de ceilalți oameni acum, când această purtare ți s'ar socoti de toți, ca o virtute și ca un merit?

Dacă, după toate acestea, ne vom arunca măcar o sursă și grăbită ochire asupra neajunsurilor și cusururilor noastre morale, dacă ne vom aminti de păcatele noastre cele de voe și cele fără de voe, atunci se va deschide pentru fie-care din noi un nesecat izvor de smerenie. Căci câte datorii au rămas neimplinite de fie-care dintre noi și câte datorii n'au fost implinite cum trebuie, ci numai de mântueală! Câte împrejurări potrivite pentru a face bine nu ni s'au prezentat și noi nu ne am folosit de ele! Câte fapte rele și urâte nu facem! Câte gânduri urâte nu locuesc

În mintea noastră! Câte poște necurate nu se sălășluiesc în inima noastră! N'avem de cât măcar numai din când în când să ne aruncăm privirile asupra lespezelor inimii noastre, asupra cărței conștiinței și minții noastre, asupra simțimentelor și faptelor noastre și fiecare dintre noi va vedea, cât de mic este cu duhul și cât de necurat la inimă, fiecare va vedea numai de cât, cât de departe este de ceea ce ar trebui și ar putea să fie!

Dacă, însă, cui-va dintre noi din acestea și din alte pricini oare-care, nu numai că i-ar veni dorința sfântă să ceară prin rugăciuni ferbinți dela Dumnezeu duhul smereniei, ci chiar ar și câștiga această virtute plăcută lui Dumnezeu, apoi unul ca acela să știe că smerenia este o așa stare a sufletului în care acesta (sufletul), cunoscându-și și toată slăbiciunea și necurăția sa, este departe de orice mândrie, este departe de a se crede pe sine lucru mare; un astfel de suflet ce silește neconținut a să-și în sine tot ce este bun, a desrălăcina tot ce este rău și nici o dată nu se va crede ajuns la desăvârșire, ci așteaptă aceasta dela Dumnezeu iar nu dela puterile sale. Omul smerit în totdeauna are un fel de neîncredere sfântă în sine, în puterile minții sale și a voinței sale. Și de aceea este băgător de seamă, modest și liniștit în toate cuvintele și faptele sale. El nici o dată nu-și permite să arunce vorbe îndrăznețe, mai cu seamă despre lucrurile și persoanele cari sunt mai presus de dânsul, mai cu seamă despre tainele credinței. Omul smerit se teme mai cu seamă de laude și de vredniciile înalte; de aceea nu numai că nu le caută, dar chiar se bucură când este scutit de dânsese. El cu bucurie cedează altora întâietatea întru toate, chiar și în faptele cele bune, la care el s'a sârguit înaintea tuturor. Omul smerit fără turburare, ba încă cu bucurie întâmpină neizbutirile și supărările ce i-ar putea eși înainte, căci cunoaște prețul și folosul lor pentru îndreptarea inimii sale. De aceea el nu

ține minte răul, în totdeauna este gata să ierte pe cel ce l'ar fi amărit cu ceva și să plătească cu bine pentru rău. Acestea sunt adevăratele semne ale smereniei! Smerenia iubește a ascunde virtuțile sale și a-și descoperi neajunsurile, dacă aceasta n'ar pricinui sminteală aproapelui.

Dela cine va trebui să luăm noi lecțiuni și pildă de smerenie? Negreșit, că nu dela înțelepciunea pământească. Minteia noastră, după cum zice sf. apostol Pavel *îngâmfă*, adecă face pe om mândru și iubitor de slavă. Numai singură iubirea curată zidește. Cele mai frumoase lecțiuni de smerenie le putem lua dela sfinții și plăcuții lui Dumnezeu, cari ne-au lăsat cele mai mar pilde de smerenie, cum este de pildă Avraam, carele s'a învrednicit a primi cele mai multe descoperiri dumnezeiești și a câștigat numele cel mare de prieten al lui Dumnezeu, și cu toate acestea nu încetă a se numi pre sine pământ și cenușă; cum a fost sfântul David proorocul și împăratul, pe carele nici coroana de rege de pe capul său, nici numele de prooroc nu l'au împedecat a spune despre sine: *eu sunt vierme și nu om, rușinea oamenilor*; cum a fost sf. Pavel, carele după ostenelele sale fiind cel dinântai între apostoli, cu smerenie mărturisește, că el este cel d'ântaiu între păcătoși. Dar pentru ca noi să ne învățăm cât mai ușor această grea dar frumoasă virtute a smereniei, de aceea învățator al smereniei ni s'a făcut nouă însuși Domnul și Mântuitorul nostru Iisus Hristos. *Învățați-vă dela Mine*, ne zice El, *că sunt blând și smerit cu inima*. Ce pildă nu ne-a lăsat ce lecțiuni nu ne-a dat el despre smerenie? Chiar la venirea sa în lume, El, ca un Stăpân și Domn a toate ar fi putut inconjura leagănul său dacă nu cu lux, apoi cel puțin cu toate comoditățile; Și cu toate acestea unde s'a născut El? Într-o peșteră! Pe ce se culcă El, cel de curând născut? Pe pae în iesle! Iată, fraților, pildă de smerenie pentru voi cei bogați! Irod ridică asupra Lui o cumplită goană

și vieața Lui este în primejdie: Trimis-a El asupra dușmanilor măcar unul din cele douăsprezece legheoane de ingeri, care în tot minutul erau gata spre a face voea Lui? Nu! Ci gonit fiind, își mântue cu smerenie vieața sa din primejdie prin fuga în Egipt. Iată, fraților, pildă de smerenie pentru voi cei puternici ai pământului! Ioan iese la Iordan să propovăduască pocăința și botează pe oameni cu apă spre ertarea păcatelor. Aci este oare locul Aceluia, Carele n'a făcut nici un păcat și Carele a venit pe pământ să nimicească ori ce păcat prin dreptatea sa? Nu; căci ce ar crede lumea, dacă cel fără de păcat va cere acest botez și îl va primi? Și cu toate acestea Domnul cere botezul și-l primește cu smerenie dela înainte mergătorul Său. Iată, fraților, pildă de smerenie pentru voi, care țineți prea mult la opinia ce au oamenii despre voi și de frică ca să nu vă osândească opinia oamenilor, va lepădați de a face unele fapte bune! Dar pe Golgota ce vedem? Aci vedem nu numai o pildă, ci o minune a smereniei, față de care toate indeletnicirile noastre în ale smereniei sunt nimic.

Deci, suflete doritor de smerenie, n'ai nevoie să te gândești mult, pe cine să-ți alegi de învățător și pildă întru ale smereniei: învățătorul și pilda de smerenie îți va fi însuși Domnul și Mântuitorul nostru. De aceea să ne dăm cu totul Lui, după cum un copilaș mic se dă pe mâna dascălului, și să ascultăm ce ne va povățui El Oamenii, de obicei, numai ne sfătuesc și ne povățuesc ce trebuie să facem: El însă nu numai că ne povățuește și ne sfătuește, ci ne dă și pildă cum trebuie să aducem la îndeplinire învățăturile Sale, ba ne dă și putere ca să putem face ceea ce ne învață El. Amin

(Va urmă).

Arhimandritul Nicodem Munteanu.

Vicarul sf. Episcopii a Dunărei-de-Jos.

DONAȚIUNI.

Se aduc mulțămiri publice Doamnelor: Maria Dr. Negel și Aneta Pulcheria profesoară la școala Profesională Sf. Sava din Iași, cari au refăcut și înfrumusețat Sfântul Aer dela Biserica parohială „Golia“ din zisa urbă.

Se aduc mulțămiri publice Preotului Mihail Constantiniu supranumerar la biserica filială Sfântul Lazăr, din Iași, pentru o cădelniță de argint poleită cu aur, în valoare de 200 lei, ce a donat bisericii parohiale Sfântul Nicolae (șoseaua Socola) tot din Iași.

Se aduc mulțămiri publice D-lui Ștefan Carale proprietarul moșiei Vorona Dobrovoschi, din com. Poiana Lungă, jud. Botoșani, care a donat Bisericii parohiale „Sfântul Ierarh Nicolae“, din parohia Leorda com Dolina, următoarele obiecte: Un rând de veșminte preotești și un rând de acopereminte pe sfintele vase, de stofă cu mătase, una perdea la ușile împărătești, una evanghelie ediția st Sinod, legată în piele, un chivot de argint de china și una cruce de lemn îmbrăcată cu argint de china; toate în valoare de 160 lei.

Se aduc mulțămiri publice următoarelor persoane, care au donat bisericii parohiale Sfinții Voevozi din parohia și com. Todireni, jud Botoșani: 1) Enoriașilor zisei parohii pentru următoarele obiecte: un rând de vestminte de mătase în val. 300 lei; un sfeșnic de argint în val. de 40 lei; și o pereche de sfeșnice tot de argint în val. de 40 lei; 2) Locuitorului Gh. C. Nichifor pentru un steag (prapor), de paradă, în val. de 80 lei și locuitorului Gh. Popovici pentru o cruce de argint în val. de 40 lei.

Se aduc mulțămiri publice persoanelor pioase mai jos notate, cari au binevoit a donă bisericii parohiale „Prisecani“ jud. Iași diferite obiecte

și anume: I. Irinescu, trei cruci de fer d'asupra bisericei în valoare de 10 lei; I. Gh. Brătuleanu a făcut scările dela pridvorul bisericei în valoare de 52 lei; Costache Grigore, o icoană S-ții Voevozi în valoare de 14 lei; și văduvele: Efrosina Th. Bădicu și Elisabeta Gr. Chirilă, o icoană „Maica Domnului“ format mare, în valoare de 15 lei.

Se aduc mulțămiri publice persoanelor pioase mai jos notate și anume: Presvit. Ecaterina Ghețu, care a binevoit a dărui bisericei din parohia Rădeana, com. Bogdana, jud. Bacău, o față pentru sf. masă, lucrată de mână cum și pentru toate bisericile din acea parohie câte o poală pentru iconostas; iar Dl. Gh. Savin din comuna Căiuț, geandarm rural, un octoic mic bisericei filiale din Gutinaș, Vasile Vâlcu a dărui un sfeșnic sculptat în lemn în valoare de 5 lei pentru biserica filială Gârbovana; Costache Popa asemenea un sfeșnic bisericei din Gutinaș și dna Ana V. Dohotaru o perdea la icoanele împărătești.

Se aduc călduroase mulțămiri D-lui Const. Gabunea, care a binevoit a dărui bisericei filiale din Cătuna Stâncășeni jud. Tutova, un rând de veșminte preoțești în valoare de 120 lei; D-lui I. C. Petrescu care a dărui bisericei din Cătuna Porcișeni jud. Fălciu, o Evanghelie legată în piele și locuitorilor Petrea a Vadanei și Const. Bălțeanu din Cătuna Bobești acelaș județ, carii au dărui bisericii parohiei Epureni, un prapur și o cruce mare, în val. de 46 lei.

Se aduc călduroase mulțămiri persoanelor pioase notate mai jos, care au binevoit a dărui diferite obiecte bisericii parohiale din parohia Jigălia jud. Fălciu și anume: Preotul Ștefan Bularda, 1 rând veșminte complete 140 lei; Presvitera Luța Bularda, 1 rând îmbrăcăminte pe sf. masă 10 lei; Dumitrache Gavriil Bularda 2 felinare cu ochiuri de sticlă 8 lei; Idem, 2 Sfeșnice de lemn lucrate de el 7 lei; Idem, 1 Clopot în greutate de 100 kile 300 lei; Ioan Bahrim, 1 Epitaf de mușama 100 lei; Timofte Bahrim, 3 ferestre cu giamuri de sticlă, 30 lei; Catinca I. Bularda 2 perdele de humbac 3 lei; Elena V. Mihai 1 levicer 5 lei; Gh. N. Popa 1 Steag 85 lei; Darie Iovu 1 Steag 85 lei; Dumitrache Roiu, 1 Steag 55 lei, Bârlad; Ioan Il. Bularda și Vasile Bahrim 1 sfeșnic trichel pe sf. masă 40 lei; Ioan Maican și Dumitrache Popa, Idem 1 Sfeșnic 40 lei; Ioan Popa, 1 Candelă argint 18 lei; Ianole Nicel, Idem 18 lei; Iordache Iovu, Idem 18 lei; Mihai Codreanu, Idem 18 lei; Th. Nastasă Bularda Idem 18 lei; Grigore Cain 18 lei; Alexandru I. Bularda, Idem 18 lei; Vasile C. Bularda și Il. C. Bularda 1 Candelă 35 lei; Vasile I. Bularda și Gh. Niță Bularda 1 pereche cununii 24 lei; Gavril Bularda 1 cruce mică argint 25 lei; Idem o cruce de lemn 35 lei; Vasile Vâlcu 1 Cruce argint 40 lei; Idem un serafim 20 lei; Petrache Bulgariu 1 Serafim 20 lei; Gh. Bucur 1 Sf. Evanghelie 125 lei; Vasile Mihai 1 sf. vas argint 100 lei; Stana M. Codreanu 1 pereche perdele 10 lei; Sultana I. Bucur 1 pereche perdele 5 lei; Anica Timofte Bahrim 1 îmbrăcăminte la Iconostas 4 lei; Zam-

fira V. Bahrim 3 lei; Matilda Al. I. Bularda 1 pânzătură pe analog 1 leu; Marghioala Dr. Cain 1 prostire pentru sf. masă 5 lei; Gh. Niță Bularda, 3 perechi cercevele la ferestri 12 lei; Idem binevoitorilor creștini carii au contribuit cu bani pentru facerea unui gard la aceeași biserică, precum: Preotul St. Bularda 20 lei; Idem Bahrin 5 lei; Ștefan Mihai 2 lei; Panaite Croitoru 3 lei; Dumitrache Popa 5 lei; Alex. I. Bularda 10 lei; Cleopatra Obreja 1 leu 50 bani; Gh. Manea 2 lei; Ilie C. Bularda 2 lei; Parascheva Butuc 2 lei; Vasile C. Bularda 3 lei; Vasile Bahrin 3 lei; Panaite Colea 3 lei; Ianole Necel 4 lei; Gh. I. Bularda 4 lei; Gh. Bahrin 3 lei; Gh. Cristea 2 lei 50 bani; D. D. Popa 3 lei; Ioan Maican 3 lei; Alex. H. Bularda 3 lei; Gh. Bucur 5 lei; P. Bulgariu 5 lei; Th. Mihai 3 lei; Ioan Obreja 2 lei; Gh. Fotache 3 lei; Ioan Vornicu 3 lei; Tănăsache Popa 5 lei; Ștefan Iovu 4 lei; Th. Bourceanu 3 lei; Catrina Gogoneață 2 lei; Ruxanda Șerban 2 lei; Mihalache Manea 2 lei; V. Mihai 5 lei; Frăsina Alex. Croitorul 5 lei; D. N. Bularda 5 lei; D. V. Popa 2 lei; V. I. Bularda 3 lei; Gr. Cain 2 lei; Gh. Butnariu 2 lei; N. Bularda 2 lei; V. Vâlcu 5 lei; Gavriil Bularda 5 lei; Ioan H. Bularda 4 lei; Ioan Gr. Bularda 2 lei; Ioan Crăciun 2 lei; Raicu Bahrin 4 lei; Gh. N. Popa 5 lei; Darie Iovu 3 lei; I. Bucur 3 lei; C. Dumbravă 5 lei; St. Christea 3 lei; N. Casamir 4 lei; Gh. Niță Bularda 5 lei; V. Colio 3 lei; Ioan Popa 3 lei; Mihai Codreanu 3 lei; N. Isac 3 lei; Th. Bahrin 3 lei; Const. Vâlcu 1 leu 50 bani; D. I. Popa 5 lei; Gh. Stoian 3 lei; St. Grecu 2 lei; Gh. Surugiu 2 lei; Th. Iosup 2 lei; I. Butuc 3 lei; Iord. Ibrutuc 3 lei; Gh. Codreanu 3 lei; Gh. Butnariu 2 lei; V. Apostu 3 lei; P. David 2 lei; Gr. Codreanu 1 leu 50 bani; N. Butnariu 2 lei; Ioan N. Iovu 2 lei. De asemenea poporenii bisericii filiale din Cătuna Roscani aceiaș parohie care au contribuit cu suma de 400 lei, pentru facerea die nou a clopotniței numitei biserici, precum și poporenii bisericii filiale din cătuna Giurcani care au contribuit cu suma de 450 lei pentru facerea unui gard la acea biserică.

Se aduc călduroase mulțămiri D-ilor Panaite Cozma, care a binevoit a face o ușă cu geam în val. 30 lei, la biserică parohiei Stoesești, din jud. Fălciu, și Costache Filimon care a dăruit bisericii din parohia Lunca zelaș județ, un triod, ediția Sfântului Sinod.

Se aduc mulțămiri publice D-lui Constantin Teodosiu din urbea Galați care a donat bisericii parohiale „Adormirea Maicei Domnului“ din parohia Pechea una candelă de argint de China; iar D-l Hristache Razi a donat un număr de 65 cărți de conținut religios ale decedatului preot Dimitrie Ionescu și anume: 42 exemplare revista Biserica Ortodoxă Română nelegate, un exemplar, biblia nelegată, un exemplar Molitfelnic, nelegat, vechi, un exemplar Acatistier, nelegat, vechi, un exemplar Ceaslov, nelegat, vechi, un exemplar Aghiasmatar, nelegat, vechi, un exemplar Mărturisirea Ortodoxă, nelegată, șapte reviste desbaterile Sf. Sinod, nelegate, una Literatura bisericească, nelegată, un Calendar bi-

sericesc, nelegat, una pastorală, nelegată, un exemplar Prohodul Domnului pe note, nelegat, un exemplar Invățătura către Duhovnicie nelegată, un exemplar Limba Română, nelegată, un exemplar Legea Organică, nelegată, un Antologion, legat, un Anastasimatar, legat, un exemplar Higiena opulară, legat, Total 65 exemplare, una iconiță veche a Domnului nostru Isus Christos.

Se aduc mulțămiri publice d-nei Eufrosina L. Catargi, proprietara moșiei Golășei, jud. Covurlui, care a binevoit a contribui cu suma necesară pentru vâpsitul acoperemântului bisericei parohiale respective „Adormirea Maicei Domnului“ parohia Târgu-Bujoru și totodată a dăruit sus numitei bisericei lumânările necesare la hram.

Se aduc mulțămiri publice D-șoarei Elisabeta Istrate, profesoară din Brăila, care a donat bisericei parohiale Sf. M.M. Gheorghe din zisa urbă, un rând de sf. acopereminte în valoare de 50 lei.

Se aduc mulțămiri publice d lui Inginer Ioan G. Cantacuzino, proprietarul fabricii de ciment din Brăila, care a binevoit a dăru pentru construcția bisericei din Lacul-Sărat 63 saci de ciment; iar pentru a acelei din Ceacăru 50 saci.

Se aduc mulțămiri publice personalului muzicei militare regimentului No. 11 Siret care a contribuit cu suma de una sută de lei la facerea unui proschinitar pentru biserica Sf. Trei-Ierarhi din Galați.

Se aduc mulțămiri D-lui Panatache Spiru Topale proprietarul moșiei din com. Odaia Manolache din jud. Covurlui, care a binevoit a dăru bisericei din zisa comună, un rând complet de veșminte preoțești de ștofă de mătase în val. de 200 lei.

Se aduce mulțămiri publice Iconomului Gheorghe Cheorpec, locuitorilor Mitiu Deliu epitrop, Teodor Ieniu, Nicolae Fulga, Radu Deliu, I. D. Cărmăziu, D. C. Șoiculescu, I. Anghel, I. Rozanidi; D. N. Dobre, Radu R. Pomacu, V. Seciu, Gh. Acpunarlău, I. Panait, N. Pantelimon precum și altor pioși creștini cari au contribuit cu suma de 82 lei la cumpărarea a două rânduri de sf. vase, și a unui rând de acopereminte pentru biserica parohială sf, Voevozi din parohia Cerna, jud. Tulcea.

Se aduc mulțămiri publice persoanelor mai jos notate care au dăruit bisericei lor parohială și filială din parohia Gănești jud. Covurlui obiectele notate în dreptul fie-căruia. Ion Giușcă și Ioan Balmuș o cruce în val. de 53 lei; Ștefan Dabija o icoană în val. de 10 lei; Grigore Chiculiță și Ioan Băgu două sfeșnice mari în val. do 66 lei; Gheorghe Al. Christian o cazanie în val. 10 lei; Elena Ciochină un Epitrahil în val. de 23 lei; Ioan T. Cristian Mineiul pe luna Decembrie în val. de 10 lei 90 bani; Ioan Giușcă Mineiul pe luna Ianuarie în val. 10 lei 90 bani; Dimitrie Năstase Mineiul pe luna Octombrie în val. 10 lei 90 bani;

a oamenilor, pe care ei puteau s'o aibă și să n'o aibă. Omul nu poate trăi fără Religie. Așa-i constituția sa. Ea nu'i o invențiune a unor indivizi, cari au impus-o mulțimei. Dacă este posibil să cugete cineva că a mânca, a bea și a dormi sau vorbi, sunt acestea invențiuni omenești, atunci ar fi posibil să se cugete că și Religia este de felul acesta. *Religia dar e ceva natural, necesar și intern însădită în însăși natura omului.* După cum ideea lui Dumnezeu așa și contactul cu El, adică Religia, este înăscută în om, care cunoaște pe Dumnezeu, omul este conștient că-i creat de Dumnezeu și pentru Dumnezeu, îl recunoaște pe El ca pe cauza *Primară* și scopul său. Religia este o indispensabilă proprietate a omului. Necesitatea religioasă, căutarea lui Dumnezeu este dar un element nedeslipit a însăși naturei omului. Proba o purtăm în interiorul nostru.

Dumnezeu și omul nu pot să se despartă între ei, nu pot să fie între ei indiferenți, căci o necesitate internă îi împinge spre a se apropia unul de altul, pentru că unul există pentru celălalt. Căci Dumnezeu vrea să fie Dumnezeul omului, iar omul datorește să fie omul lui Dumnezeu. În Dumnezeu există o înclinare către omul pe care l-a voit, care este cea dintâi și ultima sa idee, îndeplinirea voinței lui este obiectul iubirii Sale. În om iarăși există o tendință internă spre Dumnezeu, pentru că prin voința lui Dumnezeu a ajuns la ființă, și voința lui Dumnezeu este cauza existenței sale, legea și scopul vieții sale. Dumnezeu este grija, și cea mai înaltă dorință ardentă a omului. Omul datorește să alerge spre El. A trăi, înseamnă a ne grăbi de a merge spre El. Cel ce nu se grăbește a merge, a încetat de a mai trăi mai mult. Omul dar datorește să meargă, datorește să-și grăbească alergarea spre tot ceea ce poate concepe mai înalt. În măreția scopului acestuia, către care omul aleargă, în aceasta stă și măreția lui. Numai scopul cel mai înalt al grijei lui, numai obiectul cel mai înalt al cugetă-

rilor lui, a voinței și inimei lui este demn de el și îndes-
tulător de a-i vindeca toate nevoile lui. Acest obiect este
Dumnezeu. Toate puterile noastre spirituale, toată viața
sufletului nostru numai în Dumnezeu își află propriul său
termen, adevărul căutat de el. În aceasta simțul își găsește
fericirea sa, mintea, adevărul reclamat de ea, iar voința
adevărată sa libertate. În zădar își caută inima repaosul
său în lumea aceasta, în lucrurile aceste trecătoare, numai
într'o inimă mare, în Dumnezeu, poate să-și găsească odihna
și liniștea sa. Inteligența noastră se înalță dela particular
la general, spre Absolut, spre ideea cea mai înaltă, spre
cel mai superior adevăr. Acest adevăr superior, pe care
noi îl avem în minte, pe care căutăm să-l pricepem, trebuie
să fie analog cu spiritul nostru, trebuie să fie nu un lu-
cru oarecare, nu o adaptare, ci *un Spirit* înțelegător, *un*
Eu absolut—Dumnezeu. «Dați-mi o idee mare, a strigat
Herder la ultimele momente din viața sa, ca să trăiesc din
ea» ¹⁾. Ideea cea mai înaltă, din care noi viem este Dum-
nezeu. Voința poartă libertatea, libertatea morală. O caută
omul în perfecțiunea morală, în aplicarea legii morale; dar
numai în unirea voinței trecătoare cu voința cea superioară,
a lui Dumnezeu, își găsește voința omenească adevărată ei
libertate. În scurt omul aleargă spre imensitate, dar ea nu
se realizează decât în Dumnezeu. Contactul cu Dumnezeu
este adevărul omului, Religia este adevăritatea vieții sale.
Aceasta numai, face pe om desăvârșit. Fără Religie nu
se explică partea intelectuală din om. Religia își are dar
însădite rădăcinele ei în natura noastră. Există între noi
și între Dumnezeu o legătură, o legătură de înrudire, ne
derivăm din neamul divin. Această legătură este conexis-
tentă în natura noastră. După cum legătura de asociație
între noi oamenii este glasul sângelui, de asemenea legă-

¹⁾ Ioan Müller operele sale, part. 33. C. 5 și Ioan Paul scrierile lui
47, 125.

tura înrudirei dintre noi și dintre Dumnezeu, este tendința aceea care atrage sufletul nostru către Dumnezeu. Simțim mai vioi această tendință, când turburările externe încetează în noi, când vocile interne tac și noi ne întoarcem în interiorul nostru, adică la noi înșine. Cu toții fără excepție, cu voe ori fără voe, suntem atrași de această tendință internă către o *Ființă* prea înaltă, și nemărginită, purtăm în noi dorința de a ne predă acestei prea înalte Ființe, pentru ca să ne reabilităm în El pre noi înșine, dar curați și desbrăcați de toată întinăciunea și păcatul. O cerință a naturii noastre este și iubirea, iubirea personală, contactul și atingerea lui *Eu și Tu*, mergerea spre Dumnezeu, inclinarea spre El. După cum ochiul naturalmente și cu necesitate cere lumina, tot așa mintea noastră caută lumina adevărului veșnic »Soarele Spiritelor«, iar inima noastră caută iubirea eternă—pe Dumnezeu. După cum în lumea fizică dominează legea naturală a atracției, tot așa și în lumea spirituală domnește legea atracțiunii spirituale, psihice și morale, a cărei izvor și centru este *marele Soare* al totalității întregi—Dumnezeu. După cum fierul se atrage de magnet- curgerile râurilor se varsă în mare, piatra aruncată în sus, cade pe pământ, tot astfel și sufletul merge cu repejune spre Dumnezeu, începutul și patria lui veșnică. Poate cineva să oprească mersul lucrurilor, nu poate însă să întârzie ori să sfarâme legea atracțiunii. Poate cineva să interpună împedimente și să oprească mersul sufletului și al dorințelor lui, nu poate însă să șteargă din inima sa tendința lui către Dumnezeu, pentru că este o lege a naturii noastre. Adesea să întâmplă, în cât inima, respectiv de alegerea iubirii sale să greșească, să aleagă altceva decât pe Dumnezeu, să prefere ceea ce este fals, ceea ce este coruptibil și trecător, și câte o dată chiar ceea ce este contrar lui Dumnezeu—și cu toate acestea el crede că a aflat pre Dumnezeu pe care-l caută și-l doreă. În El numai, se

simte pe sine fericit ¹⁾. Legătura aceasta ce ne leagă cu Dumnezeu, această înclinare a sufletului nostru către El, este piatra fundamentală a toată *Religia*, a toată *religia pozitivă*, a toată *revelația*.

Sediul religiei este viața noastră internă sufletească. Religia este anterioară oricărei cugetări, oricărei idei și fapte ori praxe religioase. Este vatra focului intern, și domină centrul omului. Nu poate cineva să excepționeze vre o facultate spirituală a sufletului și pe aceea să o considere ca sediul *Religiei*. Aceasta domină focarul acela, la care toate celelalte facultăți parțiale, spirituale ori psihice ale vieții se întrunesc și constituiesc unitatea noastră complectă și întreagă. Religia înainte de orice este un lucru al cunoștinței, pentru că cunoștința lui Dumnezeu și a lui Iisus Christos duce la viața veșnică (Ioan 17. 3). Și cu dreptul, pentru că cum este posibil să ignorăm un lucru, care privește întreaga noastră viață internă, care privește cel mai mare interes al nostru? Dar religia nu este numai obiect al cunoștinței, nu se mărginește la unele axiome filozofice, pe care le poate cineva ușor învăța. Este viața curată pe care dărește cineva a o căuta. Nici știința formează pioși, nici Ortodoxia credincioși. Religia mai este încă și lucrul voinței, fapt moral. De aceea Iisus Christos a zis: «*Că calea care duce la adevăr constă în a face voia lui Dumnezeu*» (Ioan. 7. 17). În general orice lucru nu-și are deplină demnitatea sa dacă voința nu se interesează de el. Pe lângă aceasta, Religia este și un obiect al simțului, pentru că procură cu abundență în noi fericirea (Galat. 4. 15). *Este ea pacea și bucuria omului în Sf. Spirit* (Rom. 14. 7). Mai mult, Religia este de odată și cunoștință și voință și sentiment ori simț, fiindcă este un element esențial a vieții noastre interne, o parte indispensabilă a bazei fundamen-

¹⁾ Vezi Hetting, pag. 374 etc. și Dalton pag. 40.

tale, a personalității noastre, pe care Sf. Scriptură o numește ori suflet ori inimă. Căci sediul Religiei învață Scriptura că este inimă. *Din inimă să cuvine să porceadă cuvintele* (Fapte. 237). *Inima să cuvine să se deschidă spre primirea cuvântului lui Dumnezeu* (Fapt. 16. 14). Inima este organul credinței (Rom. 10. 10). Vieța aceasta internă, pe care o numim Religie, ia la diferiți oameni și popoare deosebite forme, în fond substanța religiei rămâne însă aceeași, ori și unde aceasta există real și adevărat ¹⁾.

Care este substanța Religiei?

Întăia și principala formă a Religiei este *Credința*. Toată religia este credință. Pentru că credința este un fenomen a vieții interne, în care întreaga mea natură internă, simțul, cunoștința și voința mea se leagă cu obiectul credinței mele. Sf. Scriptură definește *Credința* că este *adeverirea celor nădăjduite, dovedirea lucrurilor celor nevăzute* (Evr. 11. 1). Cu alte cuvinte, credința nu este o simplă părere, o simplă teorie, ci o convingere fermă despre un lucru metafizic. Credința se rapoartă totdeauna la lucruri supranaturale, nevăzute. Iar a crede cineva ceea ce nu vede, este ceva mai mult decât a admite acel ceva ca probabil, este o convingere despre acel crezut, stabilă și nezguduită. Această credință nu este ceva arbitrar, ceva după părere, este ceva adevărat și cert interior. Toată credința se bazează pe o astfel de certitudine, ce pleacă nu din argumente logice, ci din o certitudine internă, a cărei întipărire rămâne neștearsă în interiorul nostru. Această experiență vie internă este baza a toată adevărata credință. Când cred în iubirea sau în amicitia unui om astfel, atunci credința mea n-o pot slăbi nici cuvintele oamenilor, nici fenomenele contrare, aceasta înseamnă că am luat eu în

¹⁾ Kahnis Dog. I. 134. 142 etc.

mine o întipărire imediată internă, care a produs în mine acea certitudine imediată și sigură. Pe această certitudine vie se bazează credința mea. Tot aceasta trebuie de observat și despre credința religioasă, care este obiectul credinței mele, este de asemenea și ea o realitate, ca și iubirea și amicitia oamenilor, în cât pot de aicea să mă afectez intern, și această afecție și întipărire să o cunosc și să o simt imediat. Și pot și dătoresc atunci ca această convingere câștigată internă și imediată să o justific și să o apăr și prin argumente logice, credința însă nu se sprijină principalmente pe aceste justificări și argumente, ci ea este un fapt intern imediat al vieții noastre. Port dar dovada în interiorul meu. Numai dacă mi s'ar schimba constituția, ași avea nevoie de argumente. În acest fapt al accepțiunii interne imediate se întâlnesc și simțul și cunoștința și voința mea. După cum iubirea și amicitia omenească, mai întâi o simt, sau o acceptez intern, că sunt adică iubit de altul, și de aicea se mișcă apoi sufletul meu, asemenea și credința religioasă este o astfel de accepțiune imediată și mișcare în lumea veșniciei și a lui Dumnezeu însuși, prin urmare este un simț. Dar cătră acest simț se leagă în acelaș timp și o cunoștință imediată. Și posibil ca obiectul credinței mele să-mi prezinte încă mistere și multe greutăți, această natură însă a sa internă și imediată mi se descopere și devine proprietatea cunoștinței mele, îndată ce mă mișc intern de cătră obiect și mă ocup de substanța sa. Iar această cunoștință poartă sigiliul convingerei celei mai adevărate și a certitudinii, pentrucă este un rezultat a experienței mele personale. Că prin calea acestei cunoștinți și certitudini sunt în câștig, căci fac aceasta obiectul voinței mele. Pentrucă prin voința mea mă devotez intern spre lucrul crezut și caut să-l fac pe acesta element indispensabil al vieții mele. Credința este act al libertății. Și este adevărat pe de o parte, ca aceasta are ceva benevol,

pentru că cel ce crede nu poate să nu creadă. Credința este, așa zicând, pironită din inima lui și omul atunci este sclăvit de credință; și cu toate acestea nu este nici o indoială pe de altă parte că credința este un act liber, pentru că cel ce crede în adevăr săvârșește un act, o faptă liberă. Credința, a zis Fihte, este o deciziune a voinței, deciziune de a admite ceea ce cunoaște ¹⁾. Credința nu este ca adevărurile matematice, care se impun oamenilor prin puterea demonstrărilor lor. Credința se bazează pe proba morală, din care cauză dătoresc să voesc să cred. Când cineva nu voește să creadă, nimenea nu poate să-l convingă ori constrângă să creadă. Dumnezeu a îngrijit să-i dea lui argumente suficiente și pretexte pentru această necredință, încât aparent să se convingă pe sine însuși. Prin urmare credința este un act liber, tocmai pentru că este fapt moral, nu este însă un act de plăcere și de arbitraritate, ci este un act bazat și adevărat intern. În această credință se mai cuprind încă și iubirea și speranța. Câștigarea credinței fără de iubire este imposibilă. Pentru ca sufletul să poată să-și împroprieze un lucru oarecare prin credință și cunoștință dătoarește să se devoteze pentru el. Și în adevăr nu poate cineva să cunoască vreun lucru în fond dacă mai înainte nu l-a iubit cu căldură. Nu pot să dau deplină credință în iubirea altuia, și nici așa primi această iubire în sufletul meu cu credincioșie, dacă în același timp n'aș corespunde ei, devotându-mă celui ce mă iubește. Tot asemenea se întâmplă și în credința religioasă, care fără de iubire nu poate să existe, pentru că iubirea este însăși viața ei în prezent. Această viață a prezentului nu poate să se conserve fără de siguranță în speranța viitorului. Pentru că Dumnezeu este Dumnezeul viitorului. Încât nu pot să mă bucur acum pentru contactul meu cu Dumnezeu, dacă nu voi fi sigur că

¹⁾ Consultă Guizot, societatea bisericească și creștină în 1861 pag. 14.

voiu lua-o pe ea în viitor. Iubirea și speranța unite cu credința într'un tot, constituiesc adevărata viață religioasă.

Manifestarea esențială a vieții aceștia este *Rugăciunea*. Dintre toate ființele de pe acest pământ numai omul se roagă. Rugăciunea este o proprietate ori prerogativă numai a oamenilor, și încă a tuturor oamenilor. Copilul învață ca dela sine și lumea nevăzută, în care are a intra, prin rugăciune, este pentru aceasta ca o adoua Patrie a sa. Bătrânul de câte ori se află singur, aleargă spre rugăciune. Rugăciunea curge, așa zicând, dela sine din buzele copilului, care de abea poate găngăvi numele de Dumnezeu, ca și din gurile murinzilor, cari de abea mai pot pronunța pe Dumnezeu! Pretutindenea pe pământ, în ore hotărâte, în împrejurări știute, în minute de emoțiuni interne omul își îndreaptă ochii spre cer, își strânge cu căldură mâinile, își înclină genunchii pentru ca să se roage. La toate popoarele, însemnate și neînsemnate, civilizate și barbare, întâlnește cineva la tot pasul praxe și tipuri latreutice (de închinare a Dumnezeirei). Rugăciunea este de asemenea universală, după cum și Religia. N'a apărut ea între oameni ca un fenomen istoric, n'a fost predată ca cartea, ci este o imediată și automată efuziune ori expansiune a sufletului, o consecință necesară a raporturilor dintre Dumnezeu și oameni. Pentrucă relațiile aceste sunt vii, și rugăciunea nu-i decât manifestarea lor. În anticitate numai la poporul Izrailit se găsește adevărata rugăciune, în special în sfințita *Revelație*. Sfânta Scriptură este plină de exemplele devoților pioși cătră Dumnezeu—exemple care vor fi modele de imitat pentru totdeauna. Dar nici din lumea păgână nu lipsește rugăciunea, pentrucă n'a lipsit din ea nici conștiința de Dumnezeu. Și este adevărat, că viața sa n'a fost o viață de rugăciune, ca la Ebrei, a fost însă la păgâni o putere de obicei, ori consuetudine, care domină și viața publică și cea privată. Cu cât mai mult eră desvoltat un

popor, cu atât mai mult se exercită în obiceiul de a se ruga. Să ne rușinăm în câțva de sigur, privind la cele două popoare mai renumite din anticitate, la Greci și la Romani, că nu întreprindeau nici un act public fără de sacrificii și rugăciuni și toate faptele vieții lor particulare prin aceste rugăciuni le consacrau ori sfințiau. Poeții și Filozofii, politici și toți deopotrivă simt nevoea ei, năzuiesc spre rugăciune, ori o practică invocând-o, iar deprinderea poporului este de consenz cu ei. Când Telemac, fiul lui Odiseu, cu concălătorul seu a venit la Pile cătră Nestor, cel întâi cuvânt ce i-a adresat Nestor a lui Pisistrat cătră cel ce venise a fost îndemnarea ca să se roage lui Dumnezeu pentru că «toți oamenii reclamă, doresc pe Dumnezeu». Prin aceasta exprimă Omer înțelepciunea religioasă și convingerea oamenilor despre acea epocă. Iar Xenofonte raportă că Socrate sfătuiă: «Ca toți să se deprindă ca cu ajutorul zeilor să înceapă orice lucru, pentru că zeii sunt stăpâni preste tot asupra afacerilor pașnice cât și a războaelor». Și însuși acest pios Xenofonte, după cum se probează din mai multe opere ale sale, dădea cea mai mare însemnătate rugăciunii. De asemenea și Platon opinează că este lucrul cel mai frumos și mai de folos la tot omul virtuos să stea în o continuă unire ori contact cu Dumnezeu prin rugăciuni, ofrande, și la toată acțiunea, fie mare, fie mică, să invoce Divinitatea. Nu mai puțin și oamenii politici și ai Greciei și ai Romei se exercitau în deprinderea rugăciunii. Pericle, acel bărbat politic genial al Atenienilor, nici o dată nu se prezentă ca să vorbească în public fără să invoce Divinitatea. Și marele general al Romanilor, Scipione Africanul, din ziua de când s'a investit cu toga, n'a întreprins nici o acțiune serioasă, mai înainte de a petrece un timp oarecare singur în templul ori Capitoliul lui Jupiter. Asemenea cum și cel mai însemnat orator al Atenienilor, Demostene, își începea toate marile lui discursuri prin invocarea zeilor; tot așa se ra-

portă și despre Caton și Grahi, cum și despre ceilalți oratori ai Romei vechi, că adică săvârșiau totdeauna înainte de discursurile lor rugăciuni către Divinitate. Toți aceștia nimic alt nu reprezentau decât deprinderea obștească a poporului. Orice faptă politică, orice expediție, orice război, la admisiunea oricărui serviciu public, la orice primejdii publice, la orice adunare a poporului, în fine orice cuvânt politic etc. îl sanctificau prin rugăciuni și jertfe. Numai puțin și orice afacere serioasă din viața casnică: la nuntă, la naștere, la începutul vrăstei bărbătești, la sosirea din peregrinări sau la izbăvirea de vre o primejdie, ceea ce există până satăzi la noi, se făceau ofrande și rugăciuni către Dumnezeu. Pe lângă acestea toate sărbătorile poporului, priveriștele și luptele gladiatorice, toate acestea începeau prin un serviciu religios cu rugăciuni și sacrificii. Intr'un cuvânt, toate actele mari din viață erau premerse de acte religioase, de rugăciuni, pe care le întărea și le imputernicea după credința lor rugăciunea. Nu tot aceasta facem și noi până astăzi și oamenii politici și cei particulari.

(Va urmă).

C. Erbiceanu.

